BRIEF

Aan een Regent der Stad

AMSTERDAM.

Behelsende een Regtsinnige uytlegginge, en redenmatige Verklaringe, van de *Articulen die D. Balthasar Bekker op den 22 Januarij 1692 heeft overgeleverd aan de Classis van Amsterdam, wegens sijn uytgegeven Boek, genaamd, de Betoverde Wereld;* met eenige Philosophische Redeneringen, seer nut en dienstig, om verscheidene dingen in 't selve Boek wel te verstaan; en een kort verhaal van den uytslag der *Kerkelijke Proceduyren*, daar over gehouden.

Midtsgaders

Eenige *Aanmerkingen;* strekkende, eerstelijk, tot *Wederlegging* van seker *Lasterschrift;* ten tweeden, tot *Bewys*, dat het voor den Staat deser Landen ten hoogsten ondienstig en gevaarlijk is, de gemelde saak verder, in *Synoden*, of andersins, te laten verhandelen, of *decideren.*

In 's Gravenhage, by MEYNDERT UYTWERF, Boekverkooper in de Halstraat, Anno 1692.

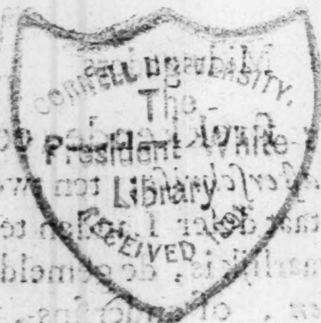
BRIEF

Aan een Regent der Stad

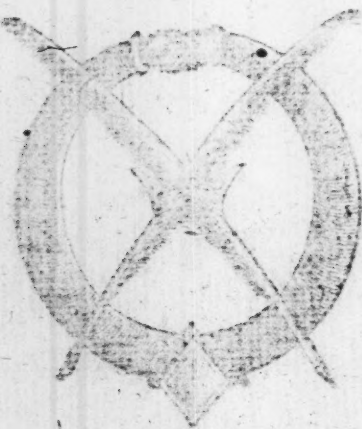
AMSTERDAM.

Behelsende een Regtsinnige uytlegginge, en redenmatige Verklaringe, van de Artikelen die D. Balthasar Bekker op den 22 January 1692 heeft overgelevered aan de Classis van Amsterdam, wegens sijn uytgegeeven Boek, genaamd, de Betoverde Wereld; met eenige Philosophische Redeneringen, seer nut en dienstig, om verscheidene dingen in 't selve Boek wel te verstaan; en een kort verhaal van den uytslag der Kerkelijke Proceduyren, daar over gehouden.

Mitsgaders

Eenige Aanmerkingen, [illegible] Eerstelijk, tot Wederlegging van seker [illegible] ten tweeden, tot Bewys, dat het voor den Staat deser Landen ten hoogsten ondienstig en gevaarlijk is, de gemelde saak verder, in Synoden, of anderśins, te laten verhandelen, of decideren.

In 's Gravenhage, by MEYNDERT UYTWERF, Boekverkooper in de Hofstraat, Anno 1692.

B R I E F
Aan een Regent der Stad
A M S T E R D A M.

Behelsende een Regtsinnige uytlegginge, en redenmatige Verklaringe, van de *Articulen*, *die D. Balthasar Bekker, op den 22 January 1692. heeft overgeleverd aan de Classis van Amsterdam, wegens syn uytgegeven Boek, genaamd, de Betoverde Wereld*; met eenige Philosophische Redeneringen, seer nut en dienstig, om verscheidene dingen in 't selve Boek wel te verstaan, en een kort verhaal van den uytslag der *Kerkelyke Proceduyren*, daar over gehouden.

Midtsgaders

Eenige *Aanmerkingen*; strekkende, eerstelijk, tot *Wederlegging* van seker *Laster-schrift*; ten tweeden, tot *bewys*, dat het voor den Staat deser Landen ten hoogsten ondienstig en gevaarlijk is, de gemelde saak verder in *Synoden*, of andersins, te laten verhandelen, of *decideren*.

MYNHEER.

Zeedert dat UE. aan my, by Missive heeft gesonden, *D. Bekkers Articulen*, *tot satisfactie van de Eerw. Classis van Amsterdam*; met versoek, van UE. daar over toe te senden mijn Bedenkingen, heb ik die Articulen meer als ses maal met de grootste opmerkinge doorlesen, maar niet kunnen vinden, dat *D. Bekker* daar in sijn Boek, genaamd de *Betoverde Wereld*, of eenige van sijn daar in begrepene stellingen, het zy in 't geheel of ten deele, herroept, maar dat hy in tegendeel sijn gevoelen in die Articulen herhaald, en daar by persisteerd; makende voorts eenige

complimenten, om de misnoegde Party daar door wat te versagten, en tot bedaren te brengen. En dewijl'er dit so klaar in leyd, voor iemand die verstand heeft, en U E. ook in sijn Brief aan my verklaarde, niet anders daar in te kunnen sien, so oordeelde ik onnodig te zijn, eenige verder, of particuliere, aanmerkingen daar op te maken, en gaf derhalven aan U E. tot antwoord, dat ik met U E. over die Articulen een en de selve gedagten had, en ook niet anders daar in kon sien. Maar vermits U E. my gedurig versoekt, en perst, om my wat nader, en particulierder, daar op te verklaren, en my niet alleen bekend maakt, dat die Articulen, dan in 't geheel, dan ten deele, in uwe Stad en elders, op velerley wysen misduyd, en van vele qualijk verstaan worden, en dat de gene die het geerne so hadden gesien, de eenvoudige soeken wijs te maken, dat de Heer *Bekker* daar in sijn heele Boek heeft herroepen, en het contrarie gevoelen van de werkingen des Duyvels wederom aangenomen, om daar door die eenvoudige en ligtgelovige menschen in dat fabuleuse gevoelen verwerd te houden; die het ten deele verlaten hadden, wederom daar in te wikkelen, en elk van 't lesen van dat veroordeelde en van den Autheur herroepene Boek (gelijk sy het valschelijk noemen) afkeerig te maken; so heb ik U E. versoek niet langer kunnen nog willen afslaan; en sal derhalven dan mijn aanmerkingen laten gaan particulierlijk over alle de deelen van de gemelde Articulen; gelijk mede, over al de misvattingen en misduydingen die U E. in sijn Brieven aan my heeft bekend gemaakt.

En om dese myne aanmerkingen tot nut van 't gemeen te applieeeren, en niet alleen de geabuseerde wederom te dis- abusereren, en van de klare waarheid te bedienen, maar ook aan de gene, die nog onkundig van den uytslag der gehoudene Procederen zijn, en so onseker, of verscheyden, daar van hooren spreeken, een kort en waaragtig verhaal daar van te geven; so sal ik'er niet alleen de gemelde Articulen invoegen, maar ook in mijn Aanmerkingen daar op wat breeder gaan, als'er anders, indiense van U E. maar alleen moesten geleesen worden, van noden soude zijn; en de selve in druk gemeen maken; ten eynde dit voor elk mag dienen tot een regel, of behulpmiddel, om de gemelde Articulen regt te verstaan, en behoorlijk, na reden en waarheid, uyt te leggen, en alle misduydingen, die men de eenvoudige soekt in te prenten, af te weeren, en te doen verdwynen. Tot dien eynde sal ik ook hier by voegen eenige Aanmerkingen op het Lasterschrift, dat U E. my heeft toe-

toegesonden, genaamd, *Aanmerkingen van eenige Regtsinnige Broederen, &c.* waar in den Autheur wel bekend en toestaat, dat de Heer *Bekker*, in de voorsz Articulen, sijn Boek, of daar in begrepene stellingen, niet herroept, maar egter die Articulen, mitsgaders de daar op gehoudene Procedurcn, valschelijk misduyd, en de menschen in onsekerheyd soekt te houden, of de saak, rakende de Heer *Bekker*, en sijn Boek, genaamd de *Betoverde Wereld*, afgedaan is? of niet? daar nogtans notoir en kenbaar is, dat die saak in de laast gehoudene Classis van Amsterdam, t'eenemaal, en finalijk, is afgedaan.

Het schijnt dat Land en Kerk, in de sin van dien Autheur, noch niet lang genoeg ontrust is geweest, en dat men noch niet genoeg in de Kerk heeft getwist, om het vermogen, en de Agtbaarheid, des Duyvels, staande te houden. Daarom blaast hy de Trompet, aan de ooren van de Overheden, van de Predikanten, en van de Gemeente; tragtende de selve in te boesemen, en te doen geloven, dat'er meer als kragtige redenen zijn, om sig te allarmeeren. Vraagd hem, waarom? Hy zal 't u wel seggen. Het ingebeelde, of vercierde ryk der Duyvelen, word geweld aangedaan; hare vryheyd, om door de wereld te spoken, en selfs in 't Koningryk van Gods beminde Soon, allerley onheylen te brouwen, word bedisputeerd; ja haar heele magt word verpletterd; en dat nog meer is, men verminderd het getal der Duyvelen; men vind, of steld'er niet meer als een, en men band dien eene nog in de Hel. Men neemd die gedurige onruste, en schrik des Duyvels, uyt de gemoederen der menschen weg; men wil, in plaatse van de schrik des Duyvels, met den Apostel Paulus, de schrik des Heeren gebruyken, om de menschen tot het geloof te bewegen. Men leerd, dat God waarheid in het binnenste soekt, en niet uyt vreese, maar uyt opregte liefde en deugd, moet gediend en geeerd zijn. De innerlyke verdorventheyd, en aange erfde boosheyd des menschen, word gesteld tot de eenigste oorsaek van sijn sonden, en de mensch word buyten staat gesteld, van sijn sonde so ligt en so verschonelyk te agten, en de schuld daar van op een ander te kunnen schuyven. God word in al sijn werken en wegen geregtveerdigd, en verheerlykt. God word groot gemaakt, en de Duyvel verkleynd. Dese Kettery is te groot, te verfoeyelyk, en te ondul-delyk. Door sulke leeringen worden de banden van eenigheyd gebroken, de fondamenten van de Religie omverre geworpen, en

ſelfs de Autoriteyt van Gods Woord gekreukt , of t'eenemaal de bodem ingeſlagen. Daarom kan onſen Auteur niet begrypen , dat die opſchuddinge al is gedaan , en dat de heevige Proceduren tegen de Heer *Bekker* en ſijn Boek, die omtrent een jaar hebben geduurd, alreeds getermineerd , ja t'eenemaal afgedaan zyn. Hy ſchynt van dat ſlag van volk te zyn, die de ruſt en vrede der Kerke betreuren , of benyden, en haar vermaak ſcheppen in onruſt en Broeder-twiſt. Maar laat hy treuren, en benyden, ſo veel als het hem luſt ; oprege Liefhebbers van God en ſijn waarheden , en van de ruſt en vrede der Kerke, ſullen ſig niet alleen verblyden, over het heerlyke ligt , dat God, in en door *D. Bekker*, op den Kandelaar van Nederland heeft doen ſetten, maar ook daar over, dat hy deſſelfs Geeſt met vrymoedigheyd en ſtandvaſtigheyd heeft aangedaan , om onder die heftige Proceduren niet te beſwyken , maar de waarheden , die hy in 't ligt gebragt, en verdedigd had, vaſt en ſtaande te houden ; en dat hy ook mannen heeft verwekt, die, hoewelſe ſig niet opentlyk voor *D. Bekker* en ſijn werk verklaarden , egter de drift der andere wederhouden , en de ſaak ſodanig gedirregeerd hebben, dat hy ſijn gevoelen te gelyk met ſijn Ampt behouden heeft.

Gelukkig, myn Heer, is de Stad en Kerk van Amſterdam, datſe ſulke Regenten tot Beſcherm-en Voedſter-Heeren heeft, die, gelykſe de Stad door haar beleyd, in grootheyd, Koopmanſchap , Rykdom, goede Policy en Juſtitie, &c. boven alle andere Steden , van ons Vaderland, hebben verheven, ja tot een pronk-Peerel van Europa gemaakt, alſo ook de Kerk met de alderdeftigſte en braafſte Leraren hebben beſorgd , en nog gedurig beſorgen en koeſteren. Hoe heerlyk pronkt, in 't oog van regte God en waarheyd-lievende menſchen, uwe Stad tegenwoordig , met het alderkoſtelykſte puykjuweel der Chriſten-leeraren ! dien yverigen ſtryder voor Gods eer en heerlykheid , dien dapperen beſtormer , overwinnaar en verbreker van het Ryk der Duyvelen, Spooken , en Tovery ! Hoe meenig kenner en opregte beminnaar van God en ſijn Waarheden wenſcht'er tegenwoordig wel gelegentheyd te hebben, om in Amſterdam een Tabernakel te bouwen, en aldaar, gelyk Petrus op den Berg Thabor , te blyven ! om het heldere ligt van waarheid en Goddelyke kenniſſe, waar mede , boven al de andere ſo dadelyk genoemde voortreffelykheden , uwe Stad tegenwoordig blonkerd ! Doe het Boek de *Betoverde*

de Wereld genaamd, eerst in 't ligt quam, voorsag en vreesde ik wel, dat de schandelyke onwetenheid die er in ons Land nog woeld, eenige bewegingen en onruste daar tegen soude maken; maar ik stelde weinig swarigheyd daar in; my verblydende, dat het quam uyt die grote en vermaarde Stad, welkers Regenten eertyds, door haar hoog prysselyk beleyd, te wege bragten, dat door en op het voorbeeld van Amsterdam, de aldergrootste en hevigste Broeder-twisten, die ons gantsche Land overstroomd hadden, alomme geslist en gedempt wierden. Die deftige en geleerde mannen, waar mede die loffelyke Regenten hare Stad en Kerk versorgt en vercierd hebben, dagt ik, sullen met haren mede-leraar, *D. Bekker*, aanspannen, en, onder 't beleyd, onder de hulp en directie van sulke hoog loffelyke Regeeringe, die Godverheerlykende waarheden niet alleen in hare Stad doordringen, haren mede-broeder helpen, en God over die heerlyke ontdekkinge, waar door de duystre nevel van wan-geloof en onverstand word verdreven, loven en danken, maar ook door haar beleyd en voorbeeld de bewegingen en onlusten, die in andere plaatsen daar over mogten gemaakt worden, doen slyten en in vrede veranderen; op dat Amsterdam in ons Vaderland mogt worden, gelyk eertyds Jerusalem in Israël was, pronkende op een besondre wyse met de Burgt, Tempel, en tegenwoordigheyd des Heeren; en dat, gelyk de Priesters te Jerusalem na de wyse van *Urim* en *Thummim* den Heere om raad vraagden, en sijn waarheden en wil van daar door gantsch Israël verkondigden, also ook de *waarheid en klaarheid* (gelyk de Griekse Oversetters de woorden *Urim* en *Thummim* vertaald hebben) die in *D. Bekkers* Boek uytblinkt, van de Amsterdamsche Kerk en Leraren door heel Nederland mogt verkondigd en voortgeset worden. Maar, hoe vond ik my in mijn meeninge bedrogen, doe ik hoorde, dat, kort na 't uytkomen van 't gemelde Boek, selfs in Amsterdam sulk een groote en heftige bewegingе daar over wierd gemaakt, dat de Ampt-genoten, die voor den Heer *Bekker* en sijn gevoelen waren, sig niet dorfden verklaren, maar (om de vreese der Joden, gelijk Lucas segt) sig moesten houden als of sy tegen hem waren, en al mede tegen hem moesten helpen procedeeren; en dat sommige Leraren aldaar sig niet ontsagen de Predikstoelen te maken tot twist-stellagien, ja tot schavotten, om de naam, faam, deugd en Leer, van haren Medeleraar ten toon te stellen, en met de tong te geesselen; en dat dese drift

so

so verre ging, en by veel te onervarene toehoorders sulk een ingang vond, dat de heele Stad in vuur en vlam van haat, twist, laster en twedragt stond, en dat vuur van daar tot andere plaatsen begon over te wayen, sodanig, dat men alom by de Leraren en Gemeenten niet anders vernam, als een algemeene afkeerigheyd van dien arbeydsamen en yverigen Leraar, om dat hy het vreemde vuur van het outaar des Heeren hadde afgestoten. Maar, gelijk Josephs Broederen hem qualijk handelden, en de Heer het quaad, dat sy hem aandeden, tot sijn en haren goede deed uytvallen, so sie ik ook in dese saak, dat die driftige Party, die als ontaarde knegten Gods, haren mede-dienstknegt met woorden en werken hebben geslagen, om dat de Heere des Huyses, gelyk sy meenden, vertoefde te komen, door haar Procederen, woelen, bits Prediken, schryven, lasteren en schelden, niet anders hebben uytgerigt, als datse daar door de menschen in 't eerst hebben ge-allarmeerd, en, doe die allarm, of eerste buy, over was, nieuwsgierig hebben gemaakt, om het Boek van de Heer *Bekker* te lesen; so dat een menigte van menschen, die anders misschien nooyt syn Boek souden hebben gelesen, aan 't lesen daar van zyn gebragt, en de waarheden, die men sogt te dempen, gedurende de devoiren die men daar toe aanwendde, selfs door middel van die devoiren en proceduren, hoe langer hoe meer zyn door gebroken, en aan de Leeraren die heymelyk voor den Heer Bekker en syn Boek waren, meer occasie en ruymte is gegeven, om de desseynen der andere te traineeren, en eyndelyk doe men nog eenige Leeraren overgehaald hadde, te stremmen; waar toe gy, myn Heer, en uwe mede-Regenten, niet weynig hebt geholpen, door een wysselyke en wel-beleyde directie te voegen by de gedurige vermaningen tot rust en vrede. En daarom, hoewel de Opper-Heer en Herder syner Kerke gewisselyk de slagen heeft geteld, die syn ont-aarde knegten haren mede-dienstknegt, over 't stryden voor syn eer en waarheden, hebben doen dragen; so hoop ik egter, dat hy haar sulks niet sal toerekenen, maar vergeven, en haar mede tot die waarheden bekeeren, om dat hare aanslagen en ondernemingen so quaad niet zyn uytgevallen, als sy 't gemeent hebben.

Hoedanig de Proceduren tegen *D.* Bekker, en syn Boek, in den beginne des voorledenen jaars 1691. eerst zyn begonnen by de Kerkenraad van Amsterdam, en de saak van daar is gekomen in 't Classis van Amsterdam, daar na op het Synode van Noordholland; en van daar

wederom is gerenvoyeerd aan de Kerkenraad, om binnen den tijd van vier weken daar in te doen, en te disponeeren, so als sy souden goed vinden, en na verloop van die vier weken de saak wederom te brengen in 't Classis van Amsterdam; en dat die Classis dan ten overstaan, en met communicatie en assistentie, van vier Gecommitteerde uyt het Synode, de saak finalijk, en t'eenemaal, soude afdoen, binnen den tijd van twee maanden, na dat de saak tot hare deliberatien soude zijn gekomen; is genoeg bekend; gelijk mede, dat de finale afdoeninge by 't Classis niet is geschied binnen twee maanden, na dat de saak tot hare deliberatien is gekomen, maar dat de selve over de vier maanden daar mede zijn besig geweest; zijnde de saak op den 3 September des jaars 1691. uyt en door de Kerkenraad, welkers vier weken doe voor by waren, gebragt in 't Classis; en afgedaan den 22. Januarij deses jaars 1692.

De informaliteiten, en uytsporigheden, die in dese saak, so wel by de Synode van Noordholland, als by de Kerkenraad en Classis van Amsterdam, zyn begaan, zijn ten deele bekend; en 't soude my niet alleen verre buyten myn tegenwoordige oogmerk, maar ook veel te verre buyten 't bestek van een Brief brengen, en een heel Boek vereischen, de selve alle te verhalen, en de heele Proceduren ter neder te stellen; behalven dat de selve ook aan U E. genoeg bekend zijn. En wat het gemeen belangt; behalven dat elk niet kend de requisiten van goede en behoorlijke Proceduren; so is de selve ook so veel niet gelegen aan den omslag en heele omstandigheden der Proceduren, als wel aan den uytslag, of het eynde daar van; want het eynde draagt dog de last; en 't zy, dat een saak ligt of swaar word opgenomen, en sus of so daar van geoordeeld, of sus of so daar in gehandeld, den uytslag moet leeren, hoe veel een saak heeft gewogen? en hoe swaar of ligt datse bevonden is?

Gelijk uyt den groten ophef, en de ongemeene uytsporigheden, die dien ophef van tijd tot tijd, van Collegie tot Collegie, en van sessie tot sessie, hebben vergeselschapt; aan de geheele wereld is gebleken, dat'er een boven mate driftige Party is geweest, die niet minder heeft gesogt; als om den Heer *Bekker* syn Boek geheel en al, so het is, te doen herroepen, en het dan te doen verbieden; of anders, hem te deporteeren, of af te setten, en dan sijn Boek, door de Hoge Overheyd verboden te krygen; so is ook uyt het lang traineeren van de saak, en

voornamelijk by de uytkomste, genoeg gebleeken, dat veele, die tegen den Heer *Bekker* en sijn Boek scheenen te zijn, in der daad niet daar tegen zijn geweest, en dat de meeste Leden van 't Classis hem en sijn werk (immers voor so veel de voornaamste saken betreft) toegedaan zijn, hoewelse sig daar voor niet hebben verklaard. De Party die tegen hem yverde, was in 't eerst sterker, als op 't laatste. Dit bleek nog al niet weinig in de Classis van den eersten October, des jaars 1691. waar in een Classicale Resolutie wierd genomen, dat men van de dertien Articulen van de Kerkenraad, die men te voor overgenomen, en Classicaal gemaakt had, soude blyven; dat is, dat men hardnekkiglyk daar op soude blyven staan, om hem die te doen tekenen, so alse waren, sonder in 't geheel of ten dele daar van af te wyken, schoon men de selve niet kon verdedigen, nog de tegenwerpingen, en swarigheden, die *D.* Bekker doe alreeds by geschrifte daar tegen had ingeleverd, niet kon beantwoorden. So de gene die voor hem waren, doe niet heel weinig zijn geweest, so moetense sekerlyk nog heel schuw en vreesagtig geweest zijn, van te schynen 't geen sy waren. Het schynt datse doe nog gevreesd hebben, dat, op het versoek dat de Gedeputeerde van 't Synode by Requeste hadden gedaan, het Boek van *D. Bekker*, by haar Ed. Gr. Mog. mogt worden gecondemneerd en verboden; maar doe de apparentie daar toe hoe langer hoe meer verdween, en de Heer *Bekker* ook hoe langer hoe meer toestemmers, so buyten als in Amsterdam, kreeg; voornamelyk by de wyste, geleerdste, fatsoenelykste en bescheydenste menschen, wierd de Party die in 't Classis heymelyk voor *D. Bekker*, en sijn gevoelen, was, niet alleen groter, maar ook koener; so dat, hoewelse sig niet regt uyt voor sijn Boek verklaarden, egter het een en 't ander van ter zyden toestemden, en van verdraagsaamheyd begonnen te spreken. Dit begon sig al sodanig op te doen in de Classis van den 5, 6, en 7 November des voorledenen jaars, waar in de Classicale resolutie (of het complot) van by de gemelde Articulen te blyven, merkelyk te buyten gegaan wierd, en van een verdrag gesproken, op de ses Articulen, die de Heer *Bekker* had ingeleverd, en die, doe de Classis de selve hier en daar had veranderd en vermeerderd, niet de twingste part so strict tegen *D. Bekker* waren, als de voornoemde dertien Articulen; wordende hem in die ses Articulen vergund, by sijn gevoelen te blyven, daar de andere een absolute en opentlyke herroepinge van sijn hele Boek eisschen. Men had in de Classis van den eersten October commissie en ordre aan vier Mannen uyt de

Ver-

Vergaderinge gegeven, om, na 't scheiden van die Vergaderinge, nu en dan met *D. Bekker* in conferrentie te treden, en hem, was 't mogelyk, tot het teekenen van de gemelde dertien Articulen te persuadeeren. Dese Commissie wierd naderhand van Classis tot Classis gecontinueerd. Maar gelyk de Classis, in hare sessie van den 5, 6, en 7 November merkelyk van toon was veranderd, so wierd die veranderinge ook gevolgd en bespeurd in de onderhandelingen der Gecommitteerde van 't Classis, die nu, in hare conferrentien met *D. Bekker*, niet meer drongen op het tekenen van de voornoemde dertien Articulen, maar op het tekenen van de gemelde ses Articulen van hem, so als de Classis de selve veranderd en vermeerderd had. De Classis, op den twintigsten November wederom (met en nessens de Gecommitteerde van 't Synode) vergaderd zijnde, en geen van de verscheelende partyen, waar uyt de selve nu bleek te bestaan, tot haar oogmerk kunnende komen, so kon men ook tot geen besluyt raken, om de saak af te doen. Men stelde dan de saak nogmaals uyt, van den twintigsten November des jaars 1691. tot den 22 Januarij deses jaars 1692. So dat *D. Bekker* nu, om sig te bedenken, en de gemelde Gecommitteerde van 't Classis om hem door aanradingen en minnelijke onderhandelinge te persuaderen, twee maanden tyd hadden. De Gecommitteerde van 't Synode, welkers bepaalden tyd van twee maanden, al lang voor dese Classis van den twintigsten November, voorby was, namen met het scheyden van dese Vergaderinge haar afscheyd. Na veele en verscheidene conferrentien, die de Gecommitteerde van 't Classis met *D. Bekker* hebben gehouden, is dan eyndelyk opgesteld een geschrift, dat *D. Bekker* op den twee en twintigsten Januarij deses jaars aan 't Classis beloofde te sullen overleveren, of van sijnent wegen, en met sijn hand getekend, te doen overleveren, door de Gecommitteerde van 't Classis; gelijk vervolgens is geschied; welk geschrift de Classis sig heeft laten welgevallen, en de saak daar op afgedaan, latende dat schrift door den druk gemeen maken, onder den Tytel van ***Articulen van Satisfactie***, &c.

Dewyl gy dan, myn Heer, op dit geschrift, of op dese Articulen, myn aanmerkingen so ernstig hebt begeerd, en ik ook, om de voorgemelde redenen, nu meer billikheyd en noodsakelykheyd in 't gehoorsamen van dese uwe begeerte sie, als ik 'er in 't eerst in sag, so sal ik nu 't geen ik so lang heb uytgesteld, gaan doen, na dat ik

alvorens aan de gedagten van U. Ed. Agtb. en voorts van den Leeser deses, sal vertegenwoordigd of ververscht hebben, de gemelde Articulen, luydende als volgd.

Artykelen tot satisfactie aan de Eerwaarde Classis van Amsterdam, van *D. Balthaser Bekker*, overgelevert den 22 Januarij 1692, wegens sijn uytgegeven Boek, genaamd de *Betoverde Wereld.*

§. 1. AAngaande mijn geschrift *de Betooverde Wereld*, betuige ik ondergeschreven in een reine Conscientie voor God, geen ander oogmerk gehad te hebben, als de eere des groten Gods, en onses Saligmakers Jesu Christi, van wegen des roems hunder goddelijke werken voor te staan, en de Kristen wereld, ware 't mogelijk, te suiveren van het overblyfsel der bygelovigheden, die de gemeenschap met het Pausdom, in vorige tyden, over haar gebragt heeft.

§. 2. Maar gemerkt sommige my verdagt hebben, als of in het stuk der leere van de Geesten misschien het selve dachte met de Sadduceen, en de onsinnigheden van Spinosa: so is 't, dat ik by desen my selven voor elx gewisse wel duydelik hebbe willen verklaren, dat ik van ganscher herten gelove.

§. 3. I. Datter Geesten zijn, van God geschapen, denkende wesens geheel wat anders in hunne natuur en werkingen, als de Lichamen of hunne werkingen kunnen zijn.

§. 4. II. Dat dese Geesten zijn of menschelijke, dat is, ons menschen door de scheppinge gegeven, en voortgebragt tot een Lichaam, om met het selve vereenigd zijnde te werken.

§. 5. III. Of ook andere die tot geen lichaam zijn geschapen, om in de vereeniginge met het selve, gelijk de menschelijke ziele, te werken.

§. 6. IV. De Geesten tot geen vereeniging met besondere lichamen geschapen, worden in de H. Schrift *Engelen* genaamd. Die dan geschift worden in *goede* en *quade*: Het Hoofd der goede Engelen *Michaël* zijnde, gelijk hy die genaamd werd *Duyvel* en *Satanas*, het Hoofd is van de quade.

§. 7. V. Dat de goede Engelen hunner scheppinge volherdende, Gods

Gods Engelen genaamd werden: en dat Hy de selve gebruikt na syn believen in 't uitwerken sijner oordeelen tot dienst syner uitverkorenen, en tot straffe der Godlosen: maer dat de bose Geesten van God afgevallen, en daerom naar hun hoofd des Duivels Engelen genoemd, in de helsche verdoemenisse verstoten, en vyanden van de gelovigen zyn.

§. 8. En aangaande 't Stuk van de werkinge der Geesten, neem ga erne over de 6. eerste Artykelen, my eerst door den Eerwaerden Kerkenraed, en daar na door de Eerwaerdige Classis selve voorgehouden: luidende na de letter als volgt.

I. Dat de Ziele des menschen op het lichaam werkt. Niet dat'er is een noodsakelikheid in de Natuur buiten God, noch dat de Ziel is een *modus Corporis*, of een dunner lichaam, dat door syne beweeginge de dikkere lichaamen gaande maakt: maar dat alle werkinge onser Ziele op onse lichaamen alleen afhangt van de t'samenvoeginge des Scheppers; wien het behaagt, sekere denkingen der ziele te voegen met sulke beweegingen de lichaams als Hy wilde.

II. Dat dan alle dese werkingen der Zielen op onse lichamen aan God geensins onttrekken de eer die Hem toekomt, als Schepper en onderhouder onser zielen en Lichaamen.

III. Dat de selve Schepper niet en mag bepaald worden in syn maght ontrent eenige Geesten of Lichamen; het zy dat die met een Lichaam vereenigt zyn of niet: en dat Hy de denkingen van alle Geesten kan voegen aan de beweegingen van allerley lichamen, na syn welbehagen.

IV. Dat dan de denkingen der goede en quade Engelen, gevoegd zynde door den Schepper met de beweegingen van sulke lichamen als hy wil, het zy in den Hemel of op der Aarden, verscheide werkingen kunnen voortbrengen.

V. En dewijl alle de Engelen Schepselen zyn, welkers magt van denken alleen van den Schepper afhangt, en de lichamen schepselen zyn, welker beweegingen alleen van den Schepper afhangen; en dewyl de t'samenvoeginge van die gedachten der Engelen met die beweegingen der lichamen alleen van God afhangen: so blyft God de hoofd-oorsaak van alle die werkingen, die toegeschreven worden aan de goede en quade Engelen; alleen het quaad der sonden afgesonderd.

VI. Wanneer dan de Gereformeerde Kerk de plaatsen der Heilige Schrift, aangetrokken in het Boek genaemd de Betoverde Wereld, in

sulken sin verstaat, dat de goede en quade Engelen dadelike werkingen hebben gedaan, en noch dagelyx doen, kan haar uit dien hoofde niet te laste geleid worden, dat sy den Schepper en Onderhouder, de eere van syne wonderdaden ontneemt, of de leere der saligmakende genade verduistert.

§. 9 En vermits dan 't voorname verschil dat'er overig is, hier op aan komt, dat God de Engelen, die de menschen verleid hadden, ter eeuwiger verdoemenis soude veroordeeld hebben; sonder dat hyse na dien tyd eenige werkinge ontrent 's menschen verleydinge toelaat; de begeerlykheyd eens door hem in de eerste versoekinge aangesteken, die het gantsche herte verdorven heeft, de naaste oorsaak zynde van alle leugen, sonde en verleydinge in de wereld: so is het doch, dat ik dit myn gevoelen nooit, ook noch niet, hebbe willen dogmatizeeren; of het selve voorgehouden als steunende op sulke onwedersprekelike demonstratien, dat misschien hier ontrent niet wat anders soude kunnen gedacht werden; maar als myn bysondere gedachten aan de wereld hebbe willen bekend maken: altyd nog gereed blyvende, by overtuiginge, door gesonde redenen, te veranderen; de Broederen alleen versoekende, dit myn besonder gevoelen so lang in my te willen dulden.

§. 10. Ook versekere eenen jegeliken, dat nooit myn voorneemen geweest is, de Gereformeerde Kerke te belasten, als offe uit een averechts opnemen van een kennis en maght, die geen schepsel kan werden toegeschreven, aan den Duivel op te dragen, nooit de gronden van de Kristelike Religie deugdelik hadde konnen beweeren: vermits het geschrevene alleen betrekkelik wil hebben gemaakt tot superstitieuse menschen, die wegens Paapsche en ongegronde voor-oordelen sprekende, niet en weeten watse seggen of watse bevestigen.

§. 11. En om weg te nemen alle verdere nadenkinge, bemerkt hebbende waer het meest op aankomt, so wil ik my by desen opregtelik verklaren op alle die besondere passagien, die my zedert voorgekomen zyn, als de gene zynde, waar in de voornaamste scrupulen der E. E. Broederen souden mogen resideeren. Welke ik ook tot dien einde hier vervolgens aangetekend hebbe, so als in den allereersten druk in 8°. als mede in de eerste en laatste vermeerderde editie in 4°. op 't bescheidelykste te vinden zijn.

§ 12.

§. 12. Als by exempel:

1 §. 245. 'God en de Duivel, 't een Ryk staat tegen 't ander,
I. b. 18. §. 6. en hoewel men den Duivel stelt onder Gods bedwang:
I. b. 18. §. 6. syn Ryk openbaart sich echter meest. Men gelooft niet, dat God heden meer mirakel doet: maar den Duivel schrijft men wonderen toe, die alle Gods werken in de S. hrift vermeld te boven gaan.

2 §. 417. Te weten, dat men den schepselen niets toe en schryve dat den Schepper eygen is.
II. b. 9. §. 9.
II. b. 10. §. 13. En daar na. Dat noot Engel self, en door eigene kragt, menschen door de Peste gedood heeft.

3 §. 502. Dat de H. Geest wat anders meent, dan een verworpen schepsel tot een so magtig Koningryk verheven,
II. 17. §. 4.
II. 18. §. 4. met den Schepper self te vergelyken.

4 §. 504. 505. Dat den Duivel een heerschapye toegeschreven
II. 17. §. 6. 7. word, die tegen Gods en Christi Koningryke evenaart,
II. 18. §. 6. 7. so lang als dese wereld staat; ja een maght die breeder dan Gods eigen Koningryk strekt.

Hoe kan God heerschen daar de Duivel heerscht, op sulke wyse als men daar van spreekt?

5 §. 762. Dat het Kristelyk Geloove met het algemein ge-
II. 34. §. 1. voelen, dat ik hier bestreden hebbe, niet en kan be-
II. 35. §. 1. staan.

Ende voorts: Dat de vaste gronden van het Kristendom, en besonder in de Protestantsche Kerk, ongemerkt door dit gevoelen ondermeynd, en, so men 't van die kant bespringt, onhoudbaar is.

Ende noch. Een Atheist behoeft geen andere wapening, dan dat gevoelen, daer ik in dit Boek van spreke, om het gantsche Kristendom tot de grond toe neer te werpen.

En dan nog eenige andere plaatsen, (van minder belang.)

§ 13.

§ 13. Verklaare derhalven, dat ik geen van dese plaatsen so verstaan wil hebben, dat ik iets daer in soude willen stellen, tot laste der Gereformeerde Kerk, in haar lichaam aangemerkt, ofte van der selver Leeraars, myne waarde Medebroeders, die van de werkingen des Duyvels spreken, in conformiteyt van de gemeene uitlegginge over den Catechismus, Vrage 123. en 127; ofte ook de Schriftuurplaatsen, welke spreken van den aart des Duyvels, sijn vermogen, sijn bedryf en wyse van doen, sijn tegenwoordige staat en nakend verderf, verklaren volgens den twaalfden Artykel onser Confessie, en andere passagien van de Formulieren van Eenigheyd, by ons allen ondertekent.

§ 14. Besonderlijk begeer ik geen van die voornoemde plaatsen, en so daar diergelijke meer in mijn voorschreven Boek te vinden zijn, also verstaan te hebben, dat de Gereformeerde Kerk, en Leeraars als voorschreven, aan Manicheisterye souden vast zijn, ofte hare gronden niet wel gelegd hebben, om te bewysen dat Jehova God is, dat Jesus is de Christus, en de Schriftuur Gods Woord. Ofte ook, (om noch klaarder te spreken) dat de voorschreven Leeraars onser Kerken, niet verder gaande dan geseyd is, niet en souden, behoudens hun gevoelen van de kracht en werkinge des Duyvels, de voorschreven gronden konnen staande houden, ofte de Gereformeerde Christelijke Leere tegen de Atheisterye voorstaan en bewaren. Meine ook niet, dat door hunne leeringen in manieren als voorschreven, de Duyvel den Almachtigen God gelijk gemaakt, veel min boven hem verheven word.

§ 15. By aldien nochtans den E. E. Broderen in 't lesen van mijn Boek noch iets ontmoeten moghte, dat sy met dese myne verklaringe niet souden konnen over een brengen: het sal tegen mijn oogmerk en meininge also verstaan, ofte van my gesteld zijn; in voegen dat de woorden eenen anderen sin mede brengen, dan ik daar in begrepen hadde. Versoekende dat het alles volgens dese myne ronde verklaringh magh verstaan, ofte gehouden worden, als of 't niet geschreven ware.

§ 16. Boven dit alles verklare nooit gedacht te hebben, iets te willen schryven, het gene met het wesentlijke van de Formulieren der Eenigheyd soude strydig zijn: en het gene in mijn Boek sodanig zijn moghte, wil het voor het myne niet erkend hebben. En wat de verklaringe aangaat der bysondere Schriftuur-texten, loochene niet, dat verscheydene der selven een min aanstootelijke uitlegginge dan de myne, hadden konnen

nen dulden: gelijk ook niet, dat onse Uitleggers hier en daar wel sachter hadden mogen zijn gehandelt geweest.

§. 17. Voor het laatste betuyge wel uytdrukkelijk, dat by aldien geweten hadde, dat het divulgeeren van dit mijn gevoelen door den druk, so groote beweginge, en ontsteltenisse, in, en buyten de Kerke, soude veroorsaakt hebben: ik om des vredes wille, en de gerustheyd van het Gemeen, het gantsche werk liever onder my soude gesupprimeerd hebben: 't welk nu te laat zijnde, belove met dese myne ondertekeninge, dit mijn besonder gevoelen, in vervolg van tyd, nooit verder, of door publyke Predicatien, of Catechisatien, of Geschriften te sullen propageeren: bereydwillig blyvende, het gene tot het suppleeren van 't geheele werk als noch vereyscht word, voor het uytgeven, eerst de visitatie en approbatie des Eerw: Classis van Amsterdam te sullen onderwerpen.

§. 18. Vorders betuyge ik by desen nochmaals, dat ik my houde aan de onverwrikbare gronden van de leere onser Kerken, sonder een eenig hoofdstuk daar van in twyfel te trekken, die ik alle met malkander, en elk in het besonder, nu by de vyf-en-dertigh jaren lang volstandig hebbe geleerd en voorgestaan; en voorts gedurende mijn leven voorstaan sal. So verre is het daar van daan, dat een eenige van die gronden soude traghten te ondermynen. En soude het my over sulx smertelijk moeten voorkomen, verdacht te werden ter occasie van dit verschil, als of ik in de Leere niet gesond en ware, of met de Gereformeerde Kerke niet het selfde en geloofde in het stuk der Goddelijke Voorsienigheyd, en onafhankelijke medewerkinge in alle en een yder werk syner Schepselen: welke werken alle, te gelijk met haar selven, van hem afhankelijk zijn, die alles in allen werkt. Want uyt hem, en door hem, en tot hem zijn allen dingen. Hem sy de heerlijkheyd tot in eeuwigheyd, Amen.

§. 19. Verklaare verder; dat de genen dewelke aan de Engelen en Duyvelen toeschryven eenige werkinge op lichamen of op zielen, uyt dien hoofde niet en konnen beschuldigd worden, als of se aan de Schepselen toeschreven het gene Gode eygen is. En nademaal verscheyden passagien in mijn Boek de *Betoverde Wereld* souden gevonden worden, welke dit na 't gevoelen van sommige Broederen souden dicteeren, wederroepe daar op de selve by desen, en belove, in gevalle 't selve Boek wederom mogte herdrukt worden; de selve ten genoegen van de Broederen te sullen veranderen.

B. BEKKER.
V. D. M.

Die in dese Articulen kan vinden, of lesen, een herroepinge van het gemelde Werk, het zy in 't geheel, of ten dele, of eenige bekentenisse van schuld, die kan'er in lesen al wat hy wil, selfs dat Amsterdam in Sweden leyd; want het eene staat'er so min in als het andere; en die'er het eene by doet, of verdigt, kan'er het andere ook wel by verdigten. Dat'er nu geen herroepinge, of schuld-bekentenisse steekt in die woorden van de Articulen, daar men sulks wil uythalen, sal ik nu klaarlyk bewysen, en niet alleen de Articulen van stuk tot stuk examineeren, en voor de gene die se niet wel begrypen, verklaren; maar ook de strydigheden, die men meend daar in te steken, weg nemen, en voorts alle misduydingen afweeren. Om dit gevoegelyker te kunnen doen, heb ik de Articuleu met §. (paragraphen) getekend, of genumbreerd, op dat U E. en andere Lesers dadelyk met de minste moeyte kunnen vinden en nasien de eigene woorden, en plaatsen, die ik, in myn Aanmerkingen, uyt de Articulen sal aanhalen, en met een besondere letter onderscheiden.

Maar neemt eens, Myn Heer, dat *D. Bekker*, uyt vrese, of eenige andere tydelyke insigten, syn hele Boek, of eenige gedeelte daar van, had herroepen; wat klem sou dat hebben by een onpartydig ondersoeker en liefhebber der Waarheid? Soude het gene hy heeft geschreven daarom te minder waar zyn? Geensins. De Waarheden, die in syn Boek zyn begrepen, zyn geweest eer hy of sijn Boek geweest is, en eer iemand van ons menschen is geweest. Alle waarheid is van God, en van alle euwen is. Wanneer dan iemand een waarheid leerd, of bekend maakt, die, of nooyt onder de menschen is bekend geweest, of eertyds in 't gemeen, of by eenige menschen, bekend was, en naderhand in vergetenheid is geraakt, en eenige euwen sodanig gebleven, tot dat se door Gods bestier, wederom word gevonden, en gemeen gemaakt, so is sulk een Persoon niet den Auteur of maker van die waarheid, maar den ontdekker, of op-delver van die begravene of verschovene waarheid; of het instrument, waar door God de selve ontdekt. De menschen mogen seggen en gevoelen wat sy willen, haar seggen, of gevoelen, maakt geen veranderinge in de saken, of waarheden. Seggen en gevoelen sy 't geen de waarheid is, het was waarheid eer sy het seyden, of gevoelden; liegen sy, of zijn hare gevoelens valsch, en tegen de waarheid; so blyft waarheid evenwel waarheid, schoonse haar, en alle andere menschen, onbekend is.

Gelyk nu het gene een ontdekker , of verkondiger , van waarheid, segt, waarheid was, eer hy het verkondigde, of dagt te verkondigen, so blyft waarheid ook waarheid, schoon sulk een verkondiger de selve versaakt, en daar van afgaat. Sulk een Persoon is dan gelyk een kok, die voor andere goede spysen toebereyd, en opdist, sonder selve daar van te nuttigen, of te willen nuttigen. Of gelyk Judas, die de waarheden des Euangeliums verkondigde, sonder daar van te profitteeren. Eenige dagen na het uytkomen van de gemelde Articulen, ontmoete ik in den Haag seker Persoon, die my seyde, nu niet meer van de Heer *Bekker* en syn Boek te houden, om dat den gemelden Heer syn Boek (gelyk hy meende) geheel en al herroepen had. Ik, hoewel ik medelyden met sijn blinde onwetenheid had, kon egter niet nalaten, over die ongerymde praat te lachen; vragende hem vervolgens, of hy, als een van de Predikanten, die hem in de Gereformeerde Religie had onderwesen, en der selver Gronden aan hem geleerd, de selve eens versaakte, en Paaps, of Turks wierd, dan ook de Gereformeerde Religie, en alle waarheden, die hy van sulk een Man, door mond, of schrift, had geleerd, soude versaken, en mede Paaps of Turks worden? Waar op hy neen ge-antwoord hebbende, seyde ik hem, dat hy so met alle andere waarheden moest doen, en mede met de waarheden, die de Heer *Bekker* had geschreven; en dat indien het al waar was, dat de Heer *Bekker* de waarheden die hy heeft verkondigd, had herroepen, en versaakt, dat het evenwel sijn pligt was, daar by te blyven, tot dat *D. Bekker*, of een ander, dat Boek in de grond wederleyde, en hem overtuygde, dat de daar in begrepen stellingen geen waarheid waren, en niet behoorden aangenomen te worden. Vervolgens voerde ik hem te gemoed, dat het sijn, en ieders pligt was, Gods waarheden te ondersoeken, en de Geesten te beproeven; en dat God, met ons rekenschap houdende, over 't gene wy geloofd, gevoeld, en beleden hebben, ons niet af-eisschen wat *D. Bekker*, of een ander, geloofd, gevoeld, geleerd, beleden, staande gehouden of herroepen heeft? Maar wat kennisse en gevoelens dat wy, elk voor hem selve, van God en sijn Waarheden hebben gehad? en wat wy, in eigener Persoon, gevoeld, geloofd, beleden, geleerd, aangenomen, of verworpen hebben? Of wy ons ooren hebben geleend, en onse herten ge-opend, voor de waarheden, die hy ons door dese of gene instrumenten heeft ontdekt, en doen verkondigen?

 digen?

digen ? dan of wy dese sijne goedheden en zegeningen hebben veragt, versmaad? en, in plaatse van de selve te ondersoeken, te beproeven, te omhelsen, te beminnen, op te volgen, en voort te leeren, sijn waarheden hebben verworpen? onse ooren daar voor gestopt? onse herten daar tegen verhardet? en niet alleen de waarheden, maar ook der selver ontdekker, en belyders, hebben gehaat, gehoont, gescholden, en gelasterd? Voorts maakte ik hem bekend, dat, gelyk de gene die tot het geloof en den weg der Saligheid gebragt worden, door Predikanten, of andere, die ongelovig zyn, en nooyt tot het geloof nog tot de Saligheid komen, evenwel aan sodanige, om hares werks wille, alle eer en dankbaarheid schuldig zijn, wy ook, al was't, dat de Heer *Bekker* nooyt met een opregt herte voor die waarheden was geweest, die hy in sijn Werk heeft verkondigd, of dat hy de selve wederom versaakte en herriep, en sig over sulks onwaardig maakte, of toonde, van ooyt daar van by God te kunnen profitteeren, evenwel verpligt souden zijn, om ons die ontdekte en door hem verkondigde waarheden niet alleen te nut te maken, en God daar in en door te verheerlyken; maar ook hem (namelyk *D. Bekker*) alle eer en dankbaarheid daar voor toe te dragen, en het herroepen of versaken van die waarheden, te laten aan God, dien hy, indien het so was, maar alleen daar mede soude beleedigen, en niet de gene waar aan hy die waarheden heeft verkondigd. Dit alles by dien Haagschen Vriend toegestaan zijnde; toonde ik hem vervolgens uyt de voorschreve Articulen, die hy een herroepinge noemde, dat de Heer *Bekker* daar in geen eenige van sijn stellingen heeft herroepen, maar in tegendeel, selfs in die Articulen, verklaard, daar by te persisteeren, en sijn gevoelen vast te houden; en dat hy over sulks dubbelde, ja drie dubbelde eer en dankbaarheid weerdig is, om dat hy, niet tegenstaande al dat gewoel, en 't gevaar dat hem dreigde van sijn Ampt te verliesen, by die waarheden volstandig is gebleven. Dit sy voor-afgesegt tot een les, aan al de gene die sig afkeerig van de Heer *Bekker* en sijn Werk toonen, om dat sy meenen dat hy sijn Werk herroepen heeft.

Neemt ook eens, mijn Heer, dat het waar was, 't geen U E. schrijft uyt de mond van verscheidene menschen gehoord te hebben; namelijk, dat'er in de voorsz. Articulen tegenstrydigheden souden zijn; en dat *D. Bekker* voor aan (§ 9.) wel verklaard by sijn gevoelen te blyven, en het selve ook herhaald, maar dat hy daar na verscheydene andere din-

dingen toestemt, die daar tegen stryden? so soude, indien dat so was, daar uyt eerder een beschuldiginge kunnen worden gehaald tot laste van 't Classis, en van de Gecommitteerde, die hem tot het opstellen en teekenen van die Articulen perswadeerden, als van de Heer *Bekker*; want het gene §. 10, 13, 14, 15, 17, en 19. van de Gereformeerde Kerk en Leeraren word gesegt, is daar in gesteld, op het dringen en aanhouden van de Gecommitteerde van 't Classis, die hem dat hebben opgedrongen; hoewel de Heer *Bekker* hare voorstellingen heeft beschaafd, en de woorden en spreekswysen, na sijn eigene sin geschikt. Indien nu na de verschikkinge, beschavinge, en verkiesinge van woorden, die sy hem tot so verre, en niet verder, hebben willen toelaten, nog iets daar in stak dat strydig was met het gene hy in den beginne, en speciaal §. 9. uyt eigene beweginge, en tot betuyginge van dat hy by sijn gevoelen blyft, heeft gesegt, so souden de Gecommitteerde, die dat van hem begeerden, daar van de schuld hebben, en te belacchen zijn, dat sy sulks begeerden, alsode Hr. *Bekker* sulks gemakkelijk daar in kon setten, so lang als sy daar by lieten staan sijn ronde en uytdrukkelijke verklaringe, dat nog *sijn gevoelen is* en hy *blyft persisteeren*, by 't gene hy in sijn werk, de *Betoverde Wereld* genaamd, heeft geschreven; alsode sin, en het hele verstaan van die Articulen, afhangende is van, en gereguleerd moet worden, na die uytdrukkelijke verklaringe en herhalinge van sijn eigene en innerlijke gevoelen, waar door al 't gene in 't selve schrift daar tegen mogt stryden, noodsakelijk moet vervallen, en vernietigd worden. Alle Regten dicteeren ook, en 't is bekend, aan alle die eenig verstand hebben, dat een schrift, of instrument, dat eenige notoire contradictie, of strydigheyd, behelsd, geheel en al van selfs vervalt, en in Regten voor nul, kragteloos, en van onwaarde, word gehouden. Die dan seggen, dat de gemelde Articulen contradictoir zijn, en absoluyte strydigheyd behelsen, die vernietigen de selve Articulen geheel en al, na Regten, en beschuldigen de Classis van sulke onkunde en bottigheyd, datse voor satisfactoir heeft aangenomen, iets dat absoluyt contradictoir is, en over sulks nul, kragteloos en van onwaarde. En nu de saak op die Articulen is afgedaan, so soude het, indien die Articulen so tegenstrydig en over sulks nul en kragteloos waren, ten opsigte van D. *Bekker* sodanig wesen, als of hy nooyt sodanige Articulen had getekend, of overgegeven, en dat de censure, die men hem heeft opgeleyd, geschied was, of over 't schryven van sijn Boek,

en volstandig persisteeren by 't geschrevene ; of om , (gelyk in de Classicale Resolutie schynt gesegt te worden) de domste en driftigste onder de Gemeente daar door wat te doen bedaren , en haar ergeren aan en over goede waarheden , door die te gemoed-kominge , allenskens te doen slyten. So dat , indien men van de voorsz. Articulen *iets* wil maken , den helen inhoud daar van sodanig moet geschikt en uytgelegt worden , dat alles over een komt met de ronde en klare betuyginge , die *D.* *Bekker* in den beginne doet , van *dat hy by sijn besonder gevoelen blyft* , en blyven sal , *tot dat men hem door gesonde reden overtuygd* , en dat hy de Classis *versoekt* om *hem* , niet tegenstaande dat gevoelen , als Predikant , *te dulden*. Die dese schikkinge en overeenbrenginge van de voorsz. Articulen niet wil toestaan , of deselve daar in niet kan of wil vinden , maar deselve als tegenstrydig en onovereenbrengelijk wil aanmerken , die moet deselve Articulen heel en al vernietigen , als offe nooyt geschreven of overgegeven waren ; of , so hy dat ook niet wil doen , maar nog *iets* van die Articulen wil maken of behouden , so moet hy , also twee dingen die absoluyt tegenstrydig zijn , onmogelyk alle beyde kunnen waar zijn , by *D. Bekker* de verklaringe halen , welk van de tegenstrydige dingen hy voor waarheid houd ? en gehouden wil hebben ? Want dewijl elk een uytlegger van sijn woorden is , en niemand regt heeft om de woorden en spreekswysen te duyden tegen het oogmerk des schryvers , of sprekers , als hyse selve wil verklaren en uytleggen , so moet men hem , indien'er sulke contradictien zijn , en men die Articulen evenwel nog eenig gebruyk wil doen hebben , hem die keur , of vryheid van verkiesinge , geven , om sig te redden uyt die strydigheden ; waar van niet hy , maar de Gecommitteerde van de Classis , en ook de Classis selve , gelyk gesegt is , de blaam en schande souden hebben.

Maar de gemelde Articulen wel ingesien , en met onzydige aandagt overwogen zynde , sal men bevinden , datse geen strydigheden behelsen ; maar dat alles , wat'er in is , overeenkomt met de betuyginge die de Heer *Bekker* §. 9. doet van dat hy *by sijn gevoelen blyft* , en daar by blyven sal , *tot dat men hem door gesonde reden overtuygd* ; en dat over sulks nog de Heer *Bekker* over het teekenen van contradictien , nog de Gecommitteerde van 't Classis over het doen opstellen en teekenen van contradictien , nog de Classis over het aannemen van contradictien voor satisfactie , te beschuldigen zijn.

Be-

Belangende het begin van de voorsz. Articulen, of de betuyginge die de Heer *Bekker* daar doet, van 't eenigste oogmerk dat hy in 't schryven van 't Werk, de *Betoverd Wereld* genaamd, heeft gehad; daar van blijkt de waarheid klaar genoeg uyt het Werk selfs: So menigmaal *D. Bekker* dese betuyginge doet, dat het oogmerk van sijn Boek is; *de Eere des groaten Gods, en onses Saligmakers Jesu Christi, van wegen den roem hunner Goddelijke werken voor te staan, en de Christen Wereld te suyveren van het overblyfsel der Paapsche bygelovigheden*, so menigmaal betuygd en herhaald hy de regtsinnigheid van sijn gevoelen, mitsgaders de nuttigheid en noodsakelijkheid van sijn Boek te schryven; en segt ook met die woorden effectivelijk, dat de gene die in dat gevoelen zijn, dat hy in 't gemelde Boek bestrijd, *de Eere des groten Gods, en onses Saligmakers Jesu Christi, mitsgaders den roem hunner Goddelijke werken*, die hy daar in voorstaat en verdedigd, benadeelen en krenken; en datse besoeteld zijn met *die overblyfselen van de bygelovigheden des Pausdoms*, waar van hy haar in en door zijn gemelde Werk tragt te *suyveren*. Dit nu, segt en betuygd hy in den beginne van de voorsz Articulen § 1. Gelijkt dat niet al wel na een herroepinge?

Die *D. Bekker*, hebben verdagt gehouden, als of hy in 't stuk van de leere der *Geesten* eensgesind was met de *Saduceen*, en met *Spinosa*, die hebben sijn gemelde Werk of niet gelesen, of niet verstaan, of met opset willen verdrayen; alsoo, daar uyt het tegendeel van die betigtinge overvloedig blijkt. 't Gene hy daar van in de voorsz. Articulen §. 2, 3, 4 en 5 segt, is ten overvloed, en een verklaringe, mitsgaders bevestiginge van 't geene hy in sijn Boek heeft geschreven. Maar heel aanmerkelijk en nadrukkelijk is het gene §. 3. segt, *Dat de Geesten zijn denkende wesens, geheel wat anders in hunne natuur en werkingen, als de lichamen, of hunne werkingen kunnen zijn.* Dit is de grondslagh van sijn Boek, en het fondament waar op al sijn stellingen van den *aart*, het *vermogen*, en de *werkinge der Geesten* in 't gemeen, en des *Duyvels* in 't besonder, zijn berustende; namelijk, dat het heele *wesen der Geesten* in *denken* bestaat, en dat de *werkinge* en het *vermogen* van alle *Geesten*, niet anders is als *denken*. Dat elk *Geest* maar sijn *eigene gedagten* weet, en die van een ander niet kan weten, also *God alleen een kender der gedagten is.* Dat over sulks de eene *Geest* niet kan *werken* op den ander, als door tusschen komen van *Lichamen*, waar mede sy beide door den *Schepper* eerst moeten begiftigd en gepaard zijn. Dat

geen

geen andere *Geesten* zijn geschapen, om in en door een *Lichaam* te werken, en dienvolgende ook geen andere *Geesten* met *Lichamen* zijn gevoegd of gepaard, als alleen de *menschelijke Zielen*; en dat over sulks ook geen andere *Geesten*, als alleen de *menschelijke Zielen*, op *Lichamen* of *Geesten* kunnen werken. En dat derhalven de *Engelen*, en de *Duyvel*, met al de *quade Geesten*, die hy in sijn Boek erkend, en waar van hy den *Duyvel* het *Hoofd* steld te zijn, niet *Lichamelijk* verschynen en *werken*, nog sodanig kunnen verschynen en *werken*, om dat haar hele *wesen*, *vermogen*, en *werkinge*, in *denken* bestaat, en sy geen *Lichamen* hebben. Nu, dit fondament van sijn Boek, en waar op den helen inhoud van sijn Werk is berustende, herhaald hy nogmaals in de voorsz. woorden van de Articulen, dat de *Geesten* zyn *denkende wesens*, *geheel wat anders in hunne natuur en werkingen*, *als de Lichamen*, *of hunne werkingen*, *kunnen zijn*; dat is, geheel en al *onlichamelyk*, en over sulks niet anders als enkelyk en alleen door *denken*, en geensins *Lichamelyk*, nog op een *Lichaam* of *Geest*, kunnende werken, of sy moeten door den Schepper eerst met een *Lichaam* gevoegd en gepaard worden. En daar hy in sijn Boek heeft gesegt, en beweerd, dat de *Engelen*, en de D*uyvel*, met de *quade Geesten*, die hy erkend, geen *Lichamen* hebben; daar segt hy in de voorsz. Articulen §.4, 5, 6. dat *alleen de menschelyke Zielen tot vereeniginge*, *of paringe*, *met Lichamen*, *zijn geschapen*, en *dat de andere Geesten tot geen vereeniginge met een Lichaam zyn geschapen*, NB. *om in en door het selve te werken*; 't welk nog meer is gesegt, als *datse geen Lichamen hebben*, gelijk hy in sijn Boek maar heeft gesegt. 't Geen hy §.6. nog verder segt, van dat *Michaël* is het *Hoofd der goede Engelen*, en hy die genaamd word *Duyvel*, of *Satanas*, *het hoofd van de quade*, sulks heeft hy ook in sijn Boek gesegt, en is dienvolgende een herhaal, of bevestiginge daar van.

Maar in 't gene hier op volgd, § 7. menen sommige menschen, dat wat wonders word toegestaan, en dat de Heer B*ekker* daar herroept al het geene hy van de *Goede Engelen* heeft geschreven, dewijl hy hier segt, *dat God de goede Engelen gebruykt*, *na sijn believen*, *in 't uytwerken syner oordeelen*, *tot dienst syner uytverkorene*, *en tot straf der Goddelosen*. Maar let eens op de woorden, *na sijn believen*? wat is dat anders gesegt, als *indien het hem so beliefd*? of, *indien hy wil*, *so kan hy de selve gebruyken in 't uytwerken syner oordeelen*? Maar waar blijkt nu, dat God sulks

sulks ooyt *wil*, of *beliefd*? of dat hy sulks ooyt *kan willen*, of *believen*? God kan doen, alles wat hy *wil*, of *kan willen*; *maar hy kan alles niet willen*. Sijn *wil* is een *goede*, *heilige*, *en volmaakte wil*, gelijk den Apostel segt, *Rom.* 12:2. by gevolg kan hy anders niet *willen*, als het gene *goed*, *heilig*, en *volmaakt*, en met sijn eeuwige *besluiten*, *volmaaktheden*, en *waarheden* over een komende is. Hy *kan* dan *niet willen*, het gene *quaad*, *sondig*, *onvolmaakt*, en strydig is, tegen sijn *volmaaktheid*, *goedheid*, *waarheid*, en *onveranderlyke besluyten*. Vraagd my iemand of God een *steen* kan doen *gaan of spreken*? of een *paard* kan doen *vliegen*? of een *mier* kan doen *dragen* de last van een *kemel*? Ik sal antwoorden, ja, *indien hy wil*. De Heer *Bekker* staat dit ook toe; gelijk blijkt uyt een diergelyke redeneeringe in de laatst vermeerderde Editie van sijn Boek in quarto. Maar waar blijkt my nu, dat God sulks ooit heeft *gedaan*? of dat hy sulks ooyt heeft *gewild*? of *kan willen*? Misschien is het tegen sijn eeuwig *besluyt*. En of het al niet was tegen Gods besluyt, en dat ik, als my bleek dat het daar niet tegen was, toestond, dat God sulke en diergelyke dingen kon *willen*, en over sulks kon *doen*? volgd dan daar uyt dat hy sulks ooyt *heeft gedaan*? of ooyt *doen sal*? of dat ik moet geloven, dat God sulks *heeft gedaan*, of *doen sal*? wanneer een ander my sulks verteld, en om sijn vertellinge goed te maken, sig op *Gods Almogentheid* beroept? geensins. Ik moet niet geloven dat God sulks ooyt *gedaan heeft*, of dat hy sulks ooyt *doen sal*, sonder dat my sulks alvorens klaarlijk blijkt, en ik goede redenen heb, om sulks te geloven. Daar-en-boven, als God een *steen* deed *gaan*, of *spreken*, of een *paard* deed *vliegen*, of een *mier* deed *dragen* de last van een *kemel*; so soude hy ook den aart van die *schepselen* moeten veranderen. By voorbeeld, de *steen* soude, om te *gaan*, *beenen* en *voeten* moeten hebben, en *buygsaam* gemaakt worden, behalven meer andere eigenschappen, die tot een dier van noden zijn; en om te *spreken* soude hy een *mond*, *tong*, *gehemelte*, *&c.* van noden hebben; en dan was het geen *steen*, maar een ander *schepsel*, dat God uyt de *steen* had gemaakt; of waar in hy de *steen* had veranderd. Als God een *paard* deed *vliegen*, so soude hy eerst *vleugelen* daar aan moeten geven, met andere Eigenschappen, die tot het *vliegen* van noden zijn; en dan was het eigentlijk geen *paard*, maar een *vliegend dier*; of so men't nog al een *paard* wilde blyven noemen, om de gelijkheid van lichaam, die het met de *paarden* mogt behouden, so soude het evenwel niet in alles zijn sodanig als 't geen wy een *paard*

 noe-

noemen, en dat geen *vleugels* heeft. En als God een *mier* wilde doen *dragen* de last van een *keemel*; so soude hy de *mier* eerst moeten geven de *sterkte*, *grootheid*, en andere Eigenschappen van een *kemel*, en dan was 't eigentlijk geen *mier* meer, maar een *keemel*, die God uyt een *mier* had gemaakt, of een *dier* by na gelijk een *keemel*, en in welk *dier* God de *mier* dan soude hebben veranderd; want de *sterkte* en andere Eigenschappen van een *keemel* te krijgen, en te gelijk te behouden de *swakheid*, *kleinigheid*, en andere Eigenschappen van een *mier*, is tegenstrydig, en oversulks onmogelijk. Brengt nu dese aanmerkingen eens over tot de *Geesten*, of besonder tot de *goede Engelen*; en steld eens, dat het niet strijd tegen Gods besluyt, om de *Engelen lichamelijk te doen verschynen en werken*, en dat hy het oversulks *kan doen*; volgt dan daar uyt, dat hy het ooyt *heeft gedaan*? of *doen sal*? en moet ik daarom geloven dat God sulks ooyt *heeft gedaan*, of *doen sal*, wanneer een ander my segt, dat God sulks op sulk of sulk een tijd *heeft gedaan*? of *dan* en dan *doen sal*? of moet ik dese en geene schriftuur plaatsen, die dat schijnen te seggen, sodanig verstaan? daar ikse gewisser, sekerder, en met meerder reden, anders kan uytleggen? ja moet ik sulk een uytlegginge van die Schriftuurplaatsen aannemen, als een ander wil? en, om het enkelde seggen en begeeren van een ander, die het seekere, of seekerste en begrypelijkste, verwerpt, en, om het onsekere en onbegrypelijkste staande te houden, sig op *Gods Almogentheid* beroept, mede het sekerste en begrypelijkste, dat ik met de reeden en andere schriftuurplaatsen weet over een te brengen, verwerpen? en mijn toevlugt nemen tot het onsekere? en tot het onbegrypelijke? en tot de *Almogentheid Gods*? Geensins; want sulks is een versakinge en afwykinge van het *ingeschapene ligt Gods*, de *Reden*; en oversulks een strafbare misdaad. Daar-en-boven, als God een *Geest*, of *Engel*, *lichamelijk wilde doen verschijnen en werken*; so soude hy of dien *Geest* eerst moeten veranderen in een *lichaam*, of hy soude die *Geest* met een *lichaam* moeten paren, of t'samen voegen. Indien het eerste, dat hy die *Geest* of *Engel* in een *Lichaam* veranderde, so soude die *Geest* ophouden een *Geest* te zijn, en 't geene dan daar door wierd gedaan, soude niet geschieden door een *Geest*, maar door een *Lichaam*. Indien het twede; namelijk, dat God een *Geest*, of *Engel*, die hy *Lichamelijk* wilde doen verschynen en werken, met een *Lichaam* paarde, of vereenigde, so soude het gene dan daar door wierd gedaan niet geschieden door een *Geest*, maar door *Geest* en *Lichaam* te samen, en over-

overſulks door ſulk een ſchepſel als de *menſch* is. Sulk een ſchepſel ſoude dan ook ſigtbaar en taſtbaar moeten zijn, en wandelen, en bewegen gelijk een menſch; maar niet dan gaan, dan vliegen, dan wit, dan ſwart, dan groot, dan kleyn, dan ſigtbaar, dan onſigtbaar moeten zijn; want ſulks ſoude moeten geſchieden door God, door een geduerige ſcheppinge, of herſcheppinge, die geen nut ſoude weſen, en tot geen ander eynde ſoude ſtrekken, als om den menſch in de kenniſſe van den aart der ſchepſelen te verbyſteren, ja te bedriegen, en te brengen in een eeuwige onſekerheid van al 't gene men ſoude horen, ſien, en taſten. Hoedanigen werk dan geenſins kan worden toegeſchreven aan hem, die een God is van *ordre*, en niet van *verwerringe*; en die niet alleen aan Adam, ſo raſch hy hem geſchapen en tot een Heer over ſijn ſchepſelen geſteld hadde, kenniſſe van den *aart* ſijner ſchepſelen gaf, maar ook wil, dat alle menſchen de onderſcheidene *aart*, *Eigenſchappen* en *werkinge* ſijner ſchepſelen ſullen onderſoeken, en daar uyt leren kennen en verſtaan, *ſijn eeuwige kragt en Goddelijkheid.* Dewyl men dan nooyt andere geſanten, of boden Gods, heeft vernomen, die by de menſchen verkeerd, en na menſchelijke aart, in een beſtendig, geſtadig, ſigtbaar en taſtbaar Lichaam hebben gewandeld, gereyſd, beweegd, &c. als alleen ſodanige, die waarlijk menſchen waren; van een Vrouw geboren, en welkers Ouders, of Vaderland, men kende; ſo volgd, dat ook *nooyt eenig Engel lichamelijk is verſchenen*, of door God met een *lichaam* te ſamen gevoegd, om daar in en door te werken; en dat gevolgelijk al het gene de ſchrift daar van meld, verbeeldelijk, oneigentlijk, of in geſigten en verrukkingen van ſinnen geſchied te zijn, moet verſtaan worden. Gelijk ook de Heer *Bekker* de ſchriftuurplaatſen, die van eenige *lichamelyke werkinge*, of *ſigtbare verſchijninge* van *Engelen*, ſchijnen te ſpreken, ſodanig in ſijn Boek verklaard. Siet nu de gemelde woorden der Articulen §.7. nog eens wat nader in, ſo ſult gy bevinden, dat *D. Bekker* daar in niet eens ſegt, *dat God de goede Engelen gebruykt, of kan gebruyken*, om *lichamelijk te verſchijnen*, en te *werken*, en *ſijn oordelen uyt te voeren*, tot dienſt ſijner *uytverkorenen*, en *tot ſtraf over de Goddeloſen*; want ſchoon hy met ſulks te ſeggen, evenwel niet met allen ſoude ſeggen, dat ſtrydig tegen ſijn Boek en gevoelen ſoude zijn, als'er de woorden, *na ſijn believen*, of *indien hy wil*, byſtaan, gelijk ſe doen, egter ſegt hy het ſo niet; en behalven dat de eigene woorden die ſin niet mede brengen, nog lijden, ſo lijd ook het voorgaande gedeelte der voorſz. Articulen ſulks niet, alſo hy daar, §. 5, 6.

 ſegt,

segt, *dat de Engelen niet zijn geschapen om met een lichaam te worden gevoegd, of gepaard, en in en door het selve te werken*; dat is, dat Gods besluyt, Gods wil, Gods believen en welbehagen niet is, dat sulks ooyt sal geschieden, om dat hyse niet tot dien eynde heeft geschapen; maar dat hyse geschapen heeft, om sonder *Lichamen* te zijn, en te blyven, en enkelijk en alleen door *denken* te *werken*. Wat is dan de sin van de woorden §. 7. in de voorsz. Articulen? Hoordse nog eens, in haren t'samenhang. *D. Bekker* segt, *dat God de goede Engelen gebruykt na sijn believen in 't uytwerken sijner oordelen, tot dienst sijner uytverkorenen, en tot straf over de Goddelosen.* Seggen die woorden nu, *dat de Engelen* Gods *oordelen uytwerken, tot dienst sijner uytverkorene, en tot straf over de* Goddelosen? Of dat God sulks *door middel van de Engelen* doet? Neen; geensins. Dan moest'er staan, dat hy de selve gebruykte na sijn believen *tot het uytwerken sijner oordeelen.* De sin is dan, *dat God sijn oordelen uytwerkt, tot dienst* (of voordeel) *sijner uytverkorenen, en tot straf over de* Goddelosen. En *in 't uytwerken van dese oordelen*, dat is, terwyl hy daar mede besig is, gebruykt hy de *Engelen*, als het hem *beliefd*, en sodanig als het hem *beliefd*. Hoedanig gebruykt hyse nu? en tot wat einde? Om hem te helpen? Neen; daar toe zijn sy uyt en door haar *eigene aart* so onbequaam, dat een *mier* of *vlieg* uyt *eigene aart* bequamer is, om, als een Instrument Gods, sijn oordelen uyt te voeren, dan al de *Engelen*, al waren'er so veel Milioenen, als'er sand aan den Oever van de Zee is. So soude het dan, indien de *Engelen* tot het uytvoeren van *Gods oordelen* iets deden, moeten geschieden door *Gods kragt*, of door 't verscheppen van haren aart, voor dien tyd, door *Gods kragt*. En als het enkelijk en alleen daar door moet geschieden, so heeft hy de *Engelen* niet van noden; en 't is ongerymd sulk een verscheppinge, of veranderinge van aart, te sustineeren. Maar, als hy sijn oordelen uytvoerd, so openbaard hy sulks, *na sijn believen*, en so veel of weinig daar van als hem beliefd, aan sijn *Engelen*, die hem dan daar over toejuychen met hare *gedagten*, sig daar in verblyden, en hem verheerlyken. Of wilt gy nog een andere wyse weten, hoedanig? en tot wat einde, God de *Engelen* gebruykt? en waar van wy verscheidene exempelen in de Schrift hebben? Ik sal het U E. seggen. Als God, door sijn Propheten en Apostelen sijn oordelen doet verkondigen, so doet hy de *Engelen* noemen, om de *Goddelyke statie* te verbeelden; of als hy sig in een gesigte, als *lichamelijk*, aan sijn Propheten en Apostelen vertoond,

om haar last te geven tot het verkondigen van sijn besluyten en oordelen; so vertoond hy mede op de selve wyse, een menigte van *Engelen*, die de selve Propheten, of Apostelen, in hare gesigten of verrukkingen van sinnen, als *lichamelyk* sien, of begrypen, schoon sy in der daad al so min *lichamelyk* zijn, en gesien kunnen worden, als God *lichamelyk* is, en gesien kan worden. Dit verstaat de Heer *Bekker* ook so, en heeft daar van verscheidene exempelen, in sijn Boek, uyt de Schrift aangetekend. So dat het gemelde gedeelte van de Articulen al mede een herhaal en bevestiginge van den inhoud sijnes Boeks is.

Nu kom ik tot het laatste lid van §. 7. alwaar *D. Bekker* segt, *dat de boose en van God afgevallene Geesten, in de helsche verdoemenisse zijn verstooten, en vyanden van de geloovige zijn.* In sijn Boek ontkend hy, dat de *Duyvel*, of desselfs *bose Geesten*, iets besonders *weten* of *kunnen weten, van de geloovige*; en sulks ontkend hy met regt, al had hy 'er vry by geset, dat sy ook selfs *van de Goddeloosen niet weten.* Segt hy nu met dese woorden het tegendeel? Neen; geensins; want men kan wel *vyandig* zijn tegen eenig *werk*, sonder te weten, wie? en waar se zijn, die dat werk doen? Een overgegeven boos mensch, noemd men een vyand van alle deugden; schoon hy alle deugden niet kend, veel min weet, wie? en waar de Personen zijn, die in dese of gene deugden wandelen. Sulk een booswigt noemd men ook een vriend van alle ongeregtigheid, en bosen handel; maar daarom kend hy alle ongeregtigheid en bosen handel niet; veel min alle de werkers der ongeregtigheid, en hare besondere ongeregtigheden. De *Duyvel*, en so er meer *quade Geesten* zijn, gelijk de Heer *Bekker* segt, en toestaat, kan wel *denken*, en *weten*, dat alle schepselen Gods, waar van hy voor sijn val, door Goddelijke openbaringe, kennisse kan hebben gekregen, niet afgevallen zijn; of immers hy kan dit *gissen*. En gelijk God, aan de goede *Engelen*, als 'er eenige menschen zijn bekeerd, en tot de kennisse sijner wegen en waarheden gebragt, sulks openbaard, en bekend maakt de aanwas van 't getal van de Mede-erfgenamen der geluksaligheid, die sy genieten, om haar daar door te verblyden, *Luc.* 15. 10. so kon 't ook wel wesen, dat God aan de *Duyvel*, en andere quade *Geesten*, so er nog meer zijn, om deselve te pynigen, de aanwas der Goddelosen bekend maakte, en te gelijk t'elkens daar by verkondigde, dat sy, te gelijk met die goddelose meenigte, eeuwig sullen versteken blyven van de geluksaligheid, blijdschap en liefde Gods, die sommige alreeds genieten, en andere nog

 genie-

genieten sullen; en dat dan de *Duivel*, met de *verdoemde Geesten*, als desperaat, hopeloos, ten hoogsten quaad, en wederspannig, niet alleen Gods eer en heerlijkheid, maar ook de geluksaligheid die hy aan andere mede deeld, en die andere of alreeds genieten, of nog genieten sullen, benyden, wenschende, dat alles Goddeloos wederspannig en afvallig mogt worden, en hatende de gene die Gode aankleven, in hem geloven, en hem verheerlyken. Dese openbaringe of bekend-makinge Gods schijnt sig ook te moeten uytstrekken tot de *verdoemde menschen*, of *Zielen*; en de Parabel van de *Rijke Man en Lasarus* geeft sulks niet duysterlijk te kennen, Luc. 16: 23, 25, 26. Immers, het zy dat de *Duyvel*, en *quade Geesten*, uyt de openbaringe die God voor haren val aan haar heeft gedaan, so veel kennisse hebben van het menschelyke geslagt, dat sy daar uyt gissinge kunnen maken van *goede* en *quade*, van *gehoorsame* en van *ongehoorsame*, van *gelovige* en van *ongelovige*; en dat de menschelyke *verdoemde Zielen* uyt het gene sy in dit leven door middel van de lichamelyke sinnen, uyt de Schrift, of andersins, hebben geleerd, kennisse van *gelovige* en *ongelovige* in de Wereld hebben; of dat God t'elkens, op het vermeerderen van den Goddelosen hoop in de Wereld, of op het vermeerderen van den verdoemden hoop in de Hel, sodanige openbaringe en bekend-makinge aan haar doet; het is seker, dat de *Duyvel*, en alle *Geesten*, of menschelijke *Zielen*, die in de Helsche verdoemenisse zijn, niet alleen een generaal *denkbeeld* moeten hebben van de goede *Engelen* en andere *geluksalige*, en oversulks van goede en quade, van *gelovige* en *ongelovige* menschen in de Wereld, maar dat sy ook moeten hebben een trek, of begeerte, tot die *geluksaligheid*; want door de kennisse van 't gene haar ontbreekt, en door de begeerte om dat te hebben, moeten sy gepynigd worden; en buyten die kennisse en begeerte souden de verdoemde in hare verdoemenisse gerust en vergenoegd zijn, niet beter wetende, of het hoorde so. Maar particuliere of besondere kennisse, wie? en waar de *gelovige* zijn? kan nog *Duyvel*, nog eenig ander verdoemde *Geest* hebben; veel min kunnen sy de *gelovige* (of ook selfs de *ongelovige*) eenig quaad doen, sy mogen so *vyandig* en *hatig* zijn, en so veel quaad toewenschen, als sy willen. En dit is de sin van de woorden, in de Articulen, §. 7. *dat de verdoemde Geesten vyanden van de gelovige zijn.*

Hier volgen nu de ses eerste Articulen, opgesteld door de Kerkenraad, en naderhand Classicaal gemaakt, en wederom aan *D. Bekker*

voor-

voorgehouden, door de Classis van Amsterdam. In dese 6. Articulen meenen sommige in den eersten opslag, dat heel veel steekt, en dat de Heer *Bekker*, met de selve over te nemen, sekerlyk een groot gedeelte van sijn Boek herroept. My aangaande, hoe ik die 6. overgenomene Articulen lees, en herlees, ik kan'er sulks niet in vinden. En of in die 6 Articulen al iets was, dat tegen 't gevoelen van *D. Bekker* streed, ja al behelsden die 6. Articulen een absoluyte herroepinge van sijn hele Boek, so soude hy evenwel, met de selve op sulk een wys als hy gedaan heeft, in de voorsz. Articulen van satisfactie te laten vloeyen, sijn Boek in genen deele herroepen; want let maar eens op het gene hy voor-af segt, §. 8. eer hy die 6. Articulen ter nedersteld. Daar segt hy niet, nog ook daar na, dat hy die 6 Articulen *toestemd*, of *voor de fijne erkend*, en als sodanig ter neder steld; maar, dat hyse *overneemt*. Nu is bekend, aan alle die duits verstaan, dat *overnemen* niet anders is, als een verklaringe, belofte, of verpligtinge, om de saak die men *overneemt*, te sullen *ondersoeken*, *behertigen*, sijn *werk daar van maken*, of sig daar over te sullen *bedenken*, &c. Men neemt niet alleen saken *over*, die men nog Twyffelagtig houd, offe *goed* of *quaad* zijn? en offe gehandhaafd en ge-approbeerd, of vernietigd en veroordeeld moeten worden? maar ook sodanige saken, die men absoluytelijk voor *quaad* houd, en geresolveerd is tegen te gaan, schoon men nog niet weet, op wat wyse sulks best kan of diend gedaan te worden? Dus *neemt* de eene Regter een misdadiger, en desselfs saak, van een ander Regter *over*; niet om die misdadiger voor te staan, af voor een onschuldig man te doen passeeren, en het quaad, dat hy bedreven heeft, te approbeeren, *toe te stemmen*, en *goed te noemen*, maar om hem te straffen. In de vergaderinge van de Heeren Staten van dese en andere Provincien, is het heel gemeen, gelyk U E. weet, dat d'een of d'andere Stad dese of gene saken, die op het Tapyt komen, *overneemt*. Tot wat eynde? om die saken te patrocinceren? Somtijdts; en somtijds ook om die saken harder te doen vervolgen; na dat sy de selve, na gedane ondersoek, bevinden, want als sy de *overgenomene saken* hebben ondersogt, doen sy daar van raport aan de vergaderinge, verklarende sig daar voor of tegen, en helpen dan de finale uytspraak daar over doen. En sommige sodanig *overgenomene* saken worden ook in en door die Steden afgedaan, sonder wederom in de Vergaderinge te komen. So dat het t'allen tyden aan *D. Bekker* staat, om sig te verklaren, of hem de *overgenomene* 6. Articu-

len *behagen?* of *niet?* en of hyse *toestemd?* of *verwerpt?* Hier uyt blijkt dan, voor eerst, dat men uyt die Articulen geen herroepinge of iets anders, tot laste van de Heer *Bekker*, of tot nadeel van sijn Boek, soude kunnen halen, al was 'er ook iets in, dat daar na geleek; alsoo hy die Articulen niet *toestemd*, maar alleenlijk *overneemt*. Ten twe-den, neemt eens, dat *overnemen* een *toestemminge* was, gelijk het egter noyt is, so soude de Heer *Bekker* evenwel niet gehouden zijn aan den helen inhoud van die ses Articulen, so alsse daar staan; want schoon hyse daar in haren vollen t'samenhang heeft ter neer gesteld, en voor-af gesegt, *luydende na de letter als volgd*; egter segt hy niet, dat hyse in die volle t'samenhang, *so alsse na de letter luyden*, *overneemt*; maar hy segt wel duydelijk en uytdrukkelijk, dat hyse *overneemt*, *aangaande*, (of voor so veel betreft) *het stuk van de werkinge der Geesten*. Nu, de *werkinge der Geesten* is niet anders als *denken*; volgens het gene hy niet alleen in sijn Boek, maar ook selfs in dese Articulen van satis-factie, §. 3. daar van segt, en betuygt. Wanneer hy dan in 't vervolg van 't selve schrift, *de werkinge der Geesten* noemd, so moet men sulks t'elkens verstaan volgens die verklaringe en bepalinge, die hy voor-af daar van doet. De ses gemelde Articulen, die hy in sijn schrift ter neder steld, mogen dan *luyden na de letter* so alsse willen, en behelsen watse willen, hy *neemtse niet verder over*, als alleen *aangaande*, of *betreffende*, *het stuk van de werkingen der Geesten*; behalven dat ook *overnemen* gantsch geen *toestemminge* is. Ten derden, dewijl de gemelde ses Articulen, voor so verre daar in iets schijnt te steken, namelijk van het der-de Articul af, tot den eynde toe, maar alleenlijk *supposerende*, of *onder-stellende*, zijn, namelijk, *indien dat so is*, of *so was*, so *moet dit en dat daar uyt volgen*; sonder dat 'er een *conclusie* by komt, *dat de voorstellin-gen waar zijn*: en ook de *gevolgen* sodanig zijn, datse sekerlijk souden, en moesten *waar* zijn, indien de *voorstellingen* waaragtig waren, gelijk-se niet zijn, so soude *D. Bekker* die ses Articulen gemakkelijk hebben kunnen *toestemmen*, sodanig alsse zijn, sonder daar door in het alder-minste van sijn gevoelen af te gaan, of iets van 't geschrevene te herroe-pen; gelijk ik nu vervolgens sal tonen.

Betreffende het eerste van de gemelde ses Articulen, daar tegen is geen dispuyt, als by *Brink*, en dat slag van Volk, die alreeds in Schriften haar misnoegen daar tegen hebben getoond; wordende by *D. Bekker*, selfs in sijn Boek, en voorts by alle verstandige, die kennisse van het onder-

scheid

ſcheid tuſſchen *Lichaam* en *Geeſt* hebben, toegeſtaan, en beweerd, dat de *Ziel* niet is een *modus Corporis*, of *dunner Lichaam*, *dat door ſijn beweginge de dikker lichamen ſoude gaande maken*, maar datſe heel *onſtofſelijk*, dat is, *ſonder uytgeſtrektheid*, is, en een *denkend weſen*; en dat de *t' ſamenvoeginge onſer Zielen*, *met onſe lichamen*, om daar in en door te werken, een Goddelijk *wonderwerk* is, *te boven gaande* de *eigene aart* en *kragten van de Zielen*, en van alle andere *Geeſten*; alſo geen *Ziel* of *Geeſt*, uyt *eigen aart*, een *Lichaam* ſoude kunnen aandoen, ſig daar mede paren, en daar op *werken*; veel min dan door dat *Lichaam* op een ander. Geen Goddelyke *toelatinge* ſoude hier toe iets kunnen doen, ſelfs ook geen Goddelijk *gebod*; maar enkelijk en alleen ſulk een wonder- en kragt-dadige *t' ſamenvoeginge des Scheppers* is daar toe bequaam.

Het twede van die ſes Articulen lijd ook geen diſpuyt; en daar is nooyt iemand geweeſt, mijns wetens, die geſegt heeft, *dat de werkingen onſer Zielen op onſe Lichamen*, *Gode ſouden ont-trekken de Eer*, *die hem toekomt*, *als Schepper en onderhouder onſer Zielen en Lichamen.* So dat deſe twe eerſte Articulen maar zijn een inleydinge tot de volgende; en by de Heer *Bekker*, nog by niemand anders, die regtſinnig is, eenig diſpuyt lyden.

De hele kragt van die ſes Articulen, of van de vier laatſte der ſelve, is dan gelegen in het derde Articul, en wel in het laatſte lid van dat Articul. Belangende het eerſte lid, namelijk, *dat de Schepper niet mag bepaald worden in ſijn magt*, *omtrent eenige Geeſten*, *of Lichamen*, *het zy die* (te weten de *Geeſten*) *met een Lichaam zijn vereenigd*, *of niet*; ſulks is onbetwiſtelijk, en word ook wel uytdrukkelijk van *D. Bekker* geſegt, in ſijn Boek, en ſpeciaal in de laatſt vermeerderde Editie. En wie ſal ſig dog onderwinden, den *onbepaalden God* te *bepalen*? Maar ſchoon men hem niet mag, nog moet, nog kan *bepalen*, ſo kan en moet men egter van hem verſcheidene dingen *ontkennen*; en met een woord, alle dingen, die *quaad*, *ſondig*, *onvolmaakt*, en *tegenſtrydig* zijn; want ſodanige dingen te kunnen doen is geen *volmaaktheid*; maar *onvolmaaktheid*; en derhalven leerd het *denkbeeld*, dat God van hem ſelven in onſer aller *Zielen* heeft ingedrukt, dat hy niet kan doen, iets dat ſtrydig is tegen ſijn *volmaaktheid*, *goedheid*, *heiligheid*, *waarheid* en *onveranderlijkheid*, &c. De Schrift leerd ons dat ook, 2 *Tim.*2:13. *Tit.*1:2. *Heb.*6:18. Mal.3:6. Jac.1:17. Met ſodanige dingen van God te *ontkennen*,

misdoed men dan niet tegen sijn *Almogentheid*, die so verre niet kan nog mag uytgestrekt worden dat eenige van sijn andere *Eigenschappen* daar door gekrenkt, vernietigd, of verlochend souden worden; maar sijn *Almagt* moet sodanig worden verstaan, en aangemerkt, dat al sijn andere Deugden, Eigenschappen en Volmaaktheden, daar mede over-eenkomen, en bestaan kunnen. So dat men God kan aanmerken met sekere *bepalingen*, en *ontkenneder wyse* van hem spreken, sonder hem daar door in het minste te *bepalen*, of tegen sijn *Onbepaaldheid* en *Almogendheid* te misdoen; maar in tegendeel word hy, met *ontkennender wyse*, onder sekere *bepalingen*, van hem te spreken, sodanig beschreven en aangemerkt, als hy sig door de ingeschapene Reden, en mede in sijn woord, aan ons ge-openbaard en bekend gemaakt heeft. Ik ga dan over tot het laatste lid van het derde Articul, 't welk segt, *dat God de denkingen van alle Geesten kan voegen aan de bewegingen van allerley Lichamen na sijn welbehagen*; dat is gesegt, dat hy *alle* of *allerley Geesten een Lichaam kan toevoegen*; en *allerley Lichamen* kan *besielen*, of met een *Ziel*, of *Geest*, paren, *als hem sulks behaagd*, of *als hy wil*. Dit sal de Heer *Bekker*, nog niemand die verstand heeft, loochenen; maar in tegendeel nog daar by seggen, dat God niet alleen een *Beest*, *Vogel*, of *Visch*, *indien hy wilde*, soude kunnen paren met een *Geest*, of *Ziel*, maar dat hy ook een *Boom*, of *Steen*, of iets anders, tot een *menschelyk*, of eenig ander slag van *levend* en *bewegend Lichaam*, soude kunnen maken, en een *goede* of *quade Geest* daar mede soude kunnen paren, om in en door vereeniginge met het selve, sodanige *werkingen* te doen, als wy menschen dagelijks doen, en sien doen. Maar, waar blijkt nu, dat God sulke dingen ooyt *heeft gedaan*? of *wil doen*? of dat hy sulke dingen *kan willen*? Dat moest bewesen worden, indien men daar op verder wilde gaan. Maar so lang als dat niet bewesen word, of by de gemelde woorden, van *dat God*, *indien hy wil*, *de denkinge van alle Geesten kan voegen aan de beweginge van allerley lichamen*, geen *conclusie* word gevoegd, dat God sulks ooyt *heeft gedaan*, of *sal doen*, of dat hy sulks *wil doen*, of *kan willen*, so kan men dat gemakkelijk toestemmen, en evenwel seggen, of van gevoelen zijn, dat nooyt *goede* of *quade Engel* met een *Lichaam* is gepaard geweest, of *lichamelyk verschenen* en *gewerkt* heeft, ja dat geen andere *Geesten*, als alleen de *menschelyke Zielen*, geschapen zijn, om ooyt of ooyt met *Lichamen* gepaard te worden, *om in en door vereeniginge met de selve te werken*, gelijk D. *Bekker*

wel duydelijk segt, in de voorsz Articulen van satisfactie; 't welk so veel is gesegt, als dat Gods *oogmerk* in 't *scheppen van die Geesten*, niet is geweest, om *hare denkingen te voegen aan eenige Lichamen*; en dat hy oversulks *geen welbehagen*, of *wil heeft*, om dat ooyt of ooyt *te doen*, als zijnde tegen sijn *oogmerk*, *wil* en *besluyt*. En of *D. Bekker* al toestond, gelijk hy egter, als nu getoond is, niet doet, dat het niet was tegen *Gods oogmerk*, *wil* en *besluyt*, om eenige andere *Geesten* als de *menschelijke Zielen*, met *Lichamen* te paren, en daar op, in en door te doen werken, so soude hy daar door evenwel niet toestaan, dat sulks ooyt *was geschied*, of *soude geschieden*; veel min soude hy daar door herroepen 't geen hy in sijn Boek heeft geschreven, van dat sulks *nooyt geschied is*; want neemt eens, ik had in een Boek geschreven, dat'er nooyt menschen waren geweest, van honderd ellen in lengte, en dat oversulks nooyt iemand, beneden op de grond met sijn voeten staande, met sijn handen had kunnen reyken aan de wyser van sekere Tooren, die honderd, of maar acht-en-tnegentig ellen, van de Aarde af was? of, dat nooyt eenig Mensch met sijn handen heeft kunnen reyken aan de Maan, om dat'er nooyt menschen zijn geweest die de lengte van 50000 duytsche mylen hadden, 't welk de distantie tusschen de Maan en d'Aardkloot is; en dat het een deel dwasen waren, die seyden dat'er ooyt sulke soorten van menschen waren geweest, en die dat gedaan souden hebben. Een ander vraagde my dan, of God sulke twe soorten van menschen, d'een honderd ellen, en d'ander 50000 duytsche mylen lang, niet soude kunnen scheppen, indien hy wilde? wat soude my beletten, om niet, behoudens mijn gevoelen, ja te seggen? Genomen, men vraagde my dan nog al verder, indien'er sulke Menschen ooyt van God waren geschapen, en selfs nog in wesen waren, of dan niet de gene die de mogelijkheyd van sulke werkingen, namelijk van aan die Wyser, en aan de Maan, met de hand te kunnen reyken, vast-stelden, en staande hielden, ten onregte over dwaasheid of leugen beschuldigd wierden? Ik soude al wederom ja kunnen seggen, sonder daar door van mijn gevoelen af te gaan, of te herroepen 't geen ik dien aangaande geschreven had. Ja al wierden'er dan nog honderd en honderd vragen aan my gedaan, betreffende sekere *gevolgen*, die ik kon begrypen waar te sullen en moeten zijn, indien de *voorstellingen*, of *onderstellingen*, waaragtig waren, so soude ik op al die vragen kunnen ja antwoorden, selfs schriftelijk, met mijn hand getekend; en ik soude het ook onbeswaard doen. Maar met sulks te doen

 soude

soude ik niet kunnen gesegt worden de *voorstellingen*, of *onderstellingen*, toegestemd, en mijn contrary gevoelen in het alderminste afgegaan, of herroepen te hebben. Die my sulks daar na wilde opdringen, of opdigten, soude my eerst ten genoegen moeten bewysen de waarheid der *onderstellingen*; waar in de heele kragt, en de waarheid of onwaarheid van al de *gevolgen*, is gelegen. So is het ook in dese saak gelegen met *D. Bekker*. Al 't geen in de drie volgende of laatste Articulen word gesegt, en waar in men meend so veel tegen sijn Boek en gevoelen te steken, is maar bestaande uyt *gevolgen*, die uyt het derde Articul souden vloeyen, en waar zijn, indien geschied was, of nog was geschiedende, het geene in het derde Articul word gesegt te kunnen geschieden, *indien God wil*. En daar blijkt nog niet eens dat God sulks ooyt *heeft gewild*, of *kan willen*; ja dat meer is, daar is geen *conclusie* by, dat God sulks ooyt *heeft gewild*, of *kan willen*; en daarom sou men kunnen twijffelen of den opstelder van die ses Articulen dat wel so vast geloofd heeft. Immers wat *D. Bekker* aangaat, die kan niet gesegt worden iets anders te hebben toegestemd als het gevolg, namelijk, *dat God de denkingen van alle Geesten kan voegen aan de bewegingen van allerley Lichomen, als hy wil*, maar niet de *onderstellinge*, of *voorstellinge* dat hy sulks *wil*, of *kan willen*; veel min dat hy het *doet*, of ooyt *gedaan heeft*. De toestemming van 't *voorstel* is niet eens ge-eischt; en daar is geen *conclusie* in die ses Articulen te vinden. Die hem dan wilde opdringen, of toedigten de *gevolgen* voor waarheid te houden, en, met de selve daar voor te erkennen, sijn gevoelen af te gaan, of te hebben herroepen, die soude hem eerst moeten ten genoegen bewysen de waarheid der *onderstellinge*, of *voorstellinge*. En dan sou het nog daar op aankomen, dat hy de Articulen in geenen deele, so ten opsigte van de *gevolgen* als van de *onderstellingen*, *toestemd*, maar slegs *overneemt*.

Nu kom ik tot het vierde van de gemelde ses Articulen. Dat dit een gevolg van 't voorgaande derde Articul is, blijkt uyt het begin, *Dat dan*, DAN; namelijk als God die *Geesten* eens quam te paren met *Lichamen*, of dat hy sulks *wilde*, of *konde willen*, en vervolgens *deed*, dat sy *dan* verscheidene werkingen, het zy in den Hemel of op der Aarden, kunnen doen. Dit blykt nog klaarder uyt de woorden, *gevoegd zijnde* &c. Wel wie sal dat ontkennen, dat de *goede* en *quade Engelen*, als sy door den Schepper met *bewegelijke Lichamen* waren gepaard, niet alle sulke en diergelijke werkingen souden kunnen doen,

doen, die de menschen, uyt *Lichaam* en *Geest* bestaande, nu kunnen doen? Maar dese *t'samenvoeginge*, of paringe der goede en *quade Engelen* met *Lichamen*, word ontkend ooyt geschied te zijn; en staat derhalven te bewysen, eer men de werkingen, die dan daar op souden volgen, kan toestaan geschied te zijn. Segt men, dat de schrift daar genoeg en duydelijk van spreekt? sulks word ontkend. *D. Bekker* verklaard die plaatsen, die men meend daar van so breed te spreken, in sijn Boek heel anders; en hy blijft niet alleen by sijn gevoelen, maar herhaald het nog daar-en-boven in de voorsz Articulen van satisfactie, en segt wel duydelijk, dat geen andere *Geesten* als alleen de *menschelijke Zielen* van God zijn geschapen, om met *Lichamen* te worden gepaard, en daar in en door te werken. Die schriftuur-plaatsen, die men meend van *Lichamelijke werkingen* der *Engelen* en *Duyvelen* te spreken, zijn dan in questie, en kan daar uyt tegen *D. Bekker* niet worden bewesen, tot dat men hem eerst ten genoegen heeft overtuygd, datse daar waarlijk van spreken, en niet anders moeten worden verstaan; en dat God over sulks heeft gedaan 't geen hy lochend, en in de *overgenomene* Articulen maar slegs *ondersteld* word.

Het vijfde van de voorsz. ses Articulen is mede een gevolg van het derde en vierde; behalven dat daar in ook niets van belang word gesegt; want *dat de t'samenvoeginge van de gedagten der Engelen, met de beweginge der Lichamen*, (als die *t'samenvoeginge* ooyt quam te geschieden) *alleen van God soude afhangen*, en dat hy dan soude zijn en blyven de *hoofd-oorsake van die werkingen der goede en quade Engelen; alleen het quaad der sonde afgesondert*; word by *D. Bekker*, of iemand anders die verstand heeft, niet ontkend. Maar om de selve reden word dese *onderstelde t'samenvoeginge* der *Engelen*, voornamelijk der *quade*, met eenige *Lichamen*, van *D. Bekker* ontkend, als niet kunnende geschieden behoudens *Gods eer*, *goedheid*, en *heyligheid*, alsode *quade* en alreeds *verdoemde Engelen* geen andere als *quade werkingen* souden kunnen doen; en ook by gevolg van God niet anders souden kunnen worden ge-employeerd, als om te werken na haren aart, die ten hoogsten *quaad* is. Als God haar dan een *Lichaam toevoegde*, om in en door vereeniginge met het selve, *quaad te werken*, so soude God immers de *hoofd-oorsake van dat quaad der sonde zijn*. Segt men, sy zijn wel quaad van aart, of wil, maar kunnen egter ook wel *goede werkingen* doen? sulks word ontkend; of God soude haren

aart moeten vernieuwen, en hare wil heyligen, en dan warense ook ontslagen van hare straf en verdoemenisse, en van *quade* in *goede Schepselen* veranderd; daar nogtans hare verdoemenisse euwig is. En neemt eens, sy konden eenige *goede werkingen doen*, en Gode, in 't uytvoeren van sijn oordelen, ten dienste staan, en dienen, sonder dat hy iets anders aan haar deed, als *Lichamen* toe te voegen; tot wat einde soude God die helsche booswigten, die alreeds van hem euwig verstoten en verdoemd zijn, nog in sijnen dienst gebruyken, of soeken? is 't by gebrek van andere stoffe, om sijn dingen te doen? of heeft God so geerne te doen met de werkers der ongeregtigheid, dat hy die voor andere soekt? Misschien sulje seggen, dat de quade menschen ook werkers der ongeregtigheid zijn, en dat hy die wel gebruykt om sijn oordelen uyt te voeren? Maar dat is heel wat anders; die hebben de mate harer ongeregtigheid nog niet vervuld; veel min hare straf en verdoemenisse alreeds ontvangen. Sy zijn nog onder *Gods goedertierentheid*, *lankmoedigheid* en *verdraagsaamheid*, wordende van hem *geroepen* en *aangelokt tot bekeeringe*. Komen sy dan tot bekeeringe, en doen het werk Gods met een volkomen herte? so is de geluksaligheid haar lot en loon. Vervullen sy de mate van hare ongeregtigheid? so is hare verdoemenisse regtveerdig? Doen sy, terwijl sy de mate harer ongeregtigheid vervullen, evenwel nog iets dat Gode aangenaam, en tot uytwerkinge sijner oordelen is strekkende? sy doen 't of onwetende; of onder hope en verwagtinge van beloninge. En schoon haar d'euwige beloninge mist, daar alle Goddelosen sig mede vleyen; de tydelijke beloninge mist haar egter niet, dewijl God haar geeft tydelijk onderhoud, *haar van den Hemel gevende regen en vrugtbare tyden*, Actor. 14: 17. Maar met de *Duyvel*, en *bose Geesten*, is het heel anders gelegen; wat hoope? wat verwagtinge? wat loon hebben die? sal God mayen, daar hy niet gesayd heeft? sal hy arbeyders in 't werk stellen, sonder deselve te belonen? Kan hy te vergeefs gediend worden? Daar-en-boven, wat lust en vermaak sullen de *bose Geesten* hebben, om hem te dienen, sonder dat'er eenige hope of insigte van beloninge is? en daar sy alreed van hem zijn verstoten, en geduerig en euwig gestraft worden? Uyt alle dese dingen blijkt, dat'er geen reden, of oorsaken, Gode betamelijk, en met sijn Eer en andere Eigenschappen over een komende, kunnen gevonden worden, waarom God den *Duyvel*, of eenige *verdoemde Geesten*, met *Lichamen* soude paren, om in en door de selve te werken. En belangende de *goede Engelen*; hoewel

 dese

dese consideratien omtrent haar niet gelden, egter is het eenigsins tegen hare geluksaligheid strydende, met *Lichamen* belemmerd te worden, en door de voorwerpen die sig aan de lichamelyke sinnen vertonen, in prykel te staan van daar door verleyd of vervoerd te worden. God, zijnde een God van Reden, van betamelijkheid, en van ordre, en die noyt omwegen, nog de langste wegen, maar de beste, naaste, en kortste wegen verkiest, kan ook menschen genoeg op d'aarde vinden, die hy tot sijn Propheten, Apostelen, of Boden, kan maken, om hem in't uytwerken sijner besluyten, en oordelen te dienen, als daar toe *Lichamen* van noden zijn. Hy, die *aan Moses*, en door *Moses* en andere aan ons, *sijn wegen heeft bekend gemaakt*, Psalm 104: 7. heeft ons noyt geopenbaard, nog door reden of ervarentheid geleerd, dat hy oyt eenige *Lichamen*, als alleen de *menschelijke*, heeft *besield*, of met een *Geest* gepaard, of dat hy na de eerste scheppinge van Adam en Eva, eenige *menschelijke Lichamen* op een andere wyse heeft doen voort-komen, als door *geboorte uyt een Vrouw*; veel min, dat hy ooyt *menschelijke Lichamen* sonder *Zielen* heeft doen geboren worden, om daar mede de *goede* of *quade Engelen* te paren, en daar in en door te doen werken. Als iemand klaar en bondig bewijst, dat sulke dinge ooyt zijn geschied, dan sal ik het geloven, en de Heer *Bekker* ook. Dan sullen de gemelde *onderstellingen*, en mede de gevolgen, in die ses Articulen begrepen, blyken waar te zijn. Dan sullen'er de opstellers mogelijk selve wat geruster op zijn, en een *conclusie* daar by voegen. Dan sullen die ses Articulen gewillig en volkomentlijk, met *conclusie* en al, *toegestemd* worden; daar se nu, sonder *conclusie*, en enkelijk *overgenomen* zijn, en dat nog maar voor so veel betreft de *werkinge der Geesten*, als *Geesten*, in haar *eigen aart*, *alleen*, en *sonder Lichaam*, aangemerkt.

In het seste, of laatste, van de gemelde Articulen, menen sommige, dat *D. Bekker* afgaat van sijn besondere verklaringe der Schriftuur-plaatsen, in sijn Boek aangetrokken; en dat hy ook intrekt het gene hy in sijn Boek heeft geschreven, dat men met sulk *vermogen* en *werkingen* aan de *quade* Geesten toe te schryven, als hy daar in ontkend, *den Schepper en Onderhouder de Eer van syn wonderdaden ontneemt*, *of de Leer der saligmakende genade verduysterd*, daar in tegendeel hier word gesegt, *dat de* Gereformeerde *Kerk*, *daar van niet kan worden beschuldigd*, *niet tegenstaande sy de in sijn Boek aangetrokkene Schriftuurplaatsen sodanig verstaat*, *dat de goede en quade Engelen dadelijke werkingen hebben gedaan*

daan, en nog dagelyks doen. Maar voor eerst, versoek ik, sodanige menschen, om eens te letten op het groote onderscheid dat'er is, tusschen het gene *D. Bekker* in sijn Boek bestrijd, en 't gene waar van hier word gesproken. In sijn Boek word gesproken van *Lichamelijke werkingen der goede en quade Engelen*; en van een *vermogen des Duyvels* om dingen te doen die niet alleen den *aart* en de *kragten* van een *Geest*, maar van alle Schepselen, en van de hele geschapene natuur, te boven gaan, en oversulks sonder de alderhoogste schendinge van *Gods Eer* aan niemand toegeschreven kunnen worden, alsoo God *alleen boven de natuur* is, en doen kan 't geen de *geschapene kragten* te boven gaat; en in dit Articul word maar gesproken van *dadelijke werkingen der goede en quade Engelen*; sonder eens te seggen *wat werkinge*? veel min word'er gesegt, *lichamelijke werkinge*; of sulk *vermogen* en *werkingen* als hy in sijn Boek ontkend, en bestrijd. En dewijl in dat heele Articul geen *Lichamen* worden genoemd, maar alleenlijk *Geesten*; so kan ook door die *dadelyke werkingen der goede en quade Geesten* niet anders worden verstaan, als *werkingen na haren aart*; en die *werkinge* bestaat enkelijk in *denken*; gelijk *D. Bekker* de selve in sijn voorsz. Articulen van satisfactie voor-af heeft bepaald, eer hy de gemelde ses Articulen *overneemt*, voor so veel het stuk van de *werkinge der Geesten* betreft. 't Is ook een bekende en gemeene term, by de gene die van de *Geesten* handelen, datse *elke gedagten* van een *Geest* een *actus* of *daad* noemen, en by beurt-wisselinge, dan eens *denkinge* en dan eens *werkinge* der *Geesten* seggen; en noemende de *Geesten* dan eens *gedurig-denkende*, en dan eens *gedurig-werkende*, (of *doende*) *wesens*. So dat *denken*, *werken*, en *doen*, en *denkinge* of *dadelyke werkinge*, als men van een *Geest* spreekt, een en de selve saak is, en het eene door het andere verklaard word. 't Is waar, men noemd *lichamelyke werkinge* ook een *dadelyke werkinge*; maar dan spreekt men van *Lichamen*; en oversulks moeten de woorden *dadelyke werkinge* dan verstaan worden van sulke *werkingen* die met den aart van de *Lichamen*, of van dat *Lichaam* waar van gesproken word, over een komen; want gelijk ik, met te seggen en toe te staan, dat een Moolen, een Uurwerk, een Fonteyne, of eenige andere Machine, *dadelyke werkingen heeft gedaan*, *en nog dagelyks doet*, niet kan worden verstaan gesegt te hebben, dat het Uurwerk, de Molen, Fonteyne, of Machime, waar van gesproken word, *gedagt heeft*, of eenige andere *werkingen* verrigt, als sodanige, waar toe die dingen uyt haar eigene aart en Eigen-

ſchappen geſchikt zijn; ſo kan ik ook, met te ſeggen en toe te ſtaan, *dat de goede en quade Geeſten dadelyke werkingen hebben gedaan, en nog dagelyks doen*, niet verſtaan worden te hebben geſegt, of toegeſtaan, dat die *Geeſten* het werk van ſulk een Uurwerk, Molen, Fonteyne, Machine, of van een Menſch, of eenig ander *Lichaam*, hebben gedaan, maar alleenlijk, dat ſy hebben gedaan, en nog doen, *dadelyke werkingen*, volgens hare geſchapenene, bekende, toegeſtaane, en van God bepaalde aart en Eigenſchappen. Daar word dan in 't gemelde ſeſte Articul niet anders geſegt, als *dat de goede en quade Engelen gedurig en ophoudentlyk zijn beeſig geweeſt, en nog dagelyks beſig zyn, met te werken na haren aart*; dat is, *denken*; en dat de gene die ſulks ſeggen, uyt dien hoofde niet kunnen worden beſchuldigd, van Gode de Eer van ſijn wonderdaden te ontnemen, of de Leer der Saligmakende genade te verduyſteren. Ten tweden; neemt eens, daar wierd in dat Articul geſproken van *Lichamelijke werkingen*, of dat de woorden *dadelijke werkingen*, van *Lichamelijke werkingen* konden en moeſten verſtaan worden, gelijk nu is getoond, datſe ſo niet verſtaan kunnen nog moeten worden; ſo ſou'er evenwel geen klem in ſteken, tot nadeel van *D. Bekker*, en ſijn Boek, of eenige ſchuld-bekenteniſſe over 't geſchrevene; want dan ſoude nog obſteeren, dat dit Articul is een gevolg van een *ongecludeerde* en ontoegeſtane *ſuppoſitie*, of onderſtellinge, begrepen in het derde en vierde Articul; gelijk blijkt uyt het begin van dit laatſte, luydende, *Wanneer dan &c.* te weten, *dan*, indien het voorgaande, waar van nog niets is *geconcludeerd*, waar was, dat God de *goede en quade Engelen* met *Lichamen* had gevoegd, *dat dan de Gereformeerde Kerk, de plaatſen der Heylige Schrift, aangetrokken in het Boek genaamd de Betoverde Wereld, in ſulk een ſin verſtaande, dat de goede en quade Engelen ſodanige werkingen hadden gedaan, als uyt die t' ſamenvoeginge met Lichamen ſoude kunnen volgen, uyt dien hoofde niet ſoude kunnen worden beſchuldigd van Gode ſijn Eer te ont-nemen, of de Leer der Saligmakende genade te verduyſteren.* Maar die *t' ſamenvoeginge der goede en quade Geeſten, met Lichamen*, word by *D. Bekker* uytdrukkelijk ontkend, en ook ſelfs in deſe *overgenomene* Articulen niet eens vaſt-geſteld, en ſtaat derhalven eerſt te bewyſen, eer men *D. Bekker* het *gevolg*, dat dan eerſt kragt en klem van waarheid ſoude hebben, ſoude kunnen op-dringen, of daar uyt iets tegen ſijn gevoelen beſluyten; gelijk te voren breder is aangeweſen met het exempel van de twe ſoorten van menſchen, d'een van honderd ellen, en d'ander van 50000 mylen

 Daar

Daar siet gy dan, Mijn Heer, dat'er voor eerst, niets ter wereld in die ses Articulen tot nadeel van *D. Bekker*, of sijn Boek, is. Ten tweden, dat al was'er sulks in, het evenwel op hem en tegen sijn gevoelen, om daar uyt eenige herroepinge of schuldbekentenisse te bewysen, geen klem soude hebben, om dat hy die Articulen niet *toestemd*, maar slegs *overneemt*; en ten derden, dat hyse maar *overneemt* voor so veel het *stuk van de werkinge der Geesten* betreft, en dat is anders niet als *denken*; volgens de bepalinge die hy voor-af heeft gedaan, eer hy die Articulen *overneemt*.

Gelijk nu *D. Bekker* voor-af die bepalinge en uytdrukkelijke betuyginge van sijn gevoelen heeft gedaan, so doet hy sulks ook niet minder na't *overnemen* en ter neder stellen van die ses Articulen, om geen de minste twijffelinge, of gedagte te geven, dat hy door het *overnemen* en ter neder stellen van die ses Articulen in't alderminst van gevoelen mogt zijn verandert; hegtende sijn afgebrokene reden aldus wederom aan,

'*En vermits dan't voorname verschil, dat'er overig is, hier op aankomt*, &c. §. 9. Merkt wel; het *voorname verschil is en blijft nog*; dat is, *hy behoud sijn gevoelen*. Waar in bestaat nu voornamelijk dat verschil, dat'er is, en blijft? en dat gevoelen, dat hy blijft behouden? Hier in, segt hy, *dat God de Engelen, die de eerste Menschen* (te weten Adam en Eva) *verleyd hadden, ter euwiger verdoemenisse heeft veroordeeld, sonder dat hy se na die tijd eenige werkinge omtrent des menschen verleydinge toelaat; en dat de begeerlijkheid, die eens in de eerste versoekinge in Adam en Eva is ontsteken, en't gansche herte vordorven heeft, de naaste oorsaak is, van alle sonde, leugen, en verleydinge in de Wereld*. Dit is het voornaamste daar sijn Boek van handeld. Dit verschil *blijft nog*, en hy *blijft by sijn gevoelen*; noemende het gene hier gesegt is, drie maal kort agter een, met een bysondere nadruk, *dit mijn gevoelen; mijn besondere gedagten*, en wederom, *dit mijn besonder gevoelen*. Is dat herroepen? of is het een verklaringe, van dat hy daar by persisteert? siet men het laatste hier niet klaar en onwedersprekelijk? Nu, wat segt hy van *dit sijn besonder gevoelen*? Dat hy het selve *nooyt, ook nog niet, heeft willen dogmatiseren*; dat is, *tot een wet stellen*, die andere souden gehouden zijn aan te nemen. Geen wonder; dat kan hy ook niet doen. Sulks te doen, staat aan God alleen, of, als het saken van Policy en Justitie zijn, aan de Souverain van't Land. Maar als het gemoed van de waarheid sijner stellingen overtuygt is; dan is elk van Gods wege verpligt,

pligt, om se aan te nemen. Tot wat eynde segt hy dit nu, dat hy sijn gevoelen niet wil als een wet opdringen? en dat sulks te doen noyt sijn meninge is geweest? Om daar mede te berispen, de Kerkelijke heerschsugt van eenige sijner Medebroederen, die hem haar contrarie gevoelen tot een wet wilden stellen, en hem wilden dwingen, om onder die wet te bukken; 't welk, wil hy met die woorden seggen, daar men waarheid en vrede soekt, so niet behoord te wesen. Nu, wat al verder? *Dat hy dit sijn gevoelen niet heeft voorgehouden als steunende op sulke onwedersprekelijke demonstratien, dat misschien hier omtrent niet wat anders soude konnen gedagt worden.* Stond hier *bewesen worden*, in plaatse van *gedagt worden*, dan sag ik er wel iets in; maar nu niets altoos; want daar is geen gevoelen in de Wereld dat niet *tegen gesproken*, of waar tegen niet iets *gedagt* word; selfs die vaste en aldergrootste waarheid, dat er een Godt is, word van heilloose menschen *tegen gesproken*, of iets daar tegen *gedagt*. Eer *D. Bekker* sijn Boek schreef wist hy wel dat het *tegen gesproken* is, en by duysenden van Menschen het tegendeel *gedagt* word, en nog *gedagt* sou worden. Hy selve had wel *anders gedagt* eer hy tot *dese gedagten* is gekomen. Hy laat dan elk *vry denken*, en *vry gevoelen*; en so moet men hem ook doen. Nu; wat nog al verder? *Hy blijft aan sijn gevoelen, tot dat hy overtuygt, door gesonde redenen, te veranderen.* Meer kan men van hem niet pretenderen, als *dat hy van gevoelen verandere, wanneer men hem door gesonde reden overtuygt.* So blijkt dan hier klaarlijk, *dat hy nog niet is verandert*, maar *dan eerst sal veranderen*, als men hem door gesonde reden overtuygt. Met dese woorden worden sy nogmaals versogt, en uytgedaagd, om hem *door gesonde reden te overtuygen*; waar om hy geduurig, in de Kerkenraad, Classis, en Synode, heeft geroepen, en elk die lust en kragt van redenen had, daar toe versogt, en uyt ge-eischt; maar daar was niemand t'huys. En dewijl men dit ook nog niet kon nog tragte te doen, en hy evenwel geerne een eynde van die Proceduren had gesien, sonder egter van sijn gevoelen af te gaan, so *versoekt hy de Broederen, dat sijn besonder gevoelen so lang* (te weten, tot dat se hem door gesonde redenen konden en wilden overtuygen) *in hem te willen dulden*. Het moeten waarlijk wel plompe menschen zijn, die hier niet kunnen sien, dat *D. Bekker* sijn gevoelen niet alleen kloekmoediglijk vast houd, maar dat hy ook de Classis versoekt en uytdaagd, om hem door gesonde reden te overtuygen, en indiense dat niet *willen of konnen doen*, dat hy haar dan versoekt, om hem

niet wreed en onredelijk te handelen, maar *dat gevoelen so lang in hem te dulden, tot datse in staat zijn om hem door gesonde reden te kunnen overtuygen.*

Nu kom ik tot §. 10. alwaar *D. Bekker* segt, *dat nooyt syn voornemen is geweest de Gereformeerde Kerk te belasten, &c. en dat hy het geschrevene alleen betrekkelijk wil hebben gemaakt tot superstitieuse menschen; die, wegens Paapsche en ongegronde voor-oordelen sprekende, niet en weten watse seggen, of watse bevestigen.* Hier tegen seggen sommige (gelijk U E. Agtb. my ook berigt in Amsterdam en elders gehoord te hebben) dat *D. Bekker* in sijn Boek de *Gereformeerde Kerk* verscheidene malen heeft beschuldigd, van te hebben sodanige gevoelens van de *Duyvel, &c.* als hy in dat Boek betwist. Maar de gene die dit seggen, nemen vermaak, om iets te seggen, dat t'eenemaal valsch is, en in *D. Bekkers* Boek niet staat; want nergens beschuldigd hy daar in de *Gereformeerde Kerk*. Ja dat meer is, hy noemd nergens in sijn Boek de *Gereformeerde Kerk*, als hy van eenig gevoelen spreekt, dat superstitieus en verwerpelijk is. Hy segt wel *onse Protestanten*; en *in de Protestantsche Kerk, &c.* Maar elk, die 't gebruyk van dat woord *Protestant* kend, en verstaat, weet wel, dat men sodanig noemd, en door het woord *Protestanten* verstaat, alle de gene die tegen het Pausdom *Protesteren*; dat is, *betuygen*, of *voorgeven*, dat sy daar mede geen gemeenschap hebben, nog willen hebben. Ook is, God betert, al te wel bekend, dat veele Gesintheden tegen het Pausdom *Protesteeren*, van daar mede geen gemeenschap te hebben, nog te willen hebben, om datse eenige van de grofste dwalingen en beuselingen des Pausdoms hebben verlaten; maar die egter nog veele en verscheidene beuselingen en dwalingen met het Pausdom gemeen hebben; en dat eenige van de gene die den Paus hebben verlaten, of niet erkennen, so wel hele secten in 't gemeen, als particuliere Leden, die de belydenisse van dese of gene secten vast-houden, en gemeenschap daar mede hebben; besondere gevoelens, of dwalingen hebben, die in grofheid en beuselagtige sotheid voor de grootste beuselingen en grofste dwalingen des Pausdoms niet behoeven te wyken. Wel is waar, dat, als men generalijk segt, *de Protestantsche Kerk*, men dan daar door verstaat alle secten en gesintheden van de gene die buyten het Pausdom zijn, en den naam van *Christenen* voeren, en dat dan ook de *Gereformeerde Kerk* daar onder word begrepen. So dat *D. Bekker*, in dien hy ergens in sijn Boek *de Protestantsche Kerk* had ge-

 ge-

genoemd, generalijk, in haar sigtbaar Lichaam aangemerkt, en dat hy die dan, so generalijk en geheel, had beschuldigd van te zijn in dat gevoelen dat hy in sijn Boek bestrijd, en datse oversulks *de Christelijke Religie nooyt deugdelijk hadde kunnen bewaeren*; dan mede met waarheid soude kunnen worden gesegt, de *Gereformeerde Kerk* daar van beschuldigd te hebben, en dien volgende een grove onwaarheid te spreken, wanneer hy in de voorsz. Articulen van satisfactie segt, dat sulks te doen *nooyt sijn voornemen is geweest*. Maar nergens noemd hy op sulk een wijse, en in sulk een generale sin, de *Protestantsche Kerk*, in sijn Boek; en het is geen gevolg, dat, als men segt, de *Protestanten* doen dit of dat, dat dan daar door soude moeten verstaan worden dat al de *Protestanten* dit doen; of dat, als men segt, sulks geschied *in de Protestantsche Kerk*, dan daar door soude moeten worden verstaan, dat de *hele Protestantsche Kerk* sulks doet; veel min is't een gevolg, dat, als men segt, sulks geschied *in de Protestantsche Kerk*, het selve dan te verstaan soude moeten zijn van dit of *dat gedeelte* van de *Protestantsche Kerk*, of om nader te komen, van dat *gedeelte der Protestantsche Kerk*, dat men *Gereformeerd* noemd. Dewijl dit dan geensins een gevolg is, en ook elk, een uytlegger van sijn woorden zijnde, geloofd moet worden, als hy segt, de woorden, waar over verschil is, en die men op veelerley wijsen kan verstaan, in *sulk* of *sulk een sin* verstaan en gemeend te hebben, en nog te verstaan, so heeft men niet de minste schijn van reden, om te twyffelen aan de betuyginge van *D. Bekker*, dat *nooyt sijn meeninge is geweest de Gereformeerde Kerk te belasten, &c.* Ja, dat meer is, (so lang als'er geen klaar-blijkelijkheid en onvermydelijke noodsakelijkheid is, om iets in sijn Boek tegendelse sijne betuyginge en verklaringe te verstaan,) kan nog mag niemand sulks niet doen, sonder sig, moedwilliglijk, en in de hoogste trap, schuldig te maken aan valsche beschuldiginge en lasteringe. Al had dan ook *D. Bekker* in sijn Boek gesegt, *Gereformeerde* hebben sulke of sulke gevoelens van de *Duyvel*; of, *in de Gereformeerde Kerk* worden de gronden van het *Christendom* ondermijnd, en gevoelens voortgeplant, die de *deugdelijke bewaeringe van de Christelijke Religie* onmogelijk maken; so soude sulks evenwel nog kunnen bestaan met de gemelde betuyginge en verklaringe in de Articulen van satisfactie; dat sijn voornemen niet was geweest, de *hele Gereformeerde Kerk* te beschuldigen, *datse de gronden van de Christelijke Religie*

nooyt

nooyt deugdelijk hadde kunnen beweeren, want dat *in de Kerk* geschied, by en door eenige die gemeenschap daar mede hebben, doet de *heele Kerk* niet. Daar is geen secte waar onder niet eenige belijders, en somtijds Leraren, zijn, die sodanige besondere gevoelens hebben, welke die *heele Kerk* niet geerne op hare reekeninge soude willen nemen. En 't is ook genoeg bekend, dat in de *Gereformeerde Kerk* en gemeenschap, so wel Leraren als particuliere Ledematen, zijn, die niet alleen besondere gevoelens hebben, die tegen de Confessie en Formulieren aanlopen, ja selfs tegen eenige plaatsen in de Heylige Schriftuur, en tegen de gesonde reden, maar ook selfs in openbare Schriften hare besondere en tegen het algemeene gevoelen strydende gevoelens hebben ge-uyt. Maar hoewel de sodanige in de Kerk zijn, en ge-admitteerd worden, om dat selfs geen Kerkelijke vergaderinge gevonden word, welkers Leden over yder Schriftuur-plaatse, en verschillende saken, een en de selve gedagten hebben, egter, seg ik, neemt de heele *Gereformeerde Kerk* die gevoelens niet voor hare reekeninge; en die tegen sulke gevoelens, het zy door mond of pen, aangaat, kan ook niet gesegt worden tegen de *Gereformeerde Kerk* aan te gaan, schoon hy uytdrukkelijk segt, dat *Gereformeerde* sodanige gevoelens hebben, of dat *in de Gereformeerde Kerk* in swang gaan sodanige gevoelens, als hy bestrijd. Maar, sal mogelijk yemand seggen, niet alleen de hele *Protestantsche Kerk*, maar ook dat gedeelte van de *Protestantsche Kerk*, dat men in dese Landen de *Gereformeerde Kerk* noemd, en eensgesind is met de *Geneufsche Kerk*, of *Reformatie van Calvinus*, heeft sodanige gevoelens als *D. Bekker* in sijn Boek betwist, gelijk de Catechismus, Geloofs-belijdenisse en Formulieren, uytwijsen; hoe kan dan de betuyginge en verklaringe, die hy in de gemelde Articulen van satisfactie (§. 10.) doet, met den inhoud van sijn Boek bestaan? Dese generale vraag is de uyterste en gewigtigste uytvlugt van de gene die voorgeven dat de gemelde betuyginge en verklaringe van *D. Bekker* met den inhoud van sijn Boek, en oversulks met de waarheid, niet kan bestaan. Derhalven sal ik dese generale vraag niet alleen generalijk, maar ook verscheidentlijk en particulierlijk, be-antwoorden, en toonen, dat de gemelde betuyginge en verklaringe van *D. Bekker* op veele en verscheidene wijsen kan bestaan met den inhoud van sijn Boek. I. Belangende de onderstellinge van dese vraag in 't generaal, dat de heele *Protestantsche Kerk* alle sodanige dingen als *D. Bekker* in sijn Boek bestrijd, aan de *Duyvel* en *quade Geesten* soude toeschrijven;

fulks is onwaaragtig, en blijkt niet alleen uyt geen Confessien, Formulieren, en Catechismen, waar uyt men de gevoelens van alle Kerken en Natien moet kennen, maar het tegendeel daar van blijkt ook uyt de Schriften van veele en verscheidene der voornaamste Godgeleerden uyt alle de *Protestantsche* (*of tegen het Pausdom protesterende*) *Secten*, die geschreven en getwist hebben tegen sodanige particulliere gevoelens, van dat de Duyvel lichamelijk soude verschijnen, spooken, en lichamelijk werken; dat hy een *kenner der herten*, of *gedagten* soude zijn; dat hy eenige Goddelijke verborgentheden, of de vervullinge van onvervulde Prophetien, soude weten; dat hy de Elementen soude kunnen beroeren; weeder en wind verwekken; het eene schepsel in 't andere veranderen; wonder-werken doen; en aan ondeugende menschen (die men *Tovenaaren* noemd) magt geven, om sodanige dingen te doen als men de *Tovenaren* toeschrijft. Den meesten hoop der *Protestanten* mogen dan daar van geloven en gevoelen wat sy willen, het is seeker, dat sy met sulke dingen van den *Duyvel* te geloven, en aan hem toe te schrijven, hare eigene Geloofs-belijdenissen, Formulieren, en Catechismen, mitsgaders de leeringe van hare meeste en voornaamste Godgeleerden, heel verre te buyten gaan; en dat de Heer *Bekker*, met sulke gevoelens te bestrijden, en sodanige dingen van den *Duyvel* te ontkennen, gelijk hy in sijn Boek doet, niet kan gesegt worden aan te gaan tegen de gevoelens der *Protestantsche Kerken*, so lang als hare Confessien, Formulieren, en Catechismen, daar van niet melden, en hare meeste en voornaamste Theologanten sulks ook niet leeren; maar wel het tegendeel. H. D. *Bekker* segt niet in de gemelde betuyginge en verklaringe, dat al 't geene hy in sijn Boek heeft geleerd, over een komt, met het gevoelen der *Protestantsche Kerken*; of ook met dat gedeelte van de *Protestantsche Kerken*, dat men de *Gereformeerde Kerk* noemd; nog hy segt ook in sijn Boek niet, dat al het gene hy daar in leerd, absoluyt noodsakelijk is, om de *gronden der Christelijke Religie te beweeren*; of dat de gene die niet in alles met hem het selve gevoelen hebben, van den *aart*, het *vermogen*, en de *werkingen der Geesten*, en alle de Schrifftuur-plaatsen, die hy in sijn Boek aantrekt en verklaard, niet ook sodanig verstaan en verklaren, *de gronden der Christelijke Religie niet deugdelijk kunnen beweeren*; maar als hy in sijn Boek spreekt van de geene die sulke hoge gedagten van den *Duyvel* hebben, en aan de *Duyvel* en *quade Geesten* sodanige en diergelijke Goddelijke magt en werkingen

toe-

toeschrijven, als ik so even heb genoemd, so segt hy, dat de geene die sulke gevoelens hebben, niet in staat zijn, om de gronden der Christelijke Religie deugdelijk te beweeren, of te bewijsen, dat Jehova God is; dat Jesus is de Christus; dat de Schriftuur Gods Woord is, &c. En dat een Atheist geen andere wapening, dan dat gevoelen, dat sulke Goddelijke magt en werkingen aan den *Duyvel* toeschrijft, van noden heeft, om het gantsche Christendom tot de grond toe neder te werpen. En dewijl de Confessie, Formulieren, eu Catechismus van de *Gereformeerde Kerk* sodanige dingen niet behelsen, en oversulks niet gesegt of bewesen kan worden, dat de *Gereformeerde Kerk* sulke Goddelijke magt en werkingen aan den *Duyvel* toeschrijft, maar in tegendeel blijkt dat het (hoewel den meesten hoop, egter) particuliere en superstitieuse menschen zijn, die sodanige dingen aan den *Duyvel* toeschrijven, so kan de Heer *Bekker* in de gemelde Articulen van satisfactie met waarheid seggen en betuygen, *dat nooyt sijn voorneemen is geweest, de Gereformeerde Kerk te belasten, als of se uyt een averegts opneemen, van een kennisse en magt, die geen schepsel kan worden toegeschreven, aan den Duyvel op te dragen, nooyt de gronden van de Christelijke Religie deugdelijk hadde kunnen beweeren; en dat hy het geschrevene alleen betrekkelijk wil hebben gemaakt tot superstitieuse menschen, die wegens Paapsche en ongegronde vooroordelen spreekende, niet weten, watse seggen, of watse bevestigen.* III. Om nu de gemelde generale vraag nog verder en particulierder te beantwoorden, (hoewel de selve nu kragtig genoeg is beantwoord, en het volgende ten overvloed is) so neemt eens, dat de Confessie, Formulieren, Catechismus, en alle Leraren van die Kerk, die men de *Gereformeerde* noemd, uytdrukkelijk en by meerderheid leerden, dat de *Duyvel* tot het doen van de voorsz. en diergelijke dingen bequaam was, en sodanige Goddelijke magt had, als daar toe ver-eischt word, (hoewel sy sulks niet gesamentlijk, nog ook voor 't meerder gedeelte, leeren, en de Confessie, Formulieren en Catechismus ook niet daar van spreken,) en dat sy oversulks niet in staat waren, om de gronden der Christelijke Religie deugdelijk te kunnen beweeren, so soude evenwel de gemelde betuyginge van *D. Bekker*, van *dat sijn voorneemen niet is geweest de Gereformeerde Kerk te beschuldigen, als of se, &c.* nog in waarheid kunnen bestaan met den inhoud van sijn Boek, waar in hy segt, dat de gene die sulke gevoelens hebben niet in staat zijn, om de Christelijke Religie deugdelijk te beweeren; want dan soude in consideratie komen, het

woord

woord *Gereformeerd*; 't welk eigentlijk, en in goed Nederduyts, is gesegt, *gesuyverd*, *gereynigd*, *ontdaan van alle besmettinge*, *onbehoorlijkheid*, *en onwaarheid in Leer*. *&c.* So dat *Gereformeerde Kerk* eigentlijk is gesegt, een *Christelijke gemeente* (of *gemeenschap*) *die geen vlek nog rimpel heeft*, gelijk den Apostel segt, *Ephes.* 5: 27. Dese *Kerk*, of *Gemeente*, noemd men de *onsigtbare Kerk*, om dat de menschen ons door veynsery, en wy ons selve door ligtgelovigheid en onkunde van de requisiten, kunnen bedriegen, en dienvolgende, hoewel alle de Leden van die *onsigtbare Kerk*, of *gemeenschap der Heyligen*, sigtbaar zijn, egter, om dat wy het herte van andere niet kennen, niet seeker kunnen weten, wie dat tot die *Kerk*, of *gemeenschap der Heiligen*, behoord? Maar voor so veel men aan de uyterlijke teekenen van leven en wandel kan en mag oordeelen, en voornamelijk aan de Leer, of belydenisse van ongerijmde, beuselagtige, en tegen Gods Woord en Waarheid strijdende gevoelens, die men over al hoord en siet heerschen, en aan de grove onkunde in de kennisse Gods en der Christelijke Waarheden, die men overal daar de Christelijke naam in de mond word gevoerd, siet in swang gaan, voor so veel seg ik, men daar aan kan en mag oordelen, moet men noodsakelijk besluyten, dat die *Christelijke Gereformeerde Kerk*, en *gemeenschap der Heyligen*, heel dun moet gesaayd zijn. Elk die God, sijn Waarhaarden en Eigenschappen kend, en weet wat Christendom is, sal dit met my toestaan, en bekennen. Of is 't niet waar? my sal geen grooter blijdschap geschieden, als dat my iemand hier in van leugen of dwalinge overtuygd. Maar ik vrees, dat sulks nog niet ligt sal geschieden; hoewel mijn vrese vergeselschapt gaat met een vaste hope, dat de Heere der Heirscharen sijn overblijfsel, dat voor dien verdigten *Duyvelschen Afgod*, en verschrikkelijke *Bullebak*, waar aan het grootste gedeelte van 't menschelijke geslagt Goddelijke namen, Magt, Eigenschappen en Werkingen toeschrijft, de knien niet heeft gebogen, sal vermeerderen, en het ligt sijner waarheden, waar voor dien *Afgodischen Bullebak* moet verdwijnen, kragtig doen doorbreken. Maar so lang als men desen *Afgod* in de herssenen heeft, en aan de *Duyvel* sulke magt en werkingen toeschrijft, die geen Schepsel toegeschreven kunnen worden, so lang is men waarlijk niet *Gereformeerd*, nog behoorende tot de *suyvere Christelijke Kerk*, en *gemeenschap der Heyligen*. So lang als men sulke leelijke en afschuwelijke *vlakken*, en sulke schandelijke *rimpels* heeft; kan men niet worden gerekend, of begrepen, onder

die *Gemeente*, die *Christo heerlijk voorgesteld* kan en moet worden. Egter schort het den meesten hoop der *Protestanten* hier aan; selfs het meerder gedeelte van de gene die sig *Gereformeerd* noemen; en veele, die voor Leraren van die *Gereformeerde Kerk* ageeren, zijn ook met die afschuwelijke Dwalinge behebt, en meenen dat het regtsinnigheid is, om datse de oudheid van die dwalinge al van de tijden der Apostelen af kunnen bereekenen. En gaf God eens, dat de gene die sig *Gereformeerde* noemen, geen andere Dwalingen hadden, als deese, hoewelse groot en afschuwelijk is; en datse in geen andere nodige kennisse en waarheden, als in de kennisse van den *aart*, het *vermogen*, en de *werkingen der Geesten*, in 't gemeen, en des *Duyvels* in 't besonder, onkundig waren; dan was 'er kans, om haar gemakkelijk van die Dwalinge te verligten. Maar de meeste, selfs de yverigste Kerk-lopers, en Ledematen van de *Gereformeerde Kerk*, zijn so onkundig in de kennisse van God, van sijn Eigenschappen en Waarheden, van den aart des Godsdienstes, en de Leere der Saligheid, en hare Geest van Kinds-beenderen af so op-gepropt met een meenigte van vooroordelen en dwalingen, datse, so in kennisse en gevoelens, als in leven en wandel, na geen *Christenen*, ja voor een groot gedeelte nog qualijk na *menschen* gelijken, als zijnde verbasterd en ontbloot van alle goede Zeeden, en gemeene kundigheden, die, om als een mensch te leven, en sig selve te kennen, ver-eischt worden. En 't alderbeklaagelijkste en schandelijkste is, dat men onbequame en half-suffende menschen tot den Predikdienst admitteerd, en dat veele en verscheidene Leraren (speciaal in sommige Steden en Provincien daar de onkunde heerscht) *so onervaren in het woord der waarheid en geregtigheid* zijn, als hare blinde en onervarene toehoorders, die haar voor goede Leidslieden houden. Dewijl dan de regte *suyvere Kerk*, en van dwalingen *onbevlekte gemeente Christi*, so dun gesaayd is, en de gene die sulke magt en werkingen aan den *Duyvel* toeschrijven, als *D. Bekker* in sijn Boek berwist, en waar door hy, met regt, segt, dat men sig onbequaam maakt om de gronden der Christelijke Religie deugdelijk te kunnen beweeren; so sou de verklaringe en betuyginge, die *D. Bekker* (§. 10.) doet, gemakkelijk, en in waarheid, met den inhoud van sijn Boek kunnen over een komen, en bestaan, al was 't ook dat de publijke Kerk deser Landen so verre was vervallen, dat niet alleen over al, en by meerderheid, wierd geleerd, maar ook in de Confessie, Formulieren, en Catechismus was begrepen, sodanige Leeringe, die *D. Bekker* in

in sijn Boek betwist, en waar van hy segt, dat men, de selve vast-houdende, onmogelijk de gronden der Christelijke Religie deugdelijk kan beweeren; want dan soude de Heer *Bekker* met waarheid kunnen en mogen seggen, dat hy de gene die sulke gevoelens van de *Duyvel* hadden, niet voor regte *Gereformeerde Christenen* hield, nog konde houden; maar dat hy door *Gereformeerde Kerk* verstond, sodanige, die gesuyverd zijn van, of nooyt besmet zijn geweest met die *overblijffselen der Paapsche by-gelovigheden*, waar van hy de so genaamde *Christen wereld* door sijn Boek tragt *te suyveren*; gelijk hy voor aan in de Articulen van satisfactie segt. Maar vermits het meerder gedeelte van de Leraren der Nederlandsche Kerk sodanige Goddelijke Magt en Werkingen, waar van te voren is gemeld, niet aan den *Duyvel* toeschrijven, en ook de Nederlandsche Confessie, Formulieren, en Catechismus sulks niet dicteeren, maar die werkinge des *Duyvels*, waar van de Confessie, Formulieren, en Catechismus melden, niet te vergelijken is by sodanige gevoelens en leeringen, die *D. Bekker* in sijn Boek segt, de deugdelijke beweeringe der Christelijke Religie te verhinderen, en onmogelijk te maken; so is dese aanmerkinge op het woord *Gereformeerd*, ten overvloed, en kan *D. Bekker* dat woord in de gemeene sin verstaan en neemen, sonder daar door iets in sijn Boek te contrarieeren; gelijk te voren is getoond. IV. Om de gemelde generale vraag nog op een andere particuliere wijse te beantwoorden, soude in consideratie komen, het voord *voornemen*; want *D. Bekker* segt, *dat nooyt syn voornemen is geweest, de Gereformeerde Kerk te belasten, als offe, &c.* Nu is kennelijk, aan alle menschen, dat iemand iets kan doen, of seggen, dat tot nadeel of beschuldiginge van een ander kan strekken, en gebruykt worden, sonder dat egter sijn *voorneemen* is geweest, dien ander, tot wiens beschuldiginge, of nadeel, sijn seggen of doen strekt, of gebruykt kan worden, te beschuldigen, of te benadeelen. Al schreef dan ook de *Gereformeedre Kerk* sodanige magt en werkingen aan de *Duyvel* toe, datse, uyt dien hoofde, onbequaam was, om de gronden der Christelijke Religie deugdelijk te kunnen beweeren, so soude de gemelde betuyginge en verklaringe van *D. Bekker* evenwel nog, in waarheid, over een komen, en bestaan kunnen, met het gene hy in sijn Boek segt, van dat men, met het toeschrijven van sulke Magten werkingen aan den *Duyvel*, de deugdelijke beweeringe van de gronden der Christelijke Religie onmogelijk maakt; want hy segt niet in de gemelde verklaringe,

 dat

dat het gene hy hier of daer in ſijn Boek ſegt, niet kan dienen, of van andere niet gebruykt kan worden, tot beſchuldiginge van de *Gereformeerde Kerk*; of, dat er niets in ſijn Boek ſtaat, dat tot beſchuldiginge van de *Gereformeerde Kerk* kan ſtrekken; maar hy ſegt, dat ſijn *voornemen* niet is geweeſt, de ſelve te beſchuldigen. Dus ſoude ik, om een exempel te geven, een Boek van *Regten* kunnen ſchrijven, waar in ik deſe en gene feyten, of mildaden, opteldé, en daar by voegde, die *dit* of *dat* doet, daar van kan men *dit* of *dat* ſeggen, of die is na *Regten deſe* of *gene* ſtraffe weerdig. Nu ſoude het kunnen gebeuren, dat er in ſulk een Boek iets was, dat ſtrekken konde, en gebruykt kon worden, tot beſchuldiginge van een, of meer, mijner beſte (en anderſins deugdſame en eerlijke) vrienden, ſonder dat egter mijn *voornemen* was, die vriend, of vrienden, te beſchuldigen. Miſſchien heb ik niet eens geweeten, dat die vriend, of vrienden, aan ſodanige feyten, als ik in ſulk een Boek noem, ſchuldig waren; of, ſo ik 't al geweeten heb, mijn *voornemen* is egter niet geweeſt, om de ſelve te beſchuldigen, en daar op te appliceeren de ſtraffen, die ik, in mijn Boek, na *Regten* heb gedicteerd, of aangeteekend. Komt dan naderhand iemand anders, tegen mijn *oogmerk* en *intentie*, mijn ſchrift, dat maar in generale termen is geſchreven, te gebruyken tot particuliere beſchuldiginge van die vriend, of vrienden, het is my leed, ſulk een gebruyk van mijn ſchrift te ſien en horen; en boven al is het my leed, als die beſchuldiginge gefondeerd is, dat die vriend, of vrienden, aan ſodanige feyten ſchuldig zijn, en dat mijn ſchrift met regt en reden gebruykt kan worden, om de ſelve te beſchuldigen. 't Geen ik geſchreven heb, is egter na *Waarheid* en *Regten*, en tot algemeene nuttigheid geſchreven; en daarom behoef ik, nog moet ik, geen berouw hebben, van dat Boek te hebben geſchreven, om dat het veel goede dienſten doet. So is het ook met de Heer *Bekker* en ſijn Boek. Hy ſchrijft in generale termen, van de gene, die ſulke, of ſulke gevoelens hebben, ſonder te particulariſeeren, of eenige perſonaliteyten daar in te laten influeeren. Komt nu een ander, tegen ſijn *oogmerk* en *intentie*, ſijn Boek te gebruyken tot beſchuldiginge van de *Gereformeerde Kerk*, en uyt ſijn Boek te toonen, dat de *Gereformeerde Kerk*, met aan den *Duyvel* op te dragen ſodanige Magt en Werkingen, die geen Schepſel kunnen worden toegeſchreven, ſig onbequaam maakt, om de gronden der Chriſtelijke Religie deugdelijk te kunnen beweeren, het ſal hem buyten twyfel leed zijn, ſijn Boek tot

ſoda-

sodanige beschuldigingen te sien gebruyken, om dat sulks buyten, ja tegen sijn voornemen is. En boven al sal het hem leed zijn, als sulk een gebruyk van sijn Boek, tot sulk een beschuldiginge, met regt en reden mogt komen te geschieden. Maar den inhoud van sijn Boek waar en goed zijnde, blijft het selve even nut en nodig, sonder dat hy eenig berouw behoefd te hebben, of moet hebben, van het selve geschreven te hebben. Maar vermits de *Gereformeerde Kerk*, so ten opsigte van de Confessie, Formulieren en Catechismus, als van het meerder gedeelte der Leraren, niet aan den *Duyvel* toeschrijven sodanige Magt en Werkingen, die geen schepsel kunnen worden toegeschreven, en waar door de Heer *Bekker* segt, dat men sig onbequaam maakt, om de gronden der Christelijke Religie deugdelijk te kunnen beweeren, so is dese aanmerkinge op het woord *voornemen*, al mede een overvloed; en blijkt genoeg uyt de twe voorsz. eerste of generale aanmerkingen, tot beantwoordinge van de gemelde generale vraag, dat de gemelde betuyginge en verklaringe van D. *Bekker*, in alle deelen, en volkomentlijk, overeen komt, en in waarheid bestaan kan, met den inhoud van sijn Boek in 't geheel, en van alle delen in 't besonder, en *dat nooit sijn voornemen geweest is*, nog geweest kan zijn, *de Gereformeerde Kerk ta belasten, als of se uyt een onveregts opnemen, aan een kennisse en magt, die geen Schepsel kan worden toegeschreven, aan den Duyvel op te dragen, nooyt de gronden van de Christelijke Religie deugdelijk hadde kunnen beweeren.* De gene dan, waar op sodanige plaatsen in sijn Boek betrekkelijk zijn, en die sulk een *kennisse* en *magt* aan den *Duyvel* opdragen, zijn particuliere menschen, so in als buyten de *Gereformeerde Kerk*, *die wegens Paapsche en ongegronde vooroordelen sprekende, niet weten wat se seggen, of wat se bevestigen.*

't Geen vervolgens (§. 11.) word gesegt, is maar een preparatoir, of voorberei dinge tot de Extracten uyt het Boek de *Betoverde Wereld*, die §. 12. ter neder gesteld zijn. Eer ik mijn aanmerkingen laat gaan over dese Extracten, sal ik alvorens overgaan tot §. 13. also de reden en meeninge, waarom? en tot wat einde, die Extracten in de Artikelen van satisfactie zijn geset? aldaar te vinden zijn. Het enkelde sien en lesen van die Extracten, is niet meer, als of men de selve dingen in sijn Boek las; en sonde men derhalven niet weten, of die Extracten waren gemaakt om te dienen tot een Register van sijn Boek? dan of se waren gesteld tot een herhaal van 't geene hy in sijn Boek heeft gesegt? dan of se waren gesteld,

als iets dat door den Auteur uyt ſijn Boek gemonſterd, en herroepen word? dan ofſe zijn geſteld, om de ſelve nader verklaren, en te ſeggen wat? en wie hy daar mede meend? en hoedanig hy die plaatſen verſtaan wil hebben? Het laatſte, namelijk, om ſig daar op te verklaren, en te ſeggen hoe hyſe verſtaat? en verſtaan wil hebben? is de reden, waarom *D. Bekker* die Extracten uyt ſijn Boek in die Articulen van ſatisfactie heeft geſteld; hoewel veel menſchen hebben gemeend, dat hy die uytgetrokken en in de Articulen aangehaalde plaatſen herriep. Maar dat doet hy in geenen deele. En neemt eens hy herriep al die plaatſen, die hy in de voorſz. Articulen heeft aangetekend; wat ſoude hy dan herroepen? In der daad geen ſaken, of ſtellingen; maar anders niet als een deel ſpreekswijſen, die ſommige menſchen, als harde en onverduwelijke brokken, dwars voor hare rauwe en ontſtelde maag leggen; want in al die aangetrokkene plaatſen is niets ſakelijks, betreffende ſijn gevoelen van den *aart*, het *vermogen* en de *werkinge der Geeſten* in 't gemeen, en des *Duyvels* in 't beſonder. Dat ſijn Boek eens herdrukt, en al die aangetrokkene plaatſen daar uyt gelaten wierden, ſo ſouden de geene die de gecaſtereerde druk quamen te leſen, ſonder iets van veranderinge, of voorgaande Editien, te weten, niet eens kunnen ſien, dat 'er iets uytgelaten was; maar in tegendeel niet beeter weten of het hoorde ſo; en uyt die gecaſtereerde Editie ſo gemakkelijk en klaar het heele gevoelen van *D. Bekker* kunnen begrijpen, als de geene die in voorgaande Editien de in de Articulen aangetrokkene plaatſen hebben geleſen. Ik heb in mijn Exemplaar van het Boek van *D. Bekker* al de aangetrokkene plaatſen met de pen onderhaald, en aan verſcheidene, waar aan ik het Boek naderhand heb getoond en geleend, gevraagd, of ſy die geſublinieerde of onderhaalde plaatſen, wel van noden hebben, om het gevoelen van de Heer *Bekker* te verſtaan? en het gemeene wangeloof, van de *kenniſſe* het *vermogen* en de *werkingen der Geeſten*, te wederleggen? maar ſy hebben alle bekend, ſelfs die tegen *D. Bekker* zijn, datſe die onderhaalde plaatſen niet van noden hebben, om ſijn gevoelen, en 't oogmerk van ſijn Boek, te verſtaan; en datſe, die onderhaalde plaatſen in 't leeſen overſlaande, evenwel een goed en volkomen begrip hebben, van de ſtellingen, en van de ſin en meeninge des Auteurs. Ja alle aandagtige en opmerkende leeſers, bekennen, datſe in, of onder het leeſen, van *D. Bekkers* Boek, honderd en honderd ſodanige en diergelijke ſpreekswyſen en gevolgen, als de ge-extraheerde en van my onderhaalde plaat-

sen behelsen, in hare gedagten krijgen. En derhalven was 'er niet het minste aan gelegen, al had hy die ge-extraheerde plaatsen herroepen, of nooyt geschreven. Maar dat hyse egter in geenen dele herroept, blijkt uyt de woorden die voor-af gaan, eer hy die Extracten ter neder steld, en uyt het geene daar op volgd, als hyse ter neder gesteld heeft. Voor-af segt hy, (§. 11.) *dat hy bemerkt heeft waar het meest op aan komt*, en dat hy derhalven, *om alle verdere nadenkinge weg te neemen, sig opregtelijk wil verklaren, op alle die besondere plaatsen, die hem seederd* (te weten, seedert dat hy bemerkt had waar het meest op aan quam) *zijn voorgekomen, als de geene zijnde, waar in de voornaamste scrupulen der E. E. Broederen souden mogen resideeren. Welke ik ook tot dien eynde hier vervolgens aangetekend hebbe, &c.* Uyt dese woorden blijkt klaarlijk, dat de *voornaamste scrupulen* van de Gecommitteerde van 't Classis, die met *D. Bekker* handelden, en van de meerderheid van de Leden van 't Classis, nu niet bestonden, in 't gevoelen van *D. Bekker*, aangaande den *aart*, het *vermogen* en de *werkingen der Geesten* in 't gemeen, en des *Duyvels* in 't besonder, maar *dat het meest aanquam* op de ge-extraheerde plaatsen in *D. Bekkers* Boek, en dat de *voornaamste scrupulen* van de Gecommitteerde, en van de meeste Leden van 't Classis, daar in bestonden, dat sy *meenden*, dat *D. Bekker*, in die ge-extraheerde plaatsen de *Gereformeerde Kerk en Leeraren beschuldigde*, van eenpariglijk, of by meerderheid, *aan de Duyvel op te dragen sodanige kennisse en magt, die geen Schepsel kan worden toegeschreven*, en datse oversulks *de gronden van de Christelijke Religie niet deugdelijk konden beweeren*. Na dat hy dan *had bemerkt*, (buyten twyffel uyt de Gecommitteerde en andere Leden van 't Classis) *waar het meest op aanquam? en waar in de voornaamste scrupulen der E. E. Broederen souden mogen resideeren?* so betuygt hy eerst, *dat nooyt syn voorneemen is geweest, de Gereformeerde Kerk te beschuldigen, als offe, uyt een averegts opneemen van een kennisse en magt, die geen Schepsel kan worden toegeschreven, aan den Duyvel op te dragen, nooyt de gronden van de Christelijke Religie deugdelijk hadde kunnen beweeren, &c.* en dan segt hy vervolgens, dat hy, *om alle verdere nadenkinge te beneemen*, heeft goed gevonden aan te teekenen, *alle die besondere passagien, waarop het meest aanquaam, en waarin de voornaamste scrupulen der E. E. Broederen souden mogen resideeren.* Hy segt ook wel duydelijk, dat hy die passagien aantekend, om *sig opregtelijk daar op te verklaren.* By gevolg dan niet om deselve te herroepen.

Hoe-

Hoedanig verklaard hy sig nu daar op, als hy die Extracten heeft ter neder gesteld? Hy segt, §. 13. *dat hy geen van die plaatsen so verstaan wil hebben, dat hy iets daar in soude willen stellen tot laste van de Gereformeerde Kerk, in haar Lichaam aangemerkt, of van derselver Leraars, syn waarde medebroederen, die van de werkinge des Duyvels spreken in conformiteit van de gemeene uytlegginge over den Catechismus, Vrage 123 en 127, of ook de Schriftuur plaatsen, welke spreken van den aart des Duyvels, syn vermogen, syn bedrijf en wijse van doen, syn tegenwoordige staat en nakend verderf, verklaren volgens den twaalfden Artikel onser Confessie, en andere plaatsen van de Formulieren van Eenigheid, by hem en andere Predikanten onderteekend.* Nopende de woorden, *Gereformeerde Kerk, in haar Lichaam aangemerkt*, daar mede segt *D. Bekker* duydelijk, dat, hoewel hy noyt voorneemens is geweest, de heele *Gereformeerde Kerk* te beschuldigen, van sodanige kennisse en magt, als te voren gemeld is, aan den *Duyvel* toe te schrijven, en oversulks de ge-extraheerde en aangetrokkene plaatsen niet sien op de heele *Gereformeerde Kerk, in haar Lichaam aangemerkt*, dat egter sodanige *superstitieuse menschen*, die hy in de aangetrokkene plaatsen in 't oog heeft, mede in de *Gereformeerde Kerk* zijn. En dat is ook een indisputabele waarheid. Belangende de 123 en 127. Vragen van de *Catechismus*, den twaalfden Artikel van de Nederlandsche *Confessie*, en eenige passagien in de *Formulieren van Eenigheid*, die spreken wel van een *werkinge des Duyvels*; maar, behalven dat sulks is in generale termen, die veele onderteekenaren op veele en verscheidene wijsen verstaan, en ook elk, die iets, dat generaalijk spreekt, en waar van men hem voor de onderteekeninge geen particuliere explicatie heeft afgeeischt, verstaan moet worden de saak die hy onderteekend, te hebben toegestemd en onderteekend na sijn eigen begrip, en gedagten van die saak, en niet na 't hem onbekende (of ook bekende) begrip van een ander; so spreken ook die twe vragen uyt de *Catechismus*, nog de *Confessie* en *Forulieren*, in geenen deele van sodanige gepretendeerde magt en kennisse des *Duyvels*, als *D. Bekker* in sijn Boek betwist, en waar op hy in de gemelde Extracten, of aangetrokkene plaatsen, siet; oversulks strijd die verklaringe in 't minste niet tegen sijn Boek, of eenig gedeelte daar van. Ook segt *D. Bekker* in de gemelde woorden (§. 13.) niet, dat hy in *alles* overeenkomt met, en toestemd *alle* de gevoelens van, *alle* die *Gereformeerde Leraren*, sijn medebroederen, *die van de werkingen des Duyvels spreken in con-*

for-

formiteit van de gemeene uytlegginge over den Catechismus, Vrage 123. *en* 127. *of ook*, *&c.* Maar hy segt, dat hy geen van die ge-extraheerde of aangetrokkene plaatsen sodanig wil hebben verstaan, als of hy daar in iets soude willen stellen tot haren laste; dat is, hy wil die aangetrokkene plaatsen hebben verstaan in een generale sin, sonder iemand particulierlijk, of personelijk, te beschuldigen. En betreffende de Schriftuurplaatsen, waar van §. 13. word gesegt, *die spreken souden* van den *aart des Duyvels*, *syn vermogen*, *syn bedrijf en wijse van doen*, *syn tegenwoordige staat en nakend verderf*, daar van worden geen gemeld; en de Heer *Bekker* segt ook niet, dat'er Schriftuur-plaatsen zijn, die spreken van *des Duyvels vermogen*, *bedrijf*, *wijse van doen*, *en nakend verderf*, maar dat hy niet particulier, en persooneel, wil beschuldigen de gene die seggen, en meenen, dat'er Schriftuurplaatsen zijn, die daar van spreken.

Den wesentlijken inhoud van de verklaringe, die *D. Bekker* (§. 13.) op de voorsz. Extracten uyt sijn Boek doet, is dan, dat hy in die ge-extraheerde plaatsen (gelijk doorgaans in sijn Boek) sijn eygen gevoelen segt, en dat in generale termen, sonder iemand te noemen, of personelijk, en particulierlijk, te willen beschuldigen. By voorbeeld, als er in de gemelde ge-extraheerde plaatsen word gesegt, *men schrift den Duyvel wonderen toe*, *die alle Gods werken in de Schrift vermeld te boven gaan*; *dat men de Schepselen niets toe en schrijve dat den Schepper eygen is*; *dat den Duyvel een heerschappie word toegeschreven*, *die tegen Gods en Christi Koningrijk evenaart*, *&c. Hoe kan God heerschen*, *daar de Duyvel heerscht*: *op sulk een wijse als men daar van spreekt*? *Dat*, of *dit gevoelen*, *dat ik hier bestreden heb*, *&c.* so wil hy dat men die plaatsen niet sodanig sal verstaan, als of hy het woord *men* personelijk en particulierlijk had willen duyden op de *Gereformeerde Kerk* en *Leraren*, en dat hy de selve had willen beschuldigen, van *sodanige dingen* aan den *Duyvel* toe te schrijven, en dat gevoelen te hebben, dat hy in sijn Boek bestrijd, en van sulke verderffelijke en gevaarlijke gevolgen is. De andere plaatsen, die in de voorsz. Articulen van satisfactie niet zijn uytgetrokken, maar alleenlijk met cijffers aangewesen, behelsen mede sodanige en diergelijke spreekswijsen, als in de met letters en woorden uytgedrukte Extracten zijn begrepen; en word in alle die met cijffers aangewesene plaatsen mede gevonden het woord *men*, namelijk, dat *men* van de *Duyvel* een *kinder verschrikker heeft gemaakt*, en overluks een *God* maakt; dat *men* hem *Godde-*

 lijke

lijke Namen, *Eigenschappen* en *Werkingen* toeschrijft; dat *men* den *Duyvel* meester van der *menschen gedagten* maakt; dat *men*, met sulks te doen, den *Duyvel* tot een twede *God* maakt, gelijk de *Manicheen*; dat *men* dikmaals in den Bybel leest, het gene daar niet in staat; dat *men* alles wat'er quaads of vreemds gebeurd, terstond den *Duyvel* toeschrijft; of ten minsten, de *Duyvel* doet sulks onder *Gods toelatinge*, gelijk *men* spreekt; dat *men* so seer is genegen, den bosen vyand groot te maken; dat *men*, wijl *men* so gereed is om grote dingen aan den *Duyvel* toe te schrijven, sig aan *Manicheistery* schuldig maakt, en somtijds geen raad weet, om 's *Duyvels* doen van *Gods eygen werk* te onderscheyden; dat *men* Christi Eer aan den *Duyvel* geeft, hem tot *Gods Aap* maakt, die alle *Werken Gods* kan na pootsen; dat *men* den *Duyvel* Meester van de Elementen maakt, om die te beroeren, en allerley Weer en Wind te verwekken; dat *men* aan den *Duyvel* sulk groot *vermogen*, en sulke *wonderwerken* toeschrijft, als of Christus maar een Leerjongen by hem was; dat *men* hem *Schepper* en *Herschepper* maakt, en groter kragt toeschrijft, als den Almagtigen Schepper self; dat *men*, als *men* sulke dingen van den *Duyvel* seyd, niet kan bewijsen, *dat de Bybel is Gods Woord*, *dat Jehova God is*, *en dat Jesus de Messias is*, &c. dat *men Christi Eigenschappen*, en vele andere grote dingen, ongerijmdelijk en dwaaslijk aan den *Duyvel* toeschrift; dat *men* in 't gemeen sulk een gevoelen van den *Duyvel* heeft, als of hy van noden was, om de Menschen tot de vrese Gods te verpligten; dat *men* aan den *Duyvel* de eer geeft, van te geloven, dat God gedurig door hem werkt, en dat hy het instrument is, waar door God het verborgene openbaard, en 't ondoenlijke uytwerkt; en dat *men* de eer der Goddelijke Waarheden te kort doet, wijl *men* niet te bekennen dat de *Duyvel* uyt eigen aart niet bequaam is, om te doen 't geen men hem toeschrijft, en met oversulks te geloven en vast te stellen, dat de *Duyvel* door Gods magt en hulpe werkt, God de oorsaak van de dolinge en van 't bedrog steld te zijn, en van al 't quaad dat men aan den *Duyvel* toeschrijft, &c. Alle dese en diergelijke spreekswijsen vind men in D. *Bekkers* Boek, in alle die plaatsen, die in de Articulen van satisfactie met cijffers zijn aangewesen; wordende het generale woord *men* gebruykt, sonder iemand particulierlijk te noemen. En in eenige van die met cijffers aangetrokkene plaatsen, daar het woord *men* niet word gevonden; daar vind men evenwel de gemelde of diergelijke spreekswijsen; wordende genoemd en bestreden, eenige buytensporige gevoelens, die

die *sommige menschen* van de *Geesten*, en voornamelijk van de *Duyvel*, hebben. Die dat dan niet aangaat, en sulke gevoelens niet van de *Duyvel* heeft, nog de gemelde en diergelijke dingen aan hem toeschrijft, die behoefd het sig ook niet aan te trekken; want de Heer *Bekker* noemd niemand particulierlijk, nog personelijk; en verklaard nog daar-en-boven in de voorsz. Articulen van satisfactie, dat hy geen van de gemelde plaatsen sodanig verstaan wil hebben, als of hy daar in iemand particulierlijk, of personelijk beschuldigde; veel min, wil hy die ge-extraheerde plaatsen sodanig verstaan hebben, als of hy door het woord *men*, de *Gereformeerde Kerk*, in haar Lichaam aangemerkt, hadde willen beteekenen, of de heele *Gereformeerde Kerk* beschuldigen, van te hebben sodanige gevoelens van de *Duyvel*, en aan hem toe te schrijven sulke dingen, als in die ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen genoemd en bestreden worden. Egter (hoewel hy niemand particulierlijk nog personelijk wil noemen, nog beschuldigen) segt hy niet, dat er in de *Gereformeerde Kerk* geen menschen zijn, die sulke ongerijmde gevoelens van de *Duyvel* hebben, en aan hem toeschrijven sulke dingen, als in die ge-extraheerde en met cijffers aangehaalde plaatsen gemeld zijn; maar hy geeft in sijn Boek wel duydelijk te kennen, en mede in de voorsz. Articulen van satisfactie, als hy segt, de *Gereformeerde Kerk in haar Lichaam aangemerkt*, dat hy gelooft, weet, en vast-steld, dat er sodanige By-en-Wan-gelovige menschen in de *Gereformeerde Kerk* zijn; selfs Leraren. De sotte Schriften, die van *Utregt*, *Rotterdam*, *Willemstad*, *'s Gravenhage*, *Nieuwendam*, *Hoorn*, *&c.* zijn gekomen, die geven, tot blaam en schande van de *Gereformeerde Kerk*, genoeg te kennen, by wat slag van Volk dat hoge gevoelen van de *Duyvol* heerscht. En wanneer men in ons Land nog hier en daar op de Predikstoelen heele Predikatien hoord, die wegens het breed uytmeeten van des *Duyvels magt*, *kennisse*, *gauwigheid*, *kunsten* en *wonderwerken*, *&c.* eerder na een Oratie tot lof van de *Duyvel*, als na een stigtelijke Predikatie, gelijken, so blijkt, God beterd, al te veel, dat er selfs Leraren in onse Kerk zijn, die behebt zijn met dat algemeene Wan-en-by-geloof van de *Duyvel* en andere *Geesten*, dat men overal by 't gemeene Volk hoord belijden en voort-vertellen. Maar dat de heele *Gereformeerde Kerk* geen sodanige magt en kennisse aan den *Duyvel* toeschrijft, blijkt uyt de Schriften van veele en verscheydene onser deftigste en geleerdste Mannen, en ook daar uyt, dat onse Confessie, Formulieren, en Catechismus.

van sulke magt en kennisse des *Duyvels*, als in de voorsz. Extracten is genoemd, niet melden. De gene dan, die tegen D. *Bekker* zijn, en aan de *Duyvel* toeschrijven sulke magt en kennisse als in de voornoemde ge-extraheerde en met cijffers aangewesene, en andere plaatsen, van D. *Bekkers* Boek, worden genoemd, die gaan aan tegen de H. Schriftuur, tegen de Reden, tegen Gods Waarheden en Eigenschappen, en tegen de Confessie, Formulieren en Catechismus van de *Gereformeerde Kerk*, *&c*, Dat de Kerk en Classis van Amsterdam, immers de meerderheid van de Leden waar uyt die Classis bestaat, geen sodanige *magt*, *kennisse* en *werkingen*, als D. *Bekker* in sijn Boek bestrijd, en in de ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen worden genoemd en bestreden, aan de *Duyvel*, of andere *Geesten*, toeschrijven, en nog part nog deel aan sulke Wan-en-By-gelovige gevoelens van *Duyvel*, *Geesten*, *Toveryen*, en *Spoken*, willen hebben, blijkt klaar en duydelijk daar uyt, datse D. *Bekker* in de voorsz. Articulen van satisfactie hebben doen verklaren, dat hy haar vry houd, of in sijn Boek niet heeft willen beschuldigen, van te hebben sodanige gevoelens van de *Duyvel*, en aan hem toe te schrijven sodanige magt, kennisse en werkingen, als in de ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen gemeld en bestreden worden. En dat de Classis en Kerk van Amsterdam niet voor *Gereformeerd* houden, de gene die sulke gevoelens van de *Duyvel* hebben, en aan hem toeschrijven sodanige *magt*, *kennisse* en *werkingen*, als in de ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen worden gemeld en bestreden, blijkt mede daar uyt, datse D. *Bekker* hebben doen verklaren, dat hy in de gemelde plaatsen van sijn Boek, daar hy spreekt van menschen die sodanige gevoelens, als voorsz, van de *Duyvel* en andere *Geesten* hebben, niet siet op de *Gereformeerde Kerk*, en de selve niet wil beschuldigen van sulke gevoelens als hy daar bestrijd. Dit schijnt ook de eenigste reden te zijn, waarom men D. *Bekker* de gemelde Extracten, en aanwijsinge met cijffers, in de Articulen van satisfactie heeft doen ter neder stellen, en sulk een verklaringe daar op doen maken; also elk uyt D. *Bekkers* Boek, en selfs in die ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen, genoeg kan sien, dat hy geen ander oogmerk heeft gehad, als sijn eigen gevoelen te seggen, en maar in generale termen te ondersoeken en bestrijden het By en Wan-gelovige gevoelen van den *aart*, het *vermogen* en de *werkinge der Geesten*, in 't gemeen, en des *Duyvels* in 't besonder, sonder iemand, veel min de *Gereformeerde Kerk* en *Leraren*, particulierlijk en personelijk te noemen, of te beschuldigen.

So

So ligt en gemakkelijk als *D. Bekker* dan die Extracten uyt sijn Boek, die in de Articulen van satisfactie staan, daar in kon setten, en sulk een verklaringe daar op doen, so ligt en gemakkelijk had hy sijn heele Boek daar in kunnen laten influeeren, of al de Capittels en §. (paragraphen) so als se na malkanderen volgen, met cijffers kunnen aanhalen, en doen daar op sodanig een verklaringe, namelijk, dat hy dat Boek in 't geheel nog eenige plaatse daar van in 't besonder, niet sodanig wilde hebben verstaan, als of hy daar in iemand, veel min de *Gereformeerde Kerk*, en *Leraren*, die van de *werkinge des Duyvels* spreken in manieren als voorschreven, particulierlijk en personelijk wilde beschuldigen; maar dat hy 't wilde hebben verstaan sodanig als het is, en van hem is geschreven; namelijk, dat hy daar in maar alleenlijk sijn besonder gevoelen aan de Wereld heeft willen bekend maken.

't Geen de Heer *Bekker* vervolgens (§. 14.) in de voorsz. Articulen van satisfactie segt, komt al op de selve sin uyt, als de verklaringe die hy §. 13. doet, namelijk, dat hy niemand wil beschuldigen. *Hy begeerd geen van de voornoemde* (ge extraheerde en met cijffers aangewesene) *plaatsen, en so daar diergelijke meer in sijn voorschreve Boek mogten te vinden zijn, sodanig verstaan te hebben: dat de Gereformeerde Kerk, en Leraars als voorschreven, aan Manicheistery souden vast zijn, of hare gronden niet wel gelegt hebben, om te bewijsen, dat Jehova God is, dat Jesus is de Christus, en de Schriftuur Gods woord: of, dat de voorsz. Leraren der Gereformeerde Kerke, niet verder gaande dan geseyd is, niet en souden, behoudens hun gevoelen van de kragt en werkinge des Duyvels, de voorsz. gronden kunnen staande houden, of de Gereformeerde Christelijke Leer tegen de Atheistery voorstaan en bewaren.* Dese betuyginge en verklaringe kon *D. Bekker* gemakkelijk doen, dewijl hy in die ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen, nog ook elders in sijn Boek, niet segt, dat de *Gereformeerde Kerk* en *Leraren* schuldig souden zijn aan *Manicheistery*, of hare gronden niet wel gelegt hebben, om te bewijssen, dat Jehova God is, dat Jesus is de Messias, en de Schrift Gods Woord, of dat sy, behoudens hun gevoelen van de kragt en *werkinge des Duyvels*, de gemelde gronden niet souden kunnen staande houden, en de Gereformeerde Christelijke Leer tegen de Atheïstery voorstaan en bewaren. Hoe kan de *Gereformeerde Kerk*, en hoe kunnen de *Gereformeerde Leraren*, van sulke dingen beschuldigd worden? Te weten, als men voor *Gereformeerde Kerk* en *Leraren* neemt, de gene die dat waar-

lijk zijn, en daar voor genomen moeten worden? Namelijk, die de *Confessie*, *Formulieren*, en *Catechismus* van de *Gereformeerde Kerk* wel verstaan, en verklaren, sonder daar buyten te gaan, en aan de *Duyvel* meer *kragt* en *werkinge* toe te schrijven, als daar in word gedaan, en meer als met Schrift of Reden goed gemaakt kan worden. De gene dan, die gemeend hebben, of nog meenen, dat de gemelde woorden in de Articulen van satisfactie (§. 14.) niet kunnen bestaan met den inhoud van *D. Bekkers* Boek, of verscheydene plaatsen daar in, die hebben niet wel gelet, op de sin, meeninge, eigenschap, en t'samenhang van de gemelde woorden in de Articulen van satisfactie, nog ook op sodanige plaatsen in sijn Boek, die sy meenen daar tegen te strijden. *D. Bekker* segt niet, in de gemelde woorden, (§. 14.) dat hy alle *Predikanten* en *Ledematen*, die sig *Gereformeerd* noemen, en belijdenisse van de *Gereformeerde Religie* doen, of in de *Gereformeerde Kerk* en *communie* geadmitteerd worden, ontschuldigd van 't geene daar genoemd word; en de gemelde ge-extraheerde en met cijfers aangewesene plaatsen van sijn Boek op haar niet geduyd of van haar niet verstaan wil hebben; maar hy segt, *de Gereformeerde Kerk en Leraren, als voorschreven*, dat is, in sodanig een sin genomen, als te voren (§. 13.) is gesegt, namelijk, de hele *Gereformeerde Kerk, in haar lichaam aangemerkt*, en de *Gereformeerde Leraren, die van de werkinge des Duyvels spreken in conformiteit van de gemeene uytlegginge over den Catechismus, Vrage 123 en 127. en die de Schrifruur-plaatsen welke spreken van den aart des Duyvels, syn vermogen, syn bedrijf en wijse van doen, syn tegenwoordige staat en nakend verderf, verklaren volgens den twaalfden Artijkel onser Confessie, en andere passagien van de Formulieren van Eenigheid.* Dat dit de meeninge en sin is van de woorden *Gereformeerde Kerk en Leraren als voorschreven*, blijkt nog klaarder uyt een andere spreekswijse die daar op volgd; namelijk, *de voorschreve Leraars onser Kerke*, *NB. niet verder gaande dan gesegt is*; dat is, die niet anders, niet breder, nog verder, van de *kragt* en *werkinge des Duyvels* spreken, en *gevoelen*, als te vooren, (§. 13.) is gesegt. Maar in de voornoemde Extracten, en elders in sijn Boek, daar hy van *Manicheistery* spreekt, en van een *twede God der Manicheen*, en daar hy segt, dat men behoudens dat gevoelen van de *Duyvel*, dat hy in die plaatsen noemd, niet kan bewijsen, dat Jehova God is, dat Jesus is de Messias, en de Schriftuur Gods Woord, maar dat de hele fondamenten der *Christelijke Relige* door dat gevoelen worden ondermijnd, en een

Atheist

Atheist geen andere Wapenen behoefd, als dat gevoelen, om het gantsche Christendom tot de grond toe neer te werpen, &c. daar spreekt hy van het toeschrijven van *Goddelijke Namen*, *Eigenschappen* en *Werkingen*, aan de *Duyvel*; en van dat men groter wonderen van hem verteld, en hoord vertellen, als men in de Schrift van God en Christus leest; en van het opdragen van een magt en kennisse aan de *Duyvel*, die alle Schepselen en geschapene kragten te boven gaat, en oversulks geen Schepsel, maar Gode alleen, kan en mag, en moet toegeschreven worden. En dewijl de Confessie, Formulieren, en Catechismus van onse *Gereformeerde Kerke* van sodanige dingen aan de *Duyvel* op te dragen, of toe te schrijven, niet melden, so kon *D. Bekker* de *Gereformeerde Kerk* en *Leraren* die niet verder van de *werkinge des Duyvels* spreken, als volgens de Catechismus, Confessie, en Formulieren van de *Gereformeerde Kerk*, ook niet hebben gemeend of begrepen in de voornoemde ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen van sijn Boek, daar hy van de gene spreekt, die *Goddelijke Namen*, *Eigenschappen* en *Werkingen* aan de *Duyvel* opdragen, hem een *kennisse der gedagten* en een *meesterschap* over 't *Heel-al* toeschrijven, en van hem vertellen en geloven, dat hy kan doen, en heeft gedaan, en nog dagelijks doet, sodanige *verwonderlijke werkingen*, waar toe een magt en kennisse vereischt word, die geen Schepsel kan worden toegeschreven. Waren er dan eenige *Leraren* van de *Gereformeerde Kerk*, die niet verder van de *Magt* en *Werkinge des Duyvels* spreken, als volgens de Confessie, Formulieren, en Catechismus van de *Gereformeerde Kerk*, en die egter meenden, dat *D. Bekker* haar, en tegelijk de heele *Gereformeerde Kerk*, van sodanige dingen beschuldigde, als in de Articulen van satisfactie (§. 14.) worden genoemd, en in de ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen uyt sijn Boek begrepen zijn, so kon hy, om haar gerust te stellen, en haar misverstand, aangaande de gemelde plaatsen van sijn Boek, weg te nemen, ligt, gemakkelijk, en met volkomene waarheid en opregtigheid, verklaren, dat hy geen van de gemelde ge-extraheerde en met cijffers aangewesene plaatsen, en so daar meer diergelijke in sijn Boek te vinden zijn, sodanig begeerd verstaan te hebben, als of *de Gereformeerde Kerk en Leraren als voorschreven*, (dat is, die sodanig van de *Magt*, *Eigenschappen* en *Werkingen des Duyvels* spreken, als §. 12. is gesegt, te weten, volgens de Confessie, Formulieren, en Catechismus van de *Gereformeerde Kerk*) *aan Manicheistery souden vast zijn*, *of ware gronden niet*

wel

wel gelegt hebben, om te bewijsen, dat Jehova God is, dat Jesus is de Christus, en de Schriftuur Gods Woord; of dat sy, niet verder gaande dan gesegt is, (dat is, so lang sy niet verder van de *magt* en *werkinge des Duyvels* gevoelen en leeren, als volgens de Catechismus, Confessie, en Formulieren van de *Gereformeerde Kerk*, gelijk te vooren (§. 13.) gesegt is,) *niet en souden, behoudens hun gevoelen van de kragt en werkinge des Duyvels, de voorschreve gronden kunnen staande houden, of de Gereformeerde Christelijke Leer tegen de Atheistery voorstaan en bewaren.* Hy kon'er ook gemakkelijk, (sonder sig te beswaren, en sonder tegen sijn Boek of *besonder gevoelen* aan te gaan, en sonder *haar gevoelen* van de *kragt en werkinge des Duyvels* toe te stemmen, of de gemelde passagien uyt de Catechismus, Confessie, en Formulieren, sodanig te verstaan als sy doen,) nog byvoegen, *meene ook niet, dat door hun leeringen, in manieren als voorschreven,* (dat is, *hun leeringen, die niet verder gaan,* als de *Confessie, Formulieren,* en *Catechismus*, gelijk te vóren is gesegt) *de Duyvel den Almagtigen God gelijk gemaakt, veel min boven hem verheven word.*

Of'er nu nog eenige Leraren van't Classis van Amsterdam mogten zijn, die niet verder van de *kragt* en *werkinge des Duyvels* gevoelen, als volgens de Catechismus, Confessie, en Formulieren van de *Gereformeerde Kerk*, en die of niet gerust mogten zijn op de gemelde verklaringe, die *D. Bekker* (§. 14.) ten opsigte van sodanige Leraren doet, of die meenden, dat in sijn Boek eenige plaatsen te vinden waren, welke met die verklaringe niet overeengebragt konden worden, so geeft hy aan de gene die dit mogten menen, nog verder gerustheid, in 't vervolg van de Articulen van Satisfactie, seggende, (§. 15.) *By aldien nogtans de E. E. Broederen in 't lesen van mijn Boek nog iets ontmoeten mogten, dat sy met dese mijne verklaringe niet souden kunnen overeenbrengen, het sal tegen mijn oogmerk en meeninge alsso verstaan, of van my gesteld zijn; invoegen de woorden eenen anderen sin medebrengen, dan ik daar in begrepen hadde. Versoekende, dat het alles volgens dese mijne ronde verklaringe mag verstaan, of gehouden worden, als of 't niet geschreven was.* Maar de gene die menen, dat in dese woorden, in opsigte van *D. Bekker*, een effective en wesentlijke herroepinge soude zijn, van eenige plaatsen in sijn Boek, die verstaan sijn Boek niet, nog ook de voorschreven Articulen van satisfactie; ja selfs verstaan sy geen goed Nederduyts, waar in sijn Boek en die Articulen zijn geschreven. Hy segt niet, dat 'er plaatsen in sijn Boek zijn,

zijn, die niet kunnen worden overeen gebragt, of niet in waarheid bestaan kunnen, met de verklaringe die hy in dese Articulen (§. 13 en 14.) doet; maar hy segt, *by aldien sodanige plaatsen in sijn* Boek *zijn mogten*, ('t welk hy ontkend) *die eenige van de* Broederen *met dese syne verklaringe niet souden kunnen overeenbrengen*, dat sulks dan daar by sal toekomen, datse *die plaatsen*, *die sy mogten meenen met dese syne verklaringe niet overeen te komen*, *tegen sijn oogmerk en meeninge verstaan*; of anders, indien het daar by niet toekomt, maar dat 'er in *die plaatsen*, *die sy mogten menen met dese verklaringe niet overeen te komen*, eenige *woorden* mogten gevonden worden, welkers betekenisse sodanige Broederen al te eng, of wijd, mogten nemen, en welke woorden, *na hare sin en meeninge*, de onovereenbrengelijkheid die sy tusschen dese sijne verklaringe en eenige plaatsen in sijn Boek *mogten menen te zijn*, souden mede brengen, so sal 't evenwel sijn schuld niet zijn, maar 't sal daar by toe komen, dat sodanige Broederen (te weten, indien 'er sodanige Broederen mogten zijn, 't geen hy egter niet vast steld) de woorden wat te veel, of te nauw siften, en iets anders daar in vinden, of *menen te vinden*, of *menen dat die woorden eenen anderen sin medebrengen*, *dan hy daar in begrepen had*; dat is, dat hy die woorden in sodanigen sin als sy daar in mogten menen te vinden, niet heeft gebruykt, of gemeend; maar dat hyse heeft gemeend en gebruykt in sodanige sin, die met dese sijne verklaringe overeen komt. En derhalven *versoekt hy*, *dat het alles volgens dese syne ronde verklaringe mag worden verstaan.* En *by aldien* dat 'er eenige Broederen mogten zijn, die eenige plaatsen in sijn Boek, niet souden kunnen of willen verstaan volgens dese sijne ronde verklaringe, so versoekt hy sodanige Broederen (sonder te seggen dat 'er sodanige zijn, maar *indien 'er sodanige mogten zijn*,) datse sodanige plaatsen in sijn Boek sullen houden, *als of se nooyt geschreven waren*; dat is, so als ik het begrijp, dat sy 'er dan niet meer op behoeven te denken, nog haar hoofd daar mede te quellen, also hy haar geen andere verklaringe van de gemelde plaatsen kan doen, en oversulks geen nadere, of betere voldoeninge kan geven.

De verklaringe die hy vervolgens (§. 16.) doet, van *nooyt iets te hebben willen schrijven*, *dat met het wesentlijke der Formulieren van Eenigheid soude strijdig zijn*, heeft geen uytlegginge van noden, alsoo een ieder bekend is, dat, gelijk ieder wijs discours of schrift, of hoofd-stuk van een schrift, sijn wesentlijke en voorname oogmerk heeft, waar op

gesien moet worden, en niet op de spreekswijsen, woorden en gelijkenissen, waar mede dat wesentlijke oogmerk en hoofd-point word voorgesteld, nog ook op de mindere saken, die als ongemerkt en van ter zijden daar in vloeyen, also ook de substantieele hoofd-pointen van de *Gereformeerde Religie* gehouden moeten worden voor het *wesentlijke van de Formulieren*, als zijnde de *Formulieren van Eenigheid* tot geen ander eynde te samen gesteld, als om te dienen tot algemeene veld-tekens, en daar mede te betonen, dat men gemeenschap wil houden, met de gene die de selve hoofd-pointen ondertekenen, en mede belijden, en dat men in tegendeel sal afsnijden, of geen gemeenschap van Gods-dienst houden, met, degene die een of meer van die hoofd-pointen betwisten of lochenen. En dewijl de *Duyvel*, met die heele nasleep van *Spook* en *Tovery*, daar de dwase menigte van raasd, geen wesentlijk hoofd-point van de *Gereformeerde Religie* is, nog ook op sodanigen wijse in de *Formulieren van Eenigheid* word gemeld, maar in tegendeel de gene die den *Duyvel*, met sijn *Kunsten*, *Kueren*, *Spokery*, *Tovery* en *Gochelary*, *&c.* tot een hoofd-point, of wesentlijk deel, van de *Gereformeerde Religie* souden willen maken, by alle opregte *Gereformeerde* niet anders als voor Lasteraren van de *Gereformeerde Kerk* en *Religie* souden gehouden kunnen worden, so kan de Heer *Bekker* in genen deele gesegt worden aan te gaan, of iets geschreven te hebben, tegen het *wesentlijke der Formulieren van Eenigheid*, also hy in sijn Boek niet anders betwist, als de *kennisse*, *magt* en *werkingen*, die men aan den D*uyvel*, om hem op te hullen, toeschrijft. So gemakkelijk, als ik dan kan verklaren en betuygen, al 't gene men in dese Brief mogt bevinden in de Spaansche of Portugiesche Taal geschreven te zijn, voor het mijne niet te willen erkend hebben, so gemakkelijk kan de Heer *Bekker* ook verklaren, *het gene in syn* Boek *de* Betoverde *Wereld*, *mogt bevonden worden te strijden met het wesentlijke der Formulieren van Eenigheid*, *voor het syne niet te willen erkend hebben*, gelijk hy (§.16.) verder segt; also in D. B*ekkers* Boek so veel word bevonden, of getoond kan worden, dat met het *wesentlijke der Formulieren van Eenigheid* strijd, als 'er in dese Brief redenen gevonden worden, die in de Spaansche of Portugiesche Taal zijn geschreven. 't Geen D. B*ekker* vervolgens van de besondere Schriftuur plaatsen segt, *dat hy niet lochend, dat verscheydene van de selve een min aanstotelijke uytlegginge, dan de syne, hadden kunnen dulden*, word seer qualijk verstaan, by de gene die meenen dat D. *Bekker* hier een schuldbekentenisse doet, van eenige

nige Schriftuur-plaatsen niet wel te hebben uytgeleyd. Sodanige Menschen meenen misschien, dat het gene aanstotelijk is, altijd quaad moet zijn. Maar daar in zijn sy geheel en al mis. Anders sou Christus, die voor vele so *aanstotelijk*, en een *steen des aanstoots* was, noodsakelijk *quaad* hebben moeten zijn, en de Leer van den *gekruysten Christus*, die so *aanstotelijk* by vele was, datse *den Joden een ergernisse en den Grieken een dwaasheid was*, 1 *Cor.* 1:23. soude dan mede *quaad* en *verwerpelijk* zijn. Maar heel anders is het daar mede gelegen by de gene die Reden en Waarheid kennen, en die weten, dat, gelijk de onwaarheid en dwalinge by de Kenners en Liefhebbers der Waarheid altijd aanstotelijk is, alſo ook de Waarheid altijd aanstotelijk is by de gene die de Waarheid niet kennen, of vyanden en bestrijders daar van zijn. Had Christus sig met de Joden gevoegd, en niet anders geleerd als sy deden, hy sou haar geen *ergernisse* nog *steen des aanstoots* geweest zijn. Had Paulus wat minder van den *gekruysten Christus* gepreekt, hy had *minder aanstoot* gegeven. Dat men aan Christus en Paulus gevraagd had, of dit niet waar was? sy souden sekerlijk ja geantwoord hebben, en rondelijk bekend, datse het sodanig hadden kunnen maken, datse niet alleen *minder aanstoot*, maar ook *geen aanstoot* altoos hadden gegeven. Maar dat menſe eens had gevraagd, of sy dan wel hadden gedaan? of beter als sy nu deden? Christus soude geantwoord hebben, dat hy moest doen de dingen sijnes Vaders, die hem te doen belast waren, en dat de gene die sig aan hem, of sijn Leer, *stieten* en *ergerden*, sulks deden, om dat hare Leer en Werken quaad waren; maar dat egter de wijsheid wierd geregtveerdigd van hare Kinderen; dat is, dat de sijne, die het van den Vader was gegeven, hem en sijn Leer evenwel aannamen, niet tegenstaande de *ergernisse* en *aanstoot* der andere. En Paulus sou geantwoord hebben, de nood is my opgeleyd, en wee my so ik het Evangelium niet regt verkondige. So sal de Heer *Bekker* ook seggen, die Schriftuurplaatsen, die ik op een besondere wijse heb verklaard, zijn wel uytgeleyd, en behoorlijk verklaard; maar vermits de gene die sig aan mijn uytlegginge *stoten* en *ergeren*, sodanig met duystere vooroordeelen en dwalingen zijn beneveld, datse het ligt der waarheid niet kunnen nog willen aanschouwen, maar liever hare By- en Wan-gelovigheden willen behouden, so wil, nog kan ik niet lochenen, dat sodanige Schriftuurplaatsen, in opsigte van die dwase en dwalende menschen, *een min aanstotelijke uytlegginge, dan de mijne, hadden kunnen dulden.* 't Is seker, dat hoe min hy in 't verklaren van die Schrif-

tuurplaatsen, van 't gevoelen van sodanige menschen had afgeweken; hoe *min aanstotelijk* dat sijn uytlegginge by haar soude zijn geweest. En was hy 't t'eenemaal met haar in de dwalinge eens, so sou'er geen *aanstoot* altoos zijn. Maar daarom sou het niet te beter zijn. D. *Bekker* segt ook niet, dat die Schriftuurplaatsen een *min aanstotelijke uytlegginge*, dan de sijne, *moesten*, of *hadden behoren te hebben*; maar datse een *min aanstotelijke uytlegginge, dan de syne, hadden kunnen dulden*; te weten, indien hyse verkeerdelijk had willen uytleggen, en met de rest dwalen. Dit souden hem de Texten, die sig niet weeren, maar op allerley wijsen laten behandelen, niet belet, maar als lammeren geduld hebben, of *hebben kunnen dulden*. Op deselve wijse verklaard D. *Bekker* ook, *dat hy niet lochend, dat onse Uytleggers hier en daar wel wat sagter hadden mogen zijn gehandeld geweest*; dat is, gelijk de Regter een Misdadiger, die een brave geesselinge heeft verdiend, *wel wat sagter soude kunnen, of mogen handelen*, indien hy desselfs misdaad wat wilde verschonen, en hem door de vingeren sien, so soude D. *Bekker* onse *Uytleggers* ook hier en daar in sijn Boek *wel wat sagter hebben kunnen of mogen handelen*, als hy gedaan heeft, indien hy hare dwalingen en beuselingen wat had willen verschonen, en haar door de vingeren sien. Maar daarom heeft hy niet qualijk gedaan, met haar te handelen, sodanig als hy gedaan heeft, dewijl sy sulks hadden verdiend, en eerder meer als minder.

De gene dan, die gesegt en uytgestroyd hebben, dat'er schuldbekentenisse en herroepinge in de gemelde Articulen van Satisfactie stak, zijn vry wat voorbarig en los geweest in 't vertellen van onwaarheden, en die sulks hebben geloofd, moeten al heel onnosel en ligtgelovig zijn geweest, dewijl nog schuldbekentenisse, nog herroepinge, in die Articulen te vinden is. Maar in tegendeel vind ik daar in verklaringe op verklaringe, dat sijn gevoelen regtsinnig is, en dat hy daar by blijft. Dit betuygt hy nogmaals in 't vervolg, (§. 17.) daar hy van sijn Boek spreekt, noemende het selve eerst, *dit mijn gevoelen*, en kort daar aan weder, *dit mijn besonder gevoelen*. Wat schijn van herroepinge kan 'er plaatse hebben, daar sulke expressien en woorden gebruykt worden? Maar, gelijk ik uyt UEd. laatste Brief heb verstaan, en ook al hier en daar van andere heb gehoord, so zijn'er menschen, die wel toestaan, en bekennen, dat'er geen schuldbekentenisse nog herroepinge in de gemelde Articulen is, maar die egter vastelijk menen, dat'er §. 17. eerst een grove onwaarheid, en ten tweden een grote lachiteit ten opsigte van *D. Bekker*, gevonden

word.

word. De gepretendeerde grove onwaarheid soude daar in bestaan, dat *D. Bekker* in de Opdragt, of Toe-eygen-Brief van sijn eerste Boek in Quarto, segt, *dat hy onlusten voorsiet, en syn Boek tegen de onlust siet op-groeyen*, en dat hy oversulks in de Articulen van satisfactie niet met waarheid kan seggen, *niet geweten te hebben, dat het divulgeren van dit syn gevoelen door den druk, so grote bewegingen en ontsteltenisse in en buyten de Kerke soude veroorsaakt hebben, en dat, indien hy sulks had geweten, hy om des vredens wille, en de gerustheid van 't gemeen, het gantsche werk liever onder hem soude gesupprimeerd hebben*, gelijk hy in de Articulen (§. 17.) segt. Maar de gene die menen en uytstroyen dat *D. Bekker* hier over aan eenige onwaarheid, en dat nog aan een grove onwaarheid, soude schuldig zijn, letten niet wel op de saak waar van in de gemelde plaatsen word gesproken; veel min letten sy op de woorden, waar in sy menen sulk een grote strijdigheid en onwaarheid te steken. In de Articulen van satisfactie spreekt de Heer *Bekker* niet van de druk van sijn Boek in Quarto, maar van het *divulgeren* (of *verspreyden*) *van dit syn gevoelen door den druk*. Dit *verspreyden van syn gevoelen door den druk* is alder-eerst en eigentlijk geschied door den alder-eersten druk, in Octavo, gedrukt tot Leuwaarden, by *Hero Nauta*. Doe wist hy niet, dat'er in de *Gereformeerde Kerk bewegingen en ontsteltenissen over gemaakt souden worden*; veel min wist hy, dat, wegens de *ontsteltenissen* en *redeloose driften*, die eenige *By-en Wan-gelovige menschen in en buyten de Gereformeerde Kerk*, over sijn Boek en gevoelen, souden mogen tonen, sodanige hevige Proceduren tegen hem souden in 't werk gesteld worden, en dat men door die Proceduren so veel Godvrugtige en Waarheid-lievende Ledematen van de *Gereformeerde Kerk* soude hebben ge-ergerd en bedroeft. Dit wierd hy na 't uytkomen van die eerste druk in Octavo eerst gewaar; en kon oversulks by ondervindinge daar van spreken, doe hy eenige Maanden daar na sijn eerste Boek in Quarto uytgaf. En dewijl *D. Bekker* het nadrukken, of herdrukken, van sijn werk, niet kon beletten, so sou de *bewegingen* en *ontsteltenisse* niet minder, maar in tegendeel veel groter, geweest zijn, had hy'er de hand niet wederom aan geslagen, en door het uytgeven van die eerste druk in Quarto de op-sprak, en verkeerde gerugten, veelsins gestuyt; want gelijk de Editie in Quarto doorgaans is vermeerderd en verbeterd, en, met hier en daar eenige dingen in te lasschen, eenige duysterheden, die men in de eerste druk meende te zijn, zijn opgehelderd en beter verklaard, en eenige Tegenwerpingen, die

men tegen dat so genoemde nieuwe gevoelen van *D. Bekker* maakte, zijn opgelost, so zijn ook door eygen bedenkinge van den Auteur eenige dingen verbeterd, en eenige passagien en spreekswijsen, daar het meeste geroep over was, (hoewel 't maar enkelde woorden en spreekswijsen zijn, en geen saken die tot uytbreydinge, of verder verklaringe van sijn gevoelen, nodig of dienstig zijn) of veranderd, of uytgelaten. Met verklaringe, voor aan in de druk van 't eerste Boek in Quarto, *dat hy voortaan geen andere Exemplaren voor de syne erkende, dan die in Quarto, gedrukt by Daniel van den Dalen, t' Amsterdam.* Welke verklaringe, met sijn hand ondertekend zijnde, immers een herroepinge en verwerpinge is, van al 't geene in die eerste druk in Octavo meer of anders gevonden word, als in de Editie in Quarto. En dewijl dit alles is geschied, vrywillig, sonder ordre of versoek, van Kerkenraed, Classis, of Synode, enkelijk en alleen uyt vredelieventheid, en uyt een Christelijke sugt, om alle ergernissen, verwyderingen en ontsteltenissen voor te komen, of weg te nemen, so blijkt daar uyt niet alleen de wel-gematigde en vredelievende aart van *D. Bekker*, maar ook de onchristelijke en Broederlose ontrouw, dist, twist-lust, ergernis-verwekkende, en verkeerde handelinge van *alle* de geene die tegen *D. Bekker* hebben geschreven, en sig in haar lasteren, schelden en rasen, van de eerste druk in Octavo hebben bediend, en voornamelijk van de in de Quarto druk veranderde, verbeterde, of uytgelatene dingen. Gelijk nu het verbeteren, vermeerderen, en veranderen van den druk in Quarto, merkelijk heeft gestrekt tot het vermijden en wegnemen van opspraken en ergernissen, so soude ook het enkelde herdrukken, of doen herdrukken van sijn Boek, sonder eenige veranderinge, of verbeteringe, eerder tot vermydinge en wegnemminge als tot vermeerderinge van de alreeds ontstaane opspraken, quade gerugten en ergernissen, hebben gestrekt, en moeten strekken; want dewijl 'er maar 750 stuks van de eerste in Octavo waren gedrukt, die alle uytverkogt en onder de man waren, so kon men de gene die 't niet hadden gelesen, nog konden krijgen, daar van wijs maken wat men wilde, en elk geloofde maar 't geen hy daar van hoorde vertellen. En dewijl de gene die het Boek niet hadden gelesen, de meeste praat daar van hadden, en meest daar over ge-allarmeerd en ontsteld waren, om dat sy, door de veelvuldige quade en valsche gerugten, andere gedagten van het Boek hadden, als het in der daad was; so wierden die valsche gerugten, en gevolgelijk de daar uyt ontstaane ergernissen en ontsteltenissen, merkelijk

ge-

gestuyt door 't vermeenigvuldigen van Exemplaren in Quarto. En dat gevolg sou het enkelde herdrukken, of doen herdrukken, van 't Boek gehad hebben, al had 'er den Auteur niet aan veranderd, of verbeterd. En de vermeerderinge, verbeteringe, en veranderinge, heeft ook merkelijk geholpen, tot het wegnemen van de gemelde ergernissen, opspraken, en ontsteltenissen. Het is 'er dan heel verre van daan, dat *D. Bekker* soude kunnen worden beschuldigd, door het uytgeven van sijn Boek in Quarto eenige ergernissen te hebben gegeven, of de reeds ontstane bewegingе en ontsteltenissen te hebben vermeerderd; of dat hy, uyt hoofde van 't gene hy in de voornoemde Opdragt van sijn eerste Boek in Quarto segt, *dat hy onlusten voorsag, en syn Boek daar tegen sag opgroeyen*, soude kunnen beschuldigd worden, onwaarheid en tegen sijn gemoed gesproken te hebben, wanneer hy in de Articulen van satisfactie segt, *niet geweten te hebben, dat het verspreyden van syn gevoelen door den druk sulke grote bewegingе en ontsteltenesse in en buyten de Gereformeerde Kerk soude veroorsaakt hebben*; dewijl so wel het eene als het andere is gesegt na 't *verspreyden van syn gevoelen door den druk*; en oversulks so wel het eene als het andere gehouden moet worden voor een verhaal van iets dat hy, na 't *verspreyden van syn gevoelen door den druk*, is gewaar geworden door *ondervindinge*. En dewijl *D. Bekker*, doe hy sijn eerste Boek in Quarto uytgaf, maar een beginsel van die *onlusten* had gesien, en, hoewel hy sekere apparentie en voorbereidselen sag, dat deselve nog groter souden worden, egter ook voorsag en hoopte, dat hy 'er wel door soude raken, en dat die *onlusten* eyndelijk souden stuyten, so kon hy (in die Opdragt, of in dat Gedigt, waar in hy sijn Vrouw aanspreekt,) door *ondervindinge* seggen, *dat hy onlusten voorsag, en dat hy syn Boek daar tegen sag opgroeyen*. En al had hy dit gesegt in de aldereerste druk van sijn Boek in Octavo (des nogtans van neen,) so soude sulks evenwel niet strijden tegen 't geen hy in de Articulen van satisfactie segt, van *niet geweten te hebben*, dat 'er NB. *so grote bewegingen en ontsteltenissen in en buyten de Gereformeerde Kerk souden veroorsaakt worden door het verspreyden van syn gevoelen door den druk*; want daar is groot onderscheid, tusschen *onlusten*, en *so grote bewegingen en ontsteltenissen in en buyten de Kerk*, als 'er naderhand over dat Boek zijn ontstaan. Men kan wel eenige *onlusten voorsien*, sonder daarom *sulke grote onlusten* te gemoed te sien; en men kan wel *bewegingen* en *ontsteltenissen voorsien*, sonder te sien, of te weten, of te denken, datse *so verre* sullen gaan, en dat het *so grote bewegingen*

gen en ontsteltenissen in en buyten de Kerk souden zijn. Die dan eenige *onlusten*, of *bewegingen* en *ontsteltenissen voorsiet*, en *voorsegt*, die kan naderhand met waarheid, en met een opregt gemoed, seggen en verklaren, *niet geweten te hebben, dat 'er sulke grote onlusten, en sulke grote bewegingen en ontsteltenissen*, en dat so wel *in als buyten de Kerk*, souden ontstaan. Doe de Heer *Bekker* in de voornoemde Aanspraak aan sijn Vrouw die woorden in Rijm gebruykte, van *dat hy onlusten voorsag, en syn Boek daar tegen sag opgreoyen*, had hy geen gedagten dat 'er *sulke grote bewegingen en ontsteltenissen in en buyten de Kerk*, als ons de *ondervinding* naderhand heeft geleerd, ontstaan souden. Dat hy doe beter gedagten had, van sijn Amptgenoten, en van vele andere menschen, die belijdenisse van de *Gereformeerde Religie* doen, en van de gene die naderhand die *grote beweginge* en *ontsteltenisse* veroorsaakt en aangequeekt hebben, blijkt uyt de voorrede van sijn eerste Boek in Quarto. Omtrent twe Maanden na 't uytgeven van dit eerste Boek in Quarto, als wanneer *D. Bekker* sijn twede Boek, of twede Deel in Quarto, uytgaf, had hem de ondervindinge al meer geleerd, van de *bewegingen en ontsteltenissen* over sijn Boek, en van de Proceduren, die men daar over tegen hem hield, seggende in de voorrede van 't gemelde twede Deel in Quarto, *dat hy, wel klaarlijk voorsien hebbende het veelderhande oordeel dat over syn werk moest gaan, mitsgaders geen geringe bewegingen, die sig daar by opdoen souden, NB. nogtans niet gedagt hadde, dat het een en 't andere so na-by ontstaan; NB. so hoog lopen, en NB. so wijd sig overal verbreyden soude*; dat is, sedert het uytgeven van de eerste druk in Quarto had hy, door de voorbereidsels die sig daar toe op deden, *wel voorsien, dat sig geen geringe bewegingen tegen syn* Boek *en gevoelen souden opdoen*, maar hy had *niet gedagt*, dat die *bewegingen so na-by*, (dat is, *in de Gereformeerde Kerk*, en *speciaal in de Stad van Amsterdam*) *souden ontstaan*; veel min had hy gedagt, dat die *bewegingen in de Gereformeerde Kerk, en speciaal in de Stad van Amsterdam, so hoog souden loopen, en sig so verre verspreyden*. Had hy dat geweten, en sulks eer dat de eerste druk van sijn Boek in 't ligt was, hy had *het heele werk liever onder hem gesupprimeerd*, gelijk hy in de Articulen van Satisfactie segt. Dit sullen seer geerne geloven al de gene die den Heer B*ekker* kennen, en weten, van hoe sagtsinnige en vredelievende aart hy is. De gepretendeerde strijdigheid tusschen de gemelde woorden in *D. Bekkers* Boek, en de voorschreve woorden in de Articulen van Satisfactie, (§. 17.) dan verdwijnende,

de, so kan en sal ook in euwigheid niet kunnen goed gemaakt worden, de gepretendeerde grove onwaarheid, waar aan men den Heer *Bekker* uyt dien hoofde wilde schuldig maken. Dies kom ik dan tot het ondersoeken van de lachiteyt, of lashertigheid, die men hem uyt de voorsz. Articulen (§. 17.) wil opdringen, of waar aan sommige meenen, dat hy sig soude schuldig gemaakt hebben, met te verklaren, *dat hy het heele werk onder hem soude hebben gesupprimeerd, indien hy had geweten, dat so grote beweginge en ontstelienissen, in en buyten de Kerk, daar door souden veroorsaaks worden*, en om dat hy beloofd, *dit syn besonder gevoelen, in vervolg van tijd, nooyt verder, of door publijke Predicatien, of Catechisatien, of geschriften, te sullen voortsetten*; mitsgaders, om dat hy, met te beloven, *dat hy de volgende Werken de Visitie en Approbatie der Classis van Amsterdam sal onderwerpen*, sijn regt weg geeft, dat hem als *Doctor in de Theologie* competeerd. Maar sodanige menschen, die hier uyt een drie-leedige, of drie-dubbelde lachiteit, tot laste van *D. Bekker* willen halen, letten niet wel op de woorden, daar sy sulks willen uythalen, en vergapen sig ook te veel aan eenige Schriftuurlijke geschiedenissen, die sy, om *D. Bekker* aan lashertigheid schuldig te maken, by-brengen. Ik sal dan de gemelde woorden der Articulen eens examineren, en sien, of'er eenige Schriftuurplaatsen zijn, die niet kunnen worden over een gebragt met het gene de Heer *Bekker* aldaar betuygd en beloofd. De Heer *Bekker* segt niet, in de gemelde Articulen, dat, indien hy geweten had, dat het verspreyden van sijn gevoelen door den druk so grote beweginge en ontstelteniße in en buyten de Kerke soude veroorsaakt hebben, hy het dan *ongeschreven soude hebben gelaten*, of geschreven zijnde, sodanig soude hebben verduysterd, of verdaan, dat het noyt aan den dag had kunnen komen; maar hy segt alleenlijk, *dat hy, indien hy sulks had geweten, het heele werk onder hem soude hebben gesupprimeerd*; 't welk men op twederley wijsen kan verstaan. I. Dat hy het soude hebben laten liggen, om na sijn Dood uytgegeven te worden, door de gene die het daar toe goed en bequaam souden oordelen. En dan had men so veel beweginge en opschuddinge niet kunnen maken, om hem af te setten, of het Boek te doen herroepen; veel min hadden de gene die hem nijdig en hatig zijn, dat Boek dan kunnen gebruyken tot een pretext, om, tot koste van de rust en vrede der Kerke, sulke opschuddingen tegen den Auteur te verwekken. II. Men kan de gemelde woorden ook aldus

verstaan, dat *D. Bekker* het heele werk *nog een wijltijds onder hem soude hebben gehouden*, en *NB. nog niet uyt sijn handen soude hebben gegeven*, gelijk hy segt in sijn *aanbiedinge* die hy op den 30 Augustus 1691. aan den Kerkenraad heeft overgeleverd; dat is, dat hy het *voor als nog*, niet soude hebben uytgegeven, maar so lange onder hem soude hebben gehouden, tot dat hy, door alvorens sijn Amptgenoten en andere voorname Leraren en Professoren, te *overtuygen*, en door mondelinge conversatie, of door schriftelijke correspondentie, in sijn gevoelen te brengen, den weg voor sijn werk wat meer geopend en gebaand hadde. Het zy dan dat men de gemelde woorden van *D. Bekker* in de eerste of in de twede sin neemt, het sal geen lachiteit kunnen heeten, nog gesegt kunnen worden te strijden met de pligt van een eerlijk Man, en van een Leeraar der Waarheid; maar in tegendeel kan sulk doen gewettigd en goed gemaakt worden, door het exempel van Christus en sijn Apostelen, die, alsse sagen, datse de menschen door 't leren van de Waarheid niet konnen of souden winnen, maar ter contrarie voorsagen, datse de menschen daar door souden verbijsteren of ver-ergeren, sig hebben onthouden van dese of gene waarheden, die sy sagen dat de toehoorders *nog niet* konden dragen, te verkondigen. Dus *sprak* Christus *het woord tot den Volke, na dat sy het hooren konden*, *Marc.* 4: 33. dat is, hy seyde haar *veel* of *weinig* van 't woord, en sulks door duystere of klare gelijkenissen, na dat sy het konden dragen. En tot sijn Apostelen segt Christus, *nog vele dingen heb ik u te seggen, dog gy en kunt die nu niet dragen*, *Joh.* 16: 12. Daarom, hoewel 't haar nut en nodig was, sodanige waarheden, als hy haar nog te seggen hadde, te weten, stelde hy sulks egter uyt, tot beter tijd, gelegentheid en bequaamheid. Hier in mag ieder mensch, en ieder Leraar der waarheid, onsen gesegenden Saligmaker navolgen, en dese of gene waarheden, als men voorsiet, dat men, met deselve te verkondigen, geen nut sal doen, maar de menschen verbijsteren, verbitteren en ergeren, en sig selve in ongemakken brengen, voor een tijd inhouden en swijgen; want hoewel men geen waarheden mag nog moet verlochenen, of afsweren, om de moeyelijkheid en wreedheid der vervolgers te ontgaan, egter mag men wel, om dese of gene redenen, dese of gene waarheden swijgen, en inhouden; also niemand gehouden is, tot ontrustinge van een Volk of Land, en tot sijn eigen perijkel en nadeel, alle waarheden, die hy weet, te verkondigen; of hy moet sulk een *besondere* en uytdrukkelijke

ke *last* van God hebben, als de Propheten en Apostelen hadden, wanneer sy, voorsiende dese en gene perijkelen en ongemakken, ja selfs de dood, vrymoedig en opsettelijk, na dese of gene plaatsen, of by dese of gene Personen, gingen, en aldaar verkondigden sodanige dingen, als haar *particulierlijk* en *besonderlijk* van God belast waren. De gene dan, die het doen van Propheten en Apostelen, die *onfeilbaar* waren, en een *besondere* en *onmiddelijke Commissie* van God hadden, op alle Christenen, en op hare *feilbare* en van menschen aangestelde *voorgangers* en *uytleggers der Schrift*, willen toepassen, en besluyten, dat elk gemene *Leraar* of *Uytlegger der Christenen*, ja jeder Christen, gehouden soude zijn, om t'allen tijden, en op alle plaatsen, sonder eenige perijkelen, ongemakken, of selfs de dood, te ontsien, dese of gene dingen, die sy menen nut, waar, en goed te wesen, of die waarlijk *waar*, *goed* en *nut* zijn, te verkondigen, die zijn heel verre verdwaald, en weten niet, watse seggen, of watse bevestigen; also niet alleen de gene die geen *onmiddelijke* en *besondere Commissie* van God hebben, niet vergeleken moeten worden by de Propheten en Apostelen, die sulk een Commissie van God hadden, maar ook sodanige Propheten en Apostelen, die eens en voor al van God verkoren en gesonden waren, om sijn Woord en Waarheden te verkondigen, die generale (hoewel *onmiddelijke* en *onfeilbare*) Commissie van God noyt *besonderlijk* en *particulierlijk* tot dese of gene *plaatsen* en *Personen* hebben werkstellig gemaakt, als sy op dese of gene plaatsen, en van dese of gene Personen, eenige swarigheden, of grote ongemakken, die met levens gevaar vermengt waren, te gemoed sagen; maar in tegendeel hebben sy in sodanige gevallen altijd sorg voor haar leven gedragen, mitsgaders voor hare tijdelijke welvaart en goederen, en het verkondigen van Gods Woord en Waarheden, in sodanige plaatsen, en by sodanige personen, daar sy met eenig groot gevaar en ongemakken gedreygt wierden, gemijd, en gelaten, of, als sy begonnen hadden, daar van opgehouden. Dus wilde *Jeremia* de Waarheid Gods niet aan den Koning *Zedekia* verkondigen, als onder expres beding, en toeseggingen, dat hem daar over geen leed soude wedervaren, *Jer.* 38: 15, 16, 17. De selve Waarheden en bevelen Gods, die hy onder dese voorweerden aan *Zedekia* verkondigde, versweeg en ontveynsde hy voor de Vorsten van *Juda*, om dat hy van haar niet als moeyelijkheden en ongemakken te gemoed sag, *vers* 25, 26, 27. Dus hield de Propheet *Eliah* op van het Woord des

Heeren langer aan de Wederspannige Israëliten, die hem vervolgden, en niet langer wilden horen, te verkondigen, en vlugte in de Woestijne, 1 *Reg.* 19. De hondeid Propheten des Heeren, die *Obadjah* in een spelonke verbergde, onthielden sig midderwijl van de oeffeninge hares Ampts, en verkondigden het Woord Gods niet, tot dat sy sulks met meerder veyligheyd, en met minder gevaar van ongemakken, konden doen, 1 *Reg.* 18: 4, 13. Desgelijks deed de Prophect *Uria*. *Jer.* 26: 20, 21. mitsgaders *Jeremia*, *Jer.* 36: 19, 26. En gelijk Christus in 't leeren en verkondigen van de Waarheid, so aan sijn Apostelen als aan het Volk (gelijk te voren is getoond) sig na de tijden en gelegentheden, en na de driften en swakheden der menschen schikte, niet meer aan haar verkondigende als sy konden dragen, so heeft hy sig ook somtijds wel onthouden van eenige waarheden altoos aan het Volk te verkondigen, als sy na hem niet wilden luysteren, en, in plaatse van te beteren en bekeerd te worden, door 't aanhoren van de waarheden die hy verkondigde, nog meer verbijsterden en verbitterden; in welke gevallen hy haar gemeenlijk verliet, en, als sy eenige toeleg maakten om hem te vervolgen, sig met de vlugt salveerde, *Matt.* 4: 12. *Matt.* 12: 15, 16. *Matt.* 13: 57, 58. *Marc.* 6: 3, 4, 5. *Marc.* 3: 6, 7. *Luc.* 4: 30. *Joh.* 4: 43, 44. *Joh.* 8: 59. *Joh.* 10: 39, 40. *Joh.* 11: 53, 54. Dit leerde hy ook aan sijn Apostelen, seggende, *Als u de menschen in de eene Stad sullen vervolgen, so vlugt in de andere*, *Matt.* 10: 23. dat is; als de menschen het gene gy van my leerd, niet willen horen, en daar door verergeren, in plaatse van te verbeteren, so houd op van meer voor hare ooren te leeren; en als sy u daar over willen in ongemak en lijden brengen, so kiest de vlugt, als 'er geen ander middel is, om de ongemakken te ontgaan. Dese les maakte *Paulus* ook werkstellig, doe hy, *in een mande door de Stads-muur nedergelaten zijnde, van Damascus na Jerusalem vlugte*, *Act.* 9: 23, 24, 25. 26. Doe *Paulus* en *Barnabas* te *Antiochien* vervolgd, en van de voornaamste der Stad *buyten hare Landpalen wierden geworpen*, tragten sy daar niet weder te komen, en, tegen wil en dank van dat Volk, en met gevaar van in ongemakken te geraken, het Evangelium aldaar te verkondigen; maar doe sy sagen, dat het Volk van die Stad hare Leer niet wilden horen, en sy oversulks met aldaar langer te leeren, het Volk meer souden verbijsteren en verbitteren, als verbeteren, *schuddeden sy tegen die Stad het stof van hare voeten af*, (daar mede betekend wierd, dat 'er geen salf aan te strijken

ken was) *en vertrokken na Iconien*, Act. 13:45, 46, 50, 51. En doe de selve Apostelen te *Iconien* in gevaar waren, over het Prediken van 't Evangelium, en de menschen sig over hare Leer verbitterden, hielden sy mede op van aldaar langer te leren, en *vlugten* na de Steden van *Lycaonien*, *Lystren*, *Derben*, *en het omliggende Land*, Act. 14:2, 3, 4, 5, 6. De ingeschapene Wet en Pligt om onse goederen, levensmiddelen en ruste, so wel als ons leven, te bewaren, mitsgaders de woorden des dagelijksen Gebeds, *leyd ons niet in versoekinge*, leeren ons ook, dat wy alle *versoekingen*, *onheylen*, en *moeyelijkheden*, die vermengt zijn, met eenig gevaar van ons leven, of onse levensmiddelen, of onse ruste en vrede, te verliesen, moeten mijden, en so veel als ons mogelijk is, voorkomen. En daarom hebben ook de Propheten en Apostelen, en selfs Christus, sig in 't verkondigen of swijgen van de waarheid daar na geschikt. Maar als sy sig vrywillig en voorbedagtelijk in voorsiene gevaren, moeyelijkheden, versoekingen, en onheylen, hebben begeven, dan was haar particulierlijk en besonderlijk van God belast, om herwaarts of derwaarts te gaan, en dese of gene waarheden, aan dese of gene Personen, in sulke of sulke plaatsen, te verkondigen. En behalven dat het haar genoeg was, dat de alwijse God, die alle uytkomsten voorsiet en bepaald, haar sulks beval, en sy derhalven maar hadden te gehoorsamen, en de uytkomste van sijnen bepaalden Raad af te wagten, sonder eens te weten, of te vragen, waarom? en tot wat eynde hy haar sulks beval? en hoedanig hare uytkomste soude wesen? so is haar nog daar-en-boven, in sodanige gevallen, veeltijds de uytkomste bekend gemaakt, en, neffens het bekend maken en belasten van de saken, die sy hier of daar moesten verkondigen, te gelijk bekend gemaakt, hoedanig sy daar over souden varen? en hoedanig sy sig daar in souden gedragen? wordende haar somtijds aangewesen, en bekend gemaakt, hoedanig sy de moeyelijkheden en onheylen, die sy over het volbrengen van hare Goddelijke last te gemoed sagen, door dese of gene Goddelijke directie of bestieringe, konden en souden ontgaan? en anders, indien Gods Wil en Welbehagen was, dat sy daar over souden lijden, en door lijden de waarheden, die sy verkondigden, getuygenisse geven, dan wierd haar sulks ook, of in een gesigte, of door de werkinge van Gods Geest op haar gemoed, bekend gemaakt, en te gelijk beloofd, dat God, wiens naam en waarheden sy door haar lijden getuygenisse moesten geven, haar in dat lijden soude bystaan met sijn Geest,

en niet alleen beletten, dat sy onder dat lijden niet mogten beswijken; maar ook selfs onder het lijden haar sodanig met sijn Geest soude vervullen en troosten, dat dat lijden eerder een stoffe van blijdschap als van droefheid voor haar soude zijn. Dus lesen wy van de Apostelen, dat sy sig *verblijden, over het ongemak* en *lijden*, dat sy moesten uytstaan, en over de *vervolgingen* die haar wierden aangedaan, *Act.* 5: 40,41,42. Doe den tijd was gekomen, dat Christus, door sijn lijden en sterven, den *bepaalden Raad Gods* moest vervullen, vlugte hy niet meer, maar gaf sig gewillig en voorbedagtelijk over aan de gene die hy wist, dat hem ter dood souden brengen, *Joh.* 18; 4, 5, 6, 7, 8. Doe *Paulo* Gods wil en last was bekend gemaakt, en de *Heylige Geest van Stad tot Stad getuygde, dat hem banden en verdrukkingen aanstaande waren*, doe vlugte hy niet meer, nog sogt geen *mand*, met *touwen*, om door een *Stads muur* nedergelaten te worden, gelijk hy te voren had gedaan, en mogt doen; maar nu ging hy gewilliglijk, en voorbedagtelijk, na *Jerusalem*, daar hem voorsegt was, dat hy *met ketenen gebonden* soude worden, *Act.* 20: 23, 24, 25. 21: 11. En doe de Gemeente der Christenen te *Cesareen* hem versogten en ontrieden, niet na *Jerusalem* te reysen, antwoorde hy met een grauw, *wat maakt gy mijn herte week? Ik ben bereid, niet alleen gebonden te worden, maar ook te sterven, voor den naam des Heeren Jesu*, *Act.* 21: 12, 13. De meeste Apostelen wisten, dat sy van God waren verwesen, of gecondemneerd, om na veel lijdens, als Martelaren te sterven, voor de waarheden, die sy verkondigden, en dat Gods wil was, haar door die weg uyt de Wereld in de euwige geluksaligheid te doen gaan; daarom segt *Paulus*, sprekende van hem selve, en van de Apostelen die doe nog met hem in 't leven waren, *Ik agte, dat God ons, die de laatste Apostelen zijn, ten toon heeft gesteld, als tot der dood verwesen; want wy zijn een schouw spel geworden de Wereld, den Engelen* (waar aan sulks door God wierd geopenbaard) *en den menschen*, —— *tot op dese tegenwoordige uur lijden wy honger, en dorst, zijn naakt, en worden met vuysten geslagen, en hebben geen vaste woonplaatsen;* —— *wy worden gescholden en vervolgd,* —— *wy worden gelasterd, en zijn geworden als uytvaagsels der Wereld*, 1 *Cor.* 4: 9, 11, 12, 13. Dit was haar lot en beschoren deel. En dewijl deselve God, die haar particulierlijk en besonderlijk belaste te verkondigen, sodanige dingen waar over haar dit alles overquam, haar te gelijk had bekend gemaakt,

dat

dat sy, om sijn naam en waarheden door lijden getuygenisse te geven, tot de gemelde en diergelijke dingen waren verwesen, en mede voorsegt en belooft dat sy daar onder niet souden beswijken, maar door sijn Geest souden worden versterkt, en na haar lijden in de euwige geluksaligheid ingaan, so ondergingen sy dit so gewillig, en vrymoedig, als een bekeerde en wel-geprepareerde gevangene, die de straffe des doods bekend verdiend te hebben, en meer begeerte heeft om te sterven, dan om langer te leven. Maar andere, die sulk een particuliere last niet van God hebben, om dese of gene dingen te verkondigen, met bekendmakinge, hoe datse sig daar in sullen dragen? of met aansegginge, en comdemnatie, hoedanig haar lot sal wesen? en dat sy, onder de extraordinaire hulp en bystand van Gods Geest, daar onder niet sullen beswijken, die zijn ook niet gehouden sodanige waarheden te verkondigen, daar 't verboden, of gevaarlijk is, veel min zijn sy gehouden, om daar over gewilliglijk, en voorbedagtelijk, dese of gene moeyelijkheden en vervolgingen te ondergaan; en nog veel minder zijn sy gehouden, of verpligt, om sig daar over te verblijden, als haar, over 't verkondigen van dese of gene waarheden, eenige moeyelijkheden, of vervolgingen, worden aangedaan; maar in tegendeel zijn alle menschen, die sulk een besondere last en aansegginge niet van God hebben, bevoegd en verpligt, om alle moeyelijkheden, aanvegtingen, en vervolgingen te mijden, of te ontvlugten; als zijnde haar niet geleerd, om sig moedwilliglijk in *versoekingen* te werpen, en *God te versoeken*; maar gelast om dagelijks te bidden, van *niet in versoekinge te geraken*, en by gevolg, om alle mogelijke middelen aan te wenden, tot het voorkomen van alle moeyelijkheden en vervolgingen. Dewijl dan *D. Bekker*, hoewel hy de waarheid heeft geschreven, en ook dienvolgende, so rasch als hy het begrip had, dat het gene hy heeft geschreven waar, en noodsakelijk, of nut, voor het Christendom was, ook bevoegd en gewettigd was, om sijn gevoelen openbaar te maken, en ook te gelijk was gehouden om sulks te doen, indien het sonder merkelijk gevaar van hem, en sonder merkelijke opschuddinge in de Kerke, kon geschieden, egter, om dat hy sulk een extraordinaire en particuliere of besondere last niet van God heeft, om sulk een Boek te schrijven, of om het op sulk, of sulk een tijd uyt te geven, veel min eenige aansegginge, om dit of dat daar over te moeten lijden, nog eenige bekendmakinge, hoedanig hy sig daar in moest dragen, nog ook eenige belofte, of toeseggin-

ginge, van een *ertaordinaire byſtand* van Gods Geeſt, ſo was hy niet gehouden om ſulk een Boek tot ſijn eigen prijkel, en tot een oorſaak of middel (of om eigentlijk te ſpreken, tot een occaſie of voorwendſel der dwaſe, nijdige en onruſtige menſchen) om ſulke *grote beweginge en ontſteltenisse in de Kerk* te maken, te ſchrijven, indien hy had geweten dat'er voor hem ſulke moeyelijkheden, en in de Kerk ſulke grote opſchuddingen, op volgen ſouden. En derhalven ſoude het gantſch geen lachiteit, maar in tegendeel redelijk en betamelijk zijn geweeſt, dat hy, ſulks in dier voegen voorſien of geweten hebbende, ſijn Boek nog eenigen tijd, of ook wel voor al ſijn leven, na dat tijd en gelegentheid ſig had opgedaan, onder hem had behouden. Maar dewijl hy dit niet wiſt, en ook ſijn Boek maar by toeval de oorſake van die *grote beweginge en ontſteltenisse in en buyten de Kerk* is geweeſt, en hy overſulks niet meer ſchuld daar aan heeft, dat ſig de menſchen ergeren en ſtoren aan de waarheden, die hy daar in verkondigd en beweerd, als'er Chriſtus of de Apoſtelen ſchuld aan hadden, dat ſig de dwaſe en onruſtige menigte aan haar en hare Leer ergerde, en ſtoorde, ſo heeft hy Chriſtelijk en wel gedaan, en betragt de pligt van een eerlijk Man, en van een getrouw Leeraar, dat hy ſulk een Boek heeft geſchreven. Wanneer hy dan nu in de Articulen van Satisfactie ſegt, *dat, indien hy geweten had, dat het divulgeren van ſyn gevoelen door den druk, ſo grote beweginge en ontſteltenisse, in en buyten de Kerk, ſoude veroorſaakt hebben, hy om des vredes wil, en de geruſtheid van't gemeen, het gantſche werk liever onder hem ſoude hebben geſupprimeerd*, ſo is ſulks een bewijs van ſijn vredelievendheid, en tegenſin in moeyelijkheden, en onluſten, en voor de gene die over het verkondigen of verbreyden van de waarheid, ſulke Procederen tegen hem hebben gemaakt, en die *grote beweginge en ontſteltenisse in en buyten de Kerk* hebben veroorſaakt, is het gedenken aan de gemelde woorden in de Articulen, een gedurige reden tot ſchaamte en berouw, over hare ſporeloſe drift, en onſtuymige woelery; maar door geen duyſenſte gevolg kan daar uyt gewrongen worden eenige lachiteit tot laſte van *D. Bekker*. Gelijk dan het onder hem behouden van ſijn Boek, indien hy de nu bekende gevolgen had geſien, het zy voor een tijd, of voor al ſijn leven, geen lachiteit ſoude zijn geweeſt, en het derhalven ook nu geen lachiteit is, te betuygen, dat hy ſulks ſoude hebben gedaan, indien hy die gevolgen had geſien, of geweten, ſo ſoude het by gevolg nu nog veel minder een lachiteit,

of lafhertigheid, genaamd kunnen worden, dat *D. Bekker*, op het begeren en aandringen van de gene die hem sulks, door een misbruyk van hare magt, kunnen verbieden, sig had verbonden, en beloofd, *noyt wederom van dit sijn gevoelen te sullen Prediken, of Catechiseren, nog het selve door publijke geschriften voortsetten*; want, behalven dat sijn gevoelen nu alreeds in de Wereld is, en het verder voortsetten, of verdedigen van die waarheden nu wel geschieden kan door andere, die de saak wel begrepen hebben, en onder geen banden van *Kerkelijke Heerschappye* zijn, en waar tegen oversulks sodanige *Kerkelijke bewegingen* niet kunnen worden gemaakt, so is ook niemand gehouden, of verpligt, om, tot sijn eigen prijkel, en tegen wil en dank van de gene die hem sulks kunnen verbieden, en alreeds verklaard hebben, dat sy sulks niet van hem willen horen, of verdragen, de waarheid te verkondigen. Selfs hadden de Apostelen geen generale last, om op sulk een wijse de Waarheid des Evangeliums te verkondigen, (want als sy sulks tegen Verbod der Bevelhebbers, en met prijkel, deden, onder protestatie, *dat sy Gode meer moesten gehoorsamen als den Menschen*, dan was'er een *particulier* of *besonder Gebod Gods*, dat sy sulks op sulk een tijd, op sulk een plaatse, en by sulke Persoonen, moesten doen, gelijk te voren is bewesen) want hare generale, of algemene Commissie, behelsd sulk een last niet, maar in tegendeel segt Christus, in de algemene Commissie, die hy aan de twaalf Apostelen gaf, *In wat Stad of Vlekke gy sult inkomen, ondersoekt wie daar in weerdig is*, (te weten, weerdig en gewillig, om hare Leer te horen,) *en so iemand u niet en sal ontvangen, nog uwe woorden hooren, uytgaande uyt het selve huys, of uyt de selve Stad, so schuddet het stof uwer Voeten af*, Matt. 10: 11, 14. Marc. 6: 11. *Luc*. 9: 5. Het selve segt hy mede in sijn Commissie aan de seventig andere, die naderhand uytgesonden wierden, *Luc*. 10: 10, 11. In gevolge van dese last, seyden *Paulus* en *Barnabas* tegen de Joden van *Antiochien*, *het was nodig, dat tot u het Woord Gods gesproken soude worden; dog nademaal gy het selve verstoot, en u selve des euwigen levens niet weerdig en oordeeld, so keeren wy ons tot de Heydenen*, *Act*. 13: 46. en so lieten sy de Joden aldaar varen, en leerden de Heydenen, tot dat haar sulks door de Regeringe van die plaatse, en door een opstand der Joden, belet wierd; als wanneer *sy tegen de selve het stof van hare Voeten schudden, en weg gingen*, vers 51. Te *Macedonien* wierd *Paulus* wel besonderlijk *door den Geest gedrongen*, om den

L	Jo-

Joden, te betuygen, dat Jesus is de Christus. Maar als *sy wederstonden en lasterden, schuddede hy* (het stof van sijne) *Klederen af, en seyde tot haar, U bloed zy op u hoofd, Ik ben reyn*: (dat is, ik heb het mijne gedaan, en wilt gy my niet wilt horen, so sal 't uwe eigene schuld wesen, en niet de mijne,) *en van nu voort sal ik tot den Heydenen henen gaan, Act.* 18: 5, 6. Doe *Paulus* te *Jerusalem* sijn Apostel-Ampt wilde waarnemen, en aldaar het Evangelium verkondigen, verscheen hem de Heere in een gesigte, seggende, *spoed u, en gaat in der haast uyt Jerusalem, want sy en sullen u getuygenisse van my niet aannemen* ——— daarom, *gaat henen; want ik sal u verre tot den Heydenen affenden, Act.* 22: 17, 18, 21. Willen dan de gene die in de Kerk van Amsterdam het bestier hebben, niet hebben, of verdragen, dat *D. Bekker* meer publijkelijk Predikt, of Catechiseerd, van die waarheden, die hy in sijn Boek heeft beweerd en verkondigd? of dat hy daar van meer schrijft, in publijke Schriften? so kan hy, met een goed gemoed, sonder sig aan eenige lachiteit of nalatigheid schuldig te maken, daar van ophouden en swijgen, en laten de gene die het weerdig zijn, die waarheden lesen in sijn Boek, dat nu overal voor hem spreekt, en in de Schriften die van andere, over dese materie sullen uytkomen. Kunnende de gene die sijn gevoelen wel begrepen, en hare oogen geopend hebben, nu andere onderwijsen, en so d'een den ander in de waarheid stigten en opbouwen. Die dit stil-sitten, of stilswijgen van de Heer *Bekker*, voor so veel dit gevoelen betreft, hem tot schuld of lachiteit souden willen rekenen, voornamelijk als door sijn stilswijgen de gemene ruste en vrede der Kerke konde worden bevorderd en onderhouden, daar ondertusschen het werk dat men tot voortsettinge der waarheid van hem nog mogt verwagten, genoeg door andere kan worden gedaan, die souden hem dan eerst moeten bewijsen te hebben, een particuliere of besondere Goddelijke last, om over sodanige saken, in sulk een Land, Stad, en Taal, publijkelijk te schrijven, en daar over uyt te geven so of so veel Boeken, en dat op sulk of sulk een tijd. Maar die hem dit niet eerst wil of kan aanwijsen, en sulks met een particuliere betrekkinge op sijn Naam, sijn Persoon, en op al de saken die men van hem eischt, die kan nog mag hem ook niet beschuldigen van nalatigheid, of lachiteit, over het beloven, *van dit sijn besonder gevoelen, in vervolg van tijd, nooyt verder, door publijke Predikatien, Catechisatien, of Geschriften, te sullen voortsetten*, al was 't ook dat in die woorden

was

was begrepen, een verbintenisse, of belofte, van noyt meer over die gevoelen te sullen handelen in publijke Predikatien, Catechisatien, of Geschriften, maar voortaan, en voor al sijn leven, daar van te sullen swijgen, gelijk sommige menschen dwaaslijk menen. Ik seg, *gelijk sommige menschen dwaaslijk menen*; want in de gemelde woorden be-loofd hy niet, van dit sijn gevoelen *noyt meer*, of *noyt wederom*, door *publijke Predikatien*, *Catechisatien*, *of Geschriften*, *te sullen voortset-ten*; maar om dat'er eenige menschen waren, die meenden, dat *D. Bekker* voornemens was *verder te gaan* als tot nog toe was geschied, en dat hy, komende eens sijn heele gevoelen over die saak te uyten, en te seggen 't geen sy meenden dat nu nog terug gehouden en verswegen was, dan wel eens de *Engelen*, den *Duyvel*, en de *euwige straf der Godde-losen*, mogt lochenen, so onthest hy sodanige menschen van hare no-delose en ongegronde bekommeringe, met te verklaren, *dat hy in 't voortsetten van dit sijn besonder gevoelen*, *door publijke Predikatien*, *Catechisatien*, *of Geschriften*, *noyt verder sal gaan*, *als tot nog toe is geschied*. Dit is de sin en meninge, en dit beloofd *D. Bekker* in de ge-melde woorden; maar geensins beloofd hy daar in, *dat hy het gene al-reeds is geschreven*, *of iets dat tot ophelderinge en verklaringe van het alreeds geschrevene*, *of tot wederlegginge van Tegenschriften*, *soude mogen of kunnen dienen*, *niet door publijke Predikatien*, *Catechisatien*, *of Geschriften*, *aan Leergierige en Waarheid lievende Christenen sal mede-deelen*; want indien dat de meeninge was, moest'er staan, *dat hy dit sijn besonder* gevoelen *noyt wederom*, of *noyt meer*, door *publijke Predikatien*, *Catechisatien*, *of Geschriften*, soude voortsetten. Maar nu'er staat *noyt verder*, *&c.* mag hy altijd *voortsetten*, *leren*, *verde-digen*, *verklaren*, en *ophelderen*, 't geen alreeds *in sijn Boek is geleerd*, sonder tegen sijn belofte, in de gemelde Articulen begrepen, te hande-len, of te misdoen. Dat dit de sin en meninge van de gemelde belofte is, en moet zijn, blijkt niet alleen uyt de eigene woorden van die belofte, maar ook uyt het gene daar op volgd, namelijk, *dat hy het gene tot het suppleren (of vervullen) van 't gehele werk als nog vereischt word*, (dat is, sijn verdere Schriften, die hy over die saak sal uytgeven) *voor het uytgeven eerst de Visitatie en Approbatie des Eerwaardigen Classis van Amsterdam sal onderwerpen*; waar uyt immers klaarlijk blijkt, dat hy in de voorgaande woorden anders niet beloofd, als in sijn volgen-de *Schriften*, *Predikatien*, of *Catechisatien* over die saak, *noyt verder*

 te

te sullen gaan, als alreeds is geschied, en ook over die saak noyt meer eenig Schrift te sullen uytgeven, als na voorgaande Visitatie en Approbatie, van 't Classis; want indien hy in de voorgaande woorden had beloofd van *noyt meer*, of *noyt wederom*, over dat gevoelen te sullen *Prediken, Catechiseren, of Schrijven*, hoe soude hy dan dadelijk daar op kunnen seggen, *sijn verdere Schriften*, die saak betreffende, of *het gene tot het vervullen*, of *volmaken van 't gehele werk als nog vereischt word, voor het uytgeven eerst de Visitatie en Approbatie des Classis van Amsterdam te sullen onderwerpen*? So dat de twede lachiteit, die sommige uyt de voorschreve Articulen (§. 17.) tot laste van *D. Bekker* willen wringen, mede, neffens de eerste, geheel en al verdwijnt, also de Heer *Bekker* daar in niet eens beloofd van te sullen swijgen, en de Waarheden, die hy in sijn Boek heeft verkondigd, *noyt meer*, of *noyt weder*, door Mond of Pen, te sullen leeren en voortsetten. Maar sijn vredelievendheid, en sugt tot de gemene ruste, geeft grote apparentie, om te geloven, dat hy sig evenwel, so veel als mogelijk is, daar van sal onthouden, voornamelijk, so lang als hy van sijn Amptgenoten nog niet word geholpen in 't leren en voortsetten van die Waarheden, of ten minsten, so lang als hy in haar nog geen meerder lust en genegentheid bespeurd, om sulks van hem te sien, en te verdragen. De derde lachiteit die sommige uyt de voorschreve Articulen (§. 17.) tot laste van *D. Bekker* willen wringen, om dat hy, met het onderwerpen van sijn *verdere werken* over die saak, aan de *Visitatie en Approbatie des Classis van Amsterdam*, sijn regt afstaat, dat hem als *Doctor in de Theologie* toekomt, is te belachelijk, en te sot, om veel daar over te seggen; want hoewel de Heer *Bekker*, als *Doctor in de Theologie*, geen van sijn Boeken oyt behoeft te laten visiteren, gelijk andere Predikanten moeten doen, en daarom ook tot nog toe al sijn Boeken heeft uytgegeven sonder eenige Classis daar in te kennen, of hare Approbatie te versoeken, en hy nu van dat regt afstaat, alleenlijk voor so verre sodanige Schriften betreft, die tot dit sijn besonder gevoelen behooren, of daar van handelen, nogtans weet ik wel, en ben versekerd, dat geen wijse en onpartijdige menschen dit een lachiteit, maar in tegendeel een grote vredelievendheid sullen noemen; waar uyt blijkt, dat hy genegen is alles te doen en by te brengen, dat strekken kan tot bevorderinge en onderhoudinge van rust en vrede in de Kerk, en tusschen hem en sijn Amptgenoten, en dat hy ook niet beschroomd is, van al 't gene hy

ver-

verder over dese saak sal in 't ligt geven, aan 't oordeel en de goedkeuringe sijner Medebroederen te onderwerpen, en daar mede te betonen, dat hy niet van sins is, *verder te gaan*, als hy in sijn alreeds uytgegevene Boek doet. Die dit Broederlijke en vredelievende gedrag van de Heer *Bekker* dan een lachiteit noemen, die tonen waarlijk wat Volk datse zijn, en dat sy so een enkeld *point de honeur*, als dese oeffeninge van het *Doctorale Regt* is, en dat nog maar in so een enkelde saak, hoger of swaarder souden wegen, als de rust en vrede der Kerke, en de eenigheid onder de Broederen. My aangaande, ik heb (gelijk UEd. Agtb. weet) in den voorledenen Jare de kosten gedaan, van my te laten Promoveren tot *Doctor in de Theologie, Regten, en Philosophie*; maar ik kan UEd. Agtb. met waarheid betuygen, indien sulks eenigsins kon strekken tot het doen ophouden, en stuyten van sulk een opschuddinge en Kerkelijk gewoel, als over het gemelde Boek van *D. Bekker* is geweest, dat ik in sulken gevalle, als dat gewoel was tegen my, of over iets dat my aanging, niet alleen voor een enkelde reys, of in een enkelde saak, maar wel voor altoos, soude willen missen en afstaan alle Regten en Prerogativen, die my de gemelde drie Promotien geven. So verre soude het van daar zijn, dat ik sulk een enkeld *point de honeur*, als het uytgeven van Boeken sonder Visitatie en Approbatie is, voor de gemene ruste, en voor de vrede der Kerke, soude willen prefereren. Dat dit by de Heer *Bekker* mede so leyd, toond hy met de voorschreve overgifte van sijn gemelde regt.

De betuyginge die de Heer *Bekker* vervolgens in de voorschreve Articulen (§. 18.) doet, van *dat hy sig houd aan de onverwrikbare gronden van de Lere onser* (Gereformeerde) *Kerke, sonder een eenig Hoofd-stuk daar van in twijffel te trekken, &c.* heeft geen verklaringe, of uytbreydinge, van noden, alsō genoeg bekend is, dat de Heer *Bekker* in sijn gemelde Boek niet aangaat tegen de *Gereformeerde Kerk*, maar dat hy derselver gronden daar in nog meer en beter bevestigd, als oyt eenig *Gereformeerd Leraar* heeft gedaan. En schoon hy in 't bestrijden van de gepretendeerde *magt* en *werkingen des Duyvels* afwijkt, van, en aangaat tegen, het gevoelen van vele die sig *Gereformeerd* noemen, en in de *Gereformeerde Kerk* geduld worden, nogtans is het seker, en te voren genoeg van my bewesen, dat de *Duyvel* geen van de *gronden van de Gereformeerde Religie* is, nog geen van derselver *Hoofd-stukken*. En daarom kan de Heer *Bekker* de gemelde betuyginge

 ge

ge in waarheid en opregtigheyd doen, sonder daar door sijn besondere gevoelen in het alderminste te loochenen, of daar tegen aan te gaan. Ja al waren'er menschen, die, tot blaam en schande van de *Gereformeerde Kerk*, waar onder sy schuylen, souden willen drijven en voorgeven, dat die *magt*, *kennisse*, en *werkingen des Duyvels*, die de Heer *Bekker* in sijn Boek betwist, en ontkend, tot de *gronden van de Gereformeerde Religie*, of tot der selver *Hoofd-stukken*, waren behorende, so soude de Heer *Bekker* in de gemelde woorden even wel niet kunnen worden verstaan te hebben afgestaan, 't geen hy in de selve Articulen wel uytdrukkelijk specificeerd, en bedingt, namelijk, *dat hy by sijn gevoelen blyft.* Behalven dat de Heer *Bekker* ook in de gemelde verklaring legt, *dat hy sig houd aan de NB. onverwrikbare gronden van de Gereformeerde Kerk*; daar in allen gevalle de *Duyvel*, met sijn gepretendeerde *magt*, *kennisse*, en *werkingen*, indien men de selve al tot een *grond van de Gereformeerde Religie* soude willen maken, niet sal zijn een *onverwrikbare grond*, maar in tegendeel bevonden sal worden te zijn een seer *losse* en *verwrikbare grond*, die de gene welke sig daar op verlaten, seer ligt en gemakkelijk ontrukt sal worden.

Eyndelijk kom ik dan tot het besluyt van de voorschreve Articulen van Satisfactie, (§. 19.) alwaar *D. Bekker* segt, en verklaard, *dat de gene die aan de Engelen en Duyvelen toeschrijven eenige werkinge op Lichamen of op Zielen, uyt dien hoofde niet en kunnen beschuldigd worden, als of se aan de Schepseln toeschreven het gene Gode eigen is.* Hier menen sommige, dat *D. Bekker* van sijn gevoelen afgaat, of iets segt, dat tegen sijn Boek en gevoelen strijd, om dat'er eerst word gelegt van *werkinge der Engelen, op Lichamen, of op Zielen*, en dan, dat de gene die *sodanige werkinge* aan de *Engelen* en *Duyvelen* toeschrijven, uyt dien hoofde *niet kunnen beschuldigd worden, als of se aan de Schepselen toeschreven het gene Gode eigen is.* In alle de voorgaande delen van de Articulen van Satisfactie segt *D. Bekker* maar, *dat hy niemand, die dit of dat gevoeld, of leerd, particulierlijk en Personelijk wil beschuldigen, &c. dat sijn voornemen niet is geweest die of die gesintheden te beschuldigen, &c.* maar hier segt hy absoluytelijk, *dat de gene die aan de Engelen en Duyvelen toeschrijven eenige werkinge op Lichamen, of op Zielen, uyt dien hoofde niet kunnen beschuldigd worden, als of se aan de Schepselen toeschreven het gene Gode eigen is.* Indien *D. Bekker* nu ergens in sijn Boek segt, dat de gene die aan de *Engelen* en *Duyve-*

len toeschrijven *eenige werkinge* op *Lichamen*, of op *Zielen*, uyt dien hoofde *te beschuldigen zijn*, *of kunnen worden beschuldigd*, van aan de Schepselen toe te schrijven het gene Gode eigen is, so is dese verklaringe strijdig tegen, of een herroepinge van, sodanige passagien in sijn Boek, daar hy dat segt. Maar de gene die menen, dat'er plaatsen in sijn Boek zijn, daar hy dat segt, die zijn geweldig geabuseerd, en misschien half blind of slapende geweest, doe sy *D. Bekkers* Boek lasen; want nergens segt *D. Bekker* in sijn Boek, dat de gene die aan de *Engelen* en *Duyvelen* toeschrijven *eenige werkinge* op *Lichamen* of op *Zielen*, uyt dien hoofde *te beschuldigen zijn*, of *beschuldigd kunnen worden*, van datse aan de Schepselen toeschrijven het gene Gode eigen is; maar so meenigmaal als hy in sijn Boek spreekt, van *menschen die aan de Schepselen toeschrijven het gene Gode eigen is*, so menigmaal spreekt hy van het opdragen van een *kennisse* en *magt* aan de Duyvel, die geen Schepsel kan worden toegeschreven, te weten sodanige *Goddelijke Namen*, *Eigenschappen* en *Werkingen*, als te voren (Pag. 47. 58.) zijn gemeld, namelijk, *dat de Duyvel des menschen herte, of gedagten, sonde kennen; dat hy den mensch eenige gedagten sonde kunnen ingeven, of hem van gedagten veranderen; dat hy de Elementen sonde kunnen beroeren, en Weer en Wind verwekken; dat hy het eene Schepsel in het andere sonde kunnen verscheppen, of veranderen; dat hy, ten dienste van hem selven of van een ander, een Lichaam sonde scheppen, of toebereyden, om daar in en door te werken, te verschijnen, en te spreken; dat hy het Lichaam van een mensch, sonde kunnen quetsen, of belemmeren; of dat hy een menschelijk, of eenig ander Lichaam, sonde kunnen opnemen, slingeren, vervoeren, of bewegen, &c.* Die sulke of diergelijke dingen aan den *Duyvel*, de *Engelen*, of eenige andere *Geesten*, die geen *Lichamen* hebben, of van den Schepper met geen *Lichaam* zijn gepaard, toeschrijven, *die schrijven aan de Schepselen toe het gene Gode eigen is.* En dit segt ook *D. Bekker* op verscheydene plaatsen in sijn Boek. Maar in het gemelde besluyt van de Articulen (§. 19.) spreekt hy niet van sulke *kennisse*, *magt* en *werkingen*, nog van de gene die sulke en diergelijke dingen aan den *Duyvel* toeschrijven, maar hy spreekt aldaar van de gene die aan de *Engelen* en *Duyvelen* toeschrijven, *eenige werkinge op Lichamen of op Zielen*, sonder te seggen *wat werkinge*? En moet derhalven door die *werkinge* worden verstaan *eenige of sodanige werkinge*, waar toe de *Geesten* uyt en door haren aart

be-

bequaam zijn; 't welk niet anders is als *denken*; gelijk het *D. Bekker* ook in den beginne van de voorſchreve Articulen ſodanig verklaard, en derhalven ook in 't beſluyt van die Articulen, daar hy *eenige werkinge der Engelen en Duyvelen* noemd, verſtaan moet worden te ſpreken volgens ſijn eigen, en niet eenes anderen gevoelen, en met die *werkinge* niet anders te menen, als ſodanige *werkinge* waar toe hy de *Geeſten* bequaam kend. Hoedanig dan de *Engelen* en *Duyvelen* in een goede en geſonde ſin geſegt kunnen worden *op Lichamen of op Zielen te werken*, is hier te voren (Pag. 29, 30.) breder verklaard; alwaar getoond is, hoedanig de *Engelen* en de *Duyvel*, met al de *quade* of *verdoemde Geeſten*, door Goddelijke openbaringe een generaal *denkbeeld* kunnen ja moeten hebben, van de *gelukſaligheid* en *verdoemeniſſe*, en van het onderſcheid dat 'er tuſſchen die beyde is, en overſulks van *Goddeloſe* en *vrome menſchen* in de Wereld; en van *gelukſalige Zielen in den Hemel*, en *verdoemde Zielen in de Hel*; en hoe dat de *Engelen*, en de *Duyvel*, ſonder iemand van de *vromen* of *Goddeloſe* in de Wereld, of van de *Zielen* in den *Hemel* of in de *Hel*, particulierlijk en perſonelijk *te kennen*, of te kunnen *aandoen*, maar alleenlijk met generalijk *daar op te denken*, geſegt kunnen en moeten worden *daar op te werken*; te weten ſodanig, gelijk wy nu door enkeld *denken werken* op de *Zielen* in den *Hemel* en in de *Hel*, ſonder particulierlijk en perſonelijk te weten, wie dat 'er in den *Hemel* of in de *Hel* is? en ſonder hare *gedagten* te kunnen weten, of de *onſe* aan haar *mede te delen*; of malkanderen op eenige andere wijſe te kunnen *bewerken* of *aandoen*. In ſulk een ſin *werk* ik op de *Lichamen* en *Zielen* der *Gereformeerde* in *Hongaryen* en *Savoyen*, en der *Papiſten* in *Romen*, ſonder oyt in *Hongaryen*, *Savoyen* of *Romen* te zijn geweeſt, en ſonder eenig menſch aldaar te kennen; maar om dat ik weet, dat er een *Hongaryen*, *Savoyen* en *Romen* is, en dat 'er *Gereformeerde* en *Paapſche menſchen* wonen, ſo *denk* ik 'er ſomtijds op; gelijk buyten twijffel vele in die plaatſen, die noyt in *Holland* zijn geweeſt, nog eenig menſch in *Holland kennen*, egter, om dat ſy weten dat er een *Holland* is, en dat het bewoond word van *Gereformeerde*, *Papiſten* en andere *Secten*, veeltijds *daar op denken*. Dus is ons het *Ooſt* en *Weſt* nog onbekend, en word by ons geſogt, gelijk ook verſcheydene Landen, die ons nog onbekend zijn; en ſo *denken* wy op het geene wy niet kennen, nog oyt geſien hebben, en mogelijk noyt ſullen ſien nog kennen; maar om dat wy weten, dat 'er een *Ooſt* en *Weſt*

is,

is, en moet zijn, mitsgaders verscheidene Landen, die ons nog on-bekend zijn, so kunnen wy daar op *werken* met onse *gedagten*. De gemelde verklaringe, die de Heer *Bekker* in 't besluyt van de voorschreve Articulen doet, *dat de gene, die aan de Engelen en Duyvelen* (te weten, so'er meer *Duyvelen* zijn als *een*; 't geen D. Bekker niet toestaat, maar ontkend) *toeschrijven eenige werkinge op* (dat is, *denkinge op*, of het hebben van een generaal *denkbeeld van*) *Lichamen of Zielen, uyt dien hoofde niet kunnen worden beschuldigd, als offe aan de Schepselen toeschreven het gene Gode eigen is*, strijd dan niet tegen eenig gedeelte van sijn Boek, of besonder gevoelen, alsso hy nergens in sijn Boek segt, dat de gene die *sodanige werkinge* of *denkinge* aan de *Engelen* en aan de *Duyvel* toeschrijven, uyt dien hoofde beschuldigd kunnen worden, als offe aan de Schepselen toeschreven het gene Gode eigen is. Waren'er egter nu nog eenige Broederen, dewelke *meenden*, dat D. Bekker sulks hier of daar in sijn Boek seyde, of gesegt heeft, so kon hy ten reguarde van sodanige Broederen nog gemakkelijk daar by voegen, *en nademaal verscheydene plaatsen in mijn Boek, de Betoverde Wereld, NB. souden gevonden worden, welke dit na 't gevoelen van sommige* Broederen *NB. souden dicteren, wederroepe daar op deselve by desen, en belove, ingevalle 't selve* Boek *wederom mogt herdrukt worden, de selve ten genoegen van de* Broederen *te sullen veranderen*: want neemt eens, daar waren menschen, de welke *meenden*, dat ik in dit Schrift de *Turksche* of *Paapsche Godsdienst*, of de *Dronkenschap*, aanprees, waarom soude ik, om sodanige menschen gerust te stellen, sonder egter dit mijn Schrift in het alderminste te benadelen, of te herroepen, niet kunnen seggen, *Nademaal'er sommige plaatsen in mijn Schrift souden gevonden worden, welke na 't gevoelen van sommige menschen souden dicteren, als of ik de Turksche of Paapsche Godsdienst, of de* Dronken*schap, aanprees, wederroepe daar op deselve by desen, en belove, in gevalle 't selve Schrift wederom mogt herdrukt worden, de selve ten genoegen van sodanige menschen te sullen veranderen*? Souden de gene, die my naderhand wilden opdringen, eenige plaatsen in dit Schrift herroepen te hebben, en de selve, als 't herdrukt wierd, te moeten veranderen, my niet eerst moeten bewijsen, dat'er waarlijk sodanige plaatsen in dit mijn Schrift waren, die iets tot lof van de *Paapsche* of *Turksche Godsdienst*, of van de *Dronkenschap*, dicteerden? want met te seggen, na de maal 'er eenige plaatsen *souden gevonden worden*,

den; welke dit na 't gevoelen van sommige menschen *souden dicteren*, soude ik immers absoluytelijk ontkennen, dat'er eenige plaatsen in mijn Schrift waren, die dat dicteerden. So doet de Heer *Bekker* ook; want met te seggen, na de maal'er sommige plaatsen in mijn Boek *souden gevonden worden*; welke dit na 't gevoelen van sommige Broederen, *souden dicteren*, ontkend hy absoluytelijk, dat'er plaatsen in sijn Boek zijn, die dat dicteren, en by gevolg moet hem sulks eerst bewesen worden, eer men kan seggen, dat hy iets heeft *herroepen*, en eer men hem kan summeren, om iets in sijn Boek te veranderen.

Daar hebt gy dan, Mijn Heer, op u ernstig aanhouden, nu mijn Aanmerkingen op elk gedeelte van de voorschreve Articulen van Satisfactie. En gelijk aan de eene kant uyt mijn Aanmerkingen is gebleken, dat de Heer *Bekker* niet het alderminste van sijn Boek, of gevoelen, heeft herroepen, nog sig aan eenige contradictie, lachiteyt, of laf hertigheyd, heeft schuldig gemaakt, gelijk sommige menschen abusivelijk gemeend, en valschelijk uytgestroyd hebben, so blijkt ook aan de andere kant de *voldoende genoegsaamheid* van de voorschreve Articulen, alse de Heer *Bekker* daar in verklaard, al 't gene men in sijn Boek niet wel heeft verstaan, en niet alleen betuygd sijn Conformiteit, of gelijkformigheyd, met de *Gereformeerde Kerk*, in alle derselver *gronden en Hoofd-stukken*; maar ook nog daar-en-boven, tot gerust-stelling van de gene die meenden dat D. *Bekker* iets anders in 't hoofd had, en sijn gevoelen verder soude uytstrekken, als tot nog toe in sijn schrijven is gebleken, verklaard en belooft, in sijn volgende Schriften *niet verder* te sullen gaan, als tot nog toe is geschied, en met het gemeenmaken van sijn besonder gevoelen, en 't bestrijden van het gemeene gevoelen, aangaande den *aart*, het *vermogen* en de *werkingen der Geesten* in 't gemeen, en des *Duyvels* in 't besonder, geen ander oogmerk gehad te hebben, als de eere des groten Gods en onses Saligmakers Jesu Christi, wegens den roem hunner Goddelijke werkingen, te verdedigen en voor te staan, en de Christen Wereld, was 't mogelijk, te suyveren van de overblijfselen der *Paapsche en Heydensche bygelovigheden*; met aanbiedinge van t'allen tijden sijn *besonder gevoelen* te sullen verlaten, *als men hem door gesonde reden overtuygd*. Waarom ook de Classis van Amsterdam (na dat het gemelde Schrift van D. *Bekker* twee maal in de vergaderinge overluyd was gelesen, en D. *Bekker*, die, om dat eenige Leden geen genoegen daar in hadden, binnen geroepen was,

en verklaard had, dat hy niets nader tot voldoeninge van sodanige Broederen had over te geven, of by konde brengen) by meerderheyd van stemmen heeft goed gevonden, daar in *genoegen te nemen*, en dat Schrift, waar aan sy de naam van *Articulen van Satisfactie* gaven, door ordre van de Classis te doen drukken, en de saak finalijk daar op af te doen, sodanig, en in manieren, als blijkt by de Resolutie van de selve Classis, luydende van woord tot woord als volgd,

Ex Actis Classis Amstelodamensis

Den 22 January. 1692.

„ Zijn voorgelesen de Acten van de voorgaande Classis, rakende
„ de saak van *D. Bekker*, en hebben daar op de Broederen, tot
„ dese sake gecommitteerd, van hare besoignes, met *D. Bekker* ge-
„ houden, gerapporteerd, dat (sy) verscheydene conferentien met
„ D. *Bekker* hebben gehouden, en wel met dese ordre. I. Dat hunne
„ E. met hem gehandeld hebben van die dingen die buyten contraversie
„ zijn. II. Over saken die twijffelagtig waren, om daar van nader In-
„ terpretatie te hebben. III. Over saken des Autheurs gevoelen ra-
„ kende, en desselfs voornamen grond. IV. Over den staat des ver-
„ schils, by de naastvoorgaande antwoorden des Autheurs opgesteld;
„ als mede de verdere gronden van desselfs Boek, en de Schriftuur-
„ plaatsen. V. Over de voornaamste beweegredenen des Autheurs
„ tot het schrijven van sijn Boek, en de inconsequentie van de conse-
„ quentien die sijn E. stelde: leggende hare Papieren op de Tafel van
„ dese Vergaderinge. Waar op goed gevonden zijnde, om volko-
„ men ligt en kennisse van saken te hebben, tot het reguleeren van een
„ gesond oordeel, dat de Broederen tot dese sake gecommitteerd, or-
„ dentelijke openinge deden van alle hare Besoignes met *D. Bekker* ge-
„ houden, hebben deselve omstandelijk van alles rapport gedaan;
„ welk met *genoegen* van de Broederen aangehoord zijnde, is ook het
„ Resultat deser handelinge, so als het *Reverendus* D. *Bekker* opgesteld
„ heeft, behelsende sijne *Satisfactie*, de Vergaderinge voorgelesen,
„ luydende als volgd.

 (Hier

(Hier volgen in het Boek, of Regifter, van de Classis, de voorschreve *Articulen van Satisfactie*, woord voor woord, so als D. *Bekker* deselve heeft overgeleverd, en so alsse, door ordre van de Classis, met den druk zijn gemeen gemaakt.)

„ Zijn ook van *R. D. Smids* de Vergaderinge voorgelesen alle de „ beweegredenen, door welke D. *Bekker* tot die verklaringe (namelijk „ de voorschreve *Articulen van Satisfactie*) gebragt is. 't Welk ge- „ geschied zijnde, is in deliberatie gebragt wat nu verder te doen? En „ is goed gevonden, dat men in 't gemeen over de ses (overgenomene) „ Articulen eerst by forme van discours sal handelen, eer men tot een „ finale afhandelinge komt. 't Welk dan gedaan zijnde, is D. *Bekker* „ binnen gestaan, en hem van D. *Preside* afgevraagd, of hy nog iets „ naders soude mogen hebben tot elucidatie, of tot verdere vergenoe- „ ginge van de Vergaderinge? Waar over sijn Eerw. verklaarde, dat „ niet naders had over te geven; maar dat hy wenschte en bad, dat de „ Vergaderinge sijne saak, in de liefde en vrese des Heeren, met alle „ bescheidentheid, wilde afhandelen.

„ Eyndelijk is men dan getreden tot de concluderende stemmen, en „ is by meerderheid van stemmen geconcludeerd, dat men dese *Satis-* „ *factie van* D. *Bekker* sal laten drukken, en, om de ergernissen van de „ Gemeente weg te nemen, dat D. *Bekker* van alle deelen sijnes dienstes „ sal gesuspendeerd zijn, tot de naaste ordinaire Classis, (namelijk, „ den 8 April deses Jaars,) also, dat, dien tijd ge-expireerd zijnde, sijn „ Eerw. wederom sal opgenomen zijn, en dese saak daar mede afge- „ daan sal zijn. Sal ook aan haar Ed: Gr: Agtb: de Heeren Burger- „ meesteren, hier van kennisse gegeven worden. En is aan D. *Bekker* „ dese conclusie en Resolutie der Classicale Vergaderinge door D. *Pre-* „ *ses* bekend gemaakt, de welke sig dese censure heeft onderworpen. „ Ook hebben haar Ed: Gr: Agtb: de Heeren Burgermeesteren, de „ handelinge des Eerw. Classis *in desen*, met D. *Bekker*, haar laten „ welgevallen.

Was getekend,

BERNARDUS HOMOET.

Classis h. t. Scriba.

Het

Het sal niet nodig zijn, Mijn Heer, om UEd. [illegible] van dese Resolutie te seggen; want sy is klaar en verstaanlijk genoeg; dragende sodanig de merktekenen van vredelievendheid, en Christelijke bescheydenheyd, dat de ergernissen, die eenige particuliere Leden van de Kerkenraad en Classis van Amsterdam, door hare onbehoorlijke Proceduren tegen D. *Bekker*, aan vele en verscheydene vrome en waarheidlievende Ledematen hadden gegeven, door dese finale Resolutie van de meerderheid van 't selve Classis, zijn verdwenen, en weggenomen. En gelijk de selve Classis, tot een teken van *vergenoeginge*, aan het voorschreve van D. *Bekker* overgegevene Schrift heeft gegeven de naam van *Articulen van Satisfactie*, en het onder die naam, door Classicale ordre, doen drukken; so heeft de selve Classis ook tot tweemaal toe in hare voorschreve Resolutie (of uytspraak over die saak) de naam van *Satisfactie* (dat is, *voldoeninge*, of *vergenoeginge*) aan de voorschreve schriftelijke verklaringe van D. *Bekker* gegeven; sonder dat'er in die heele Resolutie iets word gevonden, dat tot nadeel van D. *Bekker*, of sijn Boek, is; want behalven dat het gene gesegt word van de *inconsequentie der consequentien*, *die sijn E. stelde*, maar generale en duystere woorden zijn, sonder particuliere applicatie, of toepassinge, op dese of gene saken in sijn Boek, en men oversulks niet weet, waar op die woorden sien? so is sulks ook niet in de *conclusie*, of eigentlijke *Resolutie*, en finale uytspraak, van de Classis, maar in de *Premissen* van die *Resolutie*, of *Conclusie*; of, om eigentlijk te spreken, in het *rapport* van de voornoemde Gecommitteerde van 't Classis, rakende hare onderhandelingen met D. B*ekker*, welk *rapport* de Classis mede heeft ingelascht in de premissen van hare *Resolutie*; sonder egter in de *Conclusie* iets daar van te melden; latende oversulks die *inconsequentie der consequentien die*, D. B*ekker* in sijn Boek sou stellen, en die de Gecommitteerde van 't Classis hem in hare particuliere onderhandelingen hebben willen opdringen, in hare waarde, of onwaarde. Op de selve wijse handeld de Classis ook met de *verdere vergenoeginge*, die sommige Broederen, welke met de voorschreve *Articulen van Satisfactie* niet te vreden waren, nog pretendeerden. Op haar aandringen, dat D. B*ekker* nadere of betere *Satisfactie* moest geven, wierd goed gevonden D. B*ekker* binnen te roepen, en hem te vragen, *of hy nog iets naders sonde mogen hebben, tot elucidatie, of tot verder vergenoeginge van de Vergaderinge?* (want het is geen stijl, om te seggen, tot verder vergenoe-

 gin-

ginge van die of van die Broederen, of Leden van de Vergaderinge.) En als D. Bekker daar op verklaarde, *dat hy niets naders had over te geven*; (dat is, dat hy sig tot sijn overgegevene Schrift refereerde, en niet anders te seggen had;) *maar dat hy wenschte en bad, dat de Vergaderinge sijn saak, in de liefde en vreese des Heeren, met alle bescheydenheyd, wilde afhandelen*; so word hier van nog een verhaal gedaan in de *Remissive*, sonder dat er by word gesegt, dat die Broederen, welke nog *nader of beter Satisfactie* begeerden, gelijk hadden; maar in tegendeel, wanneer in de daar op volgende *Conclusie*, die by meerderheyd van Stemmen wierd genomen, die Schriftelijke verklaringe van D. Bekker, een *Satisfactie* wierd genoemd, en geconcludeerd, daarin genoegen te nemen, de saak daar op *af te doen*, en D. Bekker te verdragen; so worden de andere Leden, die het mindere getal uytmaakten, en nog *nadere of betere Satisfactie* pretendeerden, daar door, by meerderheid van Stemmen, in 't ongelijk gestelt. So dat het eigentlijk aankomt op de *Conclusie*, beginnende met dese woorden; *Eyndelijk is men* [illegible] *uyt de concluderende Stemmen, en* [illegible]. Wat is 'er nu in dese *Conclusie*, dat tot laste van D. Bekker, of tot veroordelinge van sijn Boek, is? Niet altoos, voorwaar; want hoewel er gesegt word, *dat D. Bekker, om de ergernissen van de Gemeente weg te nemen, van alle deelen synes dienstes sal zijn gesuspendeerd tot de naaste ordinaire Classis*, namelijk tot den 8 April, en oversulks voor den tijd van tien weken; egter word 'er niet gesegt, dat D. Bekker die *ergernissen* heeft gegeven, veel min, dat 'er *dwalinge of verwringinge van de Schrift*, of iets dat de *Fondamenten* van de *Gereformeerde Religie* benadeeld, of daar van afwijkt, in sijn Boek soude te vinden zijn, en dat hy daar door die *ergernissen* soude hebben veroorsaakt; of dat het *ergerlijke*, en oversulks de *ergernisse*, soude wesen by D. Bekker, of in sijn Boek; maar in tegendeel word 'er gesegt, *dat D. Bekker, om de ergernissen van de Gemeente* (niet *van D. Bekker*, nog ook eigentlijk door hem of sijn Boek veroorsaakt, maar de *ergernissen van de Gemeente*) *weg te nemen, voor den tijd van tien weken sal zijn gesuspendeerd van sijn dienst*; dat is, gelijk den Apostel *Paulus*, om de *ergernisse* van eenige *swakke Broederen* weg te nemen, en de selve in hare swakheid wat te gemoed te komen, aan die van *Corinthen* belaste, *om sig te onthouden van eenige spijsen*, die niet verboden zijn, en met welke te eten sy eigentlijk geen quaad konden doen, 1 *Cor.* 8: 8, 9, 10, 13.

so belast de Classis ook aan D. Bekker, om sig voor den tijd van tien weken te onthouden van het Predikken, en alle andere deelen van sijn dienst, om daar door wat te gemoed te komen, eenige *swakke Broederen*, en *Leden* onder de *Gemeente*, en hare ongegronde *ergernissen*, aan en over het verkondigen van Goddelijke Waarheden, en over 't bestrijden van hare ingekankerde vooroordelen en dwalingen, te doen slijten en verdwijnen. Daarom heeft sig ook D. *Bekker*, uyt een pure vredelievendheid, aan dese *Resolutie* en *Conclusie* des Classis onderworpen.

't Geen in de gemelde *Resolutie* word gesegt van de Heeren Burgermeesteren van *Amsterdam*, is heel remarkabel. Daar word gesegt, *dat haar Ed. Gr. Agtb. sig hebben laten welgevallen de handelinge des Eerwaardigen Classis met D. Bekker*, N.B. *in desen*, dat is, haar Ed. Gr. Agtb. die altijd hebben getoond, en verklaard, te hebben een tegensin in de opschuddinge, die men tegen D. *Bekker* maakte, en in dat Kerkelijke gewoel, dat so wel de Classis als de Kerkenraad, en Synode, over het schrijven van sijn Boek, tegen hem hebben gehouden, hadden een groot *welbehagen* in 't sien van het *lang gewenschte eynde* van dese *ergerlijke en onrustige Proceduren*, en dewijl haar Ed. Gr. Agtb. sagen, dat dese *finale Resolutie* van de Classis daar toe was strekkende, also daar in uytdrukkelijk word gesegt, *dat na een suspensie van tien weken dese saak daar mede sal zijn afgedaan, en D. Bekker wederom in sijn dienst aangenomen en verdragen worden*, so lieten de Heeren Burgermeesteren haar wel gevallen, *de handelinge des Eerwaardigen Classis, met D. Bekker, in desen*, daar mede uytsluytende alle de voorgaande driftige Proceduren, en desseynen van eenige Leden van 't Classis, die haar Ed. Gr. Agtb. in genen deele behaagden.

Eenige driftige en misnoegde Leden van de Classis en Kerkenraad van *Amsterdam*, siende sig door dese vredelievende *Resolutie* van de meerderheid van 't Classis, verstoken van hare nijdige en driftige desseynen tegen D. *Bekker* te kunnen uytvoeren, leyden het nu over eenen anderen boeg, makende een *Complot* met de Kerkenraden van *Rotterdam* en van *Utregt*, die buyten dien driftig en onrustig genoeg zijn, en met welke (neffens andere onrustige en driftige Geesten) sy al van den beginne af Correspondentie hadden gehouden, om de waarheid met kragten geweldig te verdrukken, en D. *Bekker* uyt de Kerk te werpen, om dat hy, na hare sin, den *Duyvel* had *geaffronteerd*, en al te

on-

oneerbiedig gehandeld. Het oogmerk en effect van dit *Theologische Complot* was, dat die van *Rotterdam* en *Utregt* een deel *oproerige en schendige Schriften* souden in 't ligt geven, onder de naam van *Brieven*, en *Circuliere Brieven*, aan *Kerkenraden*, en *Classen*; dat die van *Rotterdam* een *Circuliere Brief* souden schrijven aan al de *Kerkenraden van Zuyd-holland*, die sy mede souden senden aan de *Kerkenraad* van iedere Hoofd-stad, in de andere Provincien; dat sommige van die *Kerkenraden* en *Classen*, die slegt en driftig genoeg daar toe souden zijn, mede diergelijke *Brieven* of *Lebellen*, souden schrijven, het zy aan de *Kerkenraad* of aan de *Classis van Amsterdam*, of aan de *Kerkenraad van Rotterdam*, tot antwoord op hare *Brief*, en om de selve te bedanken voor haren yver tot twist en twedragt in de Kerk, en dat *in faveur van de Duyvel*. En dat men alle dese *Brieven* soude doen drukken, om de gene die gek genoeg zijn, om, in cas van waarheid, wat veel te deferreren aan de naam en Authoriteyt van sulke Mannen, en *Kerkelijke Vergaderingen*, en blindeling te verwerpen of aan te nemen, al 't genen de selve veroordeelen of prijsen, daar door te allarmeren, en nog meer aan 't schelden, lasteren, en rasen te helpen, met haar te doen geloven en wijs te maken, dat'er vreemd vuur op den Altaar des Heeren is gebragt; daar in tegendeel het vreemde vuur, namelijk de *Duyvel*, den Afgod van de blinde meenigte, van den Altaar des Heeren is afgestoten. Dit schrijven en doen drukken van *Brieven*, over en weder, is dan sodanig toegegaan, gelijk UEd. Agtb. weet, en heel Nederland bekend is. Hier by wierden nog een deel *Koelmanisten*, en sulk Volk, selfs verscheydene die geen Ledematen zijn, en ook selden te Kerke komen, opgemaakt, om met haar twe honderden een *oproerig Request* te tekenen, tegen de voorschreven *Resolutie* van de Classis van Amsterdam, en dat *Request* over te geven aan de *Kerkenraad van Amsterdam*, gevende daar in aan de selve *Kerkenraad* te kennen, *dat sy sig ergerden aan* D. Bekker, *en aan de sagte handelinge van de Classis omtrent hem gehouden*, (denkt eens wat een Volkje dat moet zijn, die sig aan de *sagtsinnigheid* en vredelievendheid van de Classis ergeren! en of de Geest van de sagtmoedigheid Christi wel by dien hoop Request-teekenaars is!) *versoekende*, *dat de voorschreve Censuur van* D. Bekker (namelijk de suspensie van tien weken) *mogt worden verlengt*, *en by*, *indien hy middelerwijl geen beter Satisfactie gaf*, *strenger mogt worden gehandeld*, *&c.* Dit Request wierd overgeleverd aan de *Kerken-*

raad

raad van Amsterdam op den selven dag wanneer aan die *Kerkenraad* quam de bekende *Brief*, of *nadere en particuliere Missive*, *van de Kerkenraad van Rotterdam*, *aan de Kerkenraad van Amsterdam*: waar by gevoegd was, de *Circulaire Brief van de Rotterdamsche Kerkenraad*, *aan de Kerkenraden van Zuyd-holland &c.* en eenige van die Requeste-tekenaars, en sulk tuyg, stroyden door de Stad uyt, dat in 't voorkomen van die twe dingen aan den *Kerkenraad*, op een en de selve tijd, en tot een en 't selve eynde, een besonderlijke directie Gods te sien was; maar my dunkt, dat daar uyt eerder te halen is een bewijs van de *Complottery* tusschen de misnoegde Party in de *Amsterdamsche Kerkenraad*, en de *Kerkenraad van Rotterdam*; mitsgaders een der voornaamste Belhamels van de Tekenaars van 't gemelde Request; en dat die driftige of misnoegde Leden van de *Amsterdamsche Kerkenraad* dit so hebben besteld, dat op een en de selve tijd, om een beweginge te maken, aan de *Kerkenraad* soude komen de gemelde *Brief van Rotterdam*, en het gemelde Request, op dat sy dan, onder pretext, dat, so wel *andere Kerken*, als de *Gemeente van Amsterdam*, ge-ergerd en misnoegd waren over het afdoen van de saak van *D. Bekker* op de voorschreve wijse, hare driftige en onrustige Desseynen met glimp souden kunnen proponeren, of voordragen; gelijk sy deden. Daar by quam de *Brief van de Kerkenraad van Utregt*, aan die van *Amsterdam*, die geschreven of gedagtekend is, eenen dag voor de gemelde *nadere of particuliere Missive van de Rotterdamse Kerkenraad aan die van Amsterdam*. De publijke *Brieven* van de *Kerkenraden* van *Middelburg*, *Utregt*, *Leuwaarden* en *Groningen*, aan die van *Rotterdam*, tot antwoord op hare *Circulaire Brief*, zijn alle geschreven binnen den tijd van vijf dagen, namelijk, van den 17 tot den 22 Maart deses Jaars, en oversulks ten alderspoedigsten na het schrijven en gemeen-maken van de voorschreve *Circulaire Brief*, die den 7 dito is gedagtekend. So spoedig als alle die *Brieven* over sulk een gewigtige saak, die tijd en wel-beradenheid vereischt, in sulk een korten tijd, zijn geschreven, so spoedig zijnse ook al te maal tot de Drukpers besorgd. Uyt welk alles niet alleen blijkt, dat men daar mede heeft voorgehad een schielijke grote opschuddinge onder de *Gemeente*, door heel *Nederland*, te maken, en de beweginge of ontsteltenisse der losse en blinde gemoederen, door menschelijk gesag, of Kerkelijke Authoriteit, waar aan sig den meesten hoop des Volks dog altijd vergaapt,

N gaan-

gaande te maken, maar dat'er ook tusschen die *Kerkenraden*, of tusschen eenige Leden, die in elk van die *Kerkenraden* de meeste directie hebben, (want meest altijd is'er dog een *Paus* in die Vergaderingen,) nog een heel andere secrete Correspondentie is gehouden, en vry wat anders omgegaan, als ons die publijke *Brieven* vertonen. Dat'er over de saak van *D.* Bekker, nog verscheidene andere *Brieven* tusschen die *Kerkenraden* zijn gewisseld, blijkt uyt de publijke gedrukte *Brief van de Classis van Walcheren*, aan de *Kerkenraad van Rotterdam*. En dewijl die *Classicale* Brief al is geschreven den 31 January laatstleden, en oversulks maar tien dagen na het afdoen van de saak van *D.* Bekker, op de voorschreve wijse, ('t welk geschied is den 22 dito;) en egter in die *Classicale* Brief word gesegt, dat de *Rotterdamsche Kerkenraad*, het afdoen van die saak op sulk een wijse, en haar misnoegen daar over, bekend gemaakt hadde aan de *Kerkenraad van Middelburg*, waar uyt het de Classis had verstaan; so blijkt daar uyt, dat de secrete Correspondentie en *Complottery*, tusschen eenige A*msterdammers* en die van *Rotterdam*, over het misnoegen tegen de voorschreve afdoeninge van *D.* Bek*kers* saak, en 't vervorderen van hare onrustige desseynen, al heel spoedig met den 22 January is begonnen, en dat de *Rotterdamsche Kerkenraad* voor het schrijven van de voorschreve B*rief van de Classis van Walcheren* al eenige grote Desseynen in 't hoofd geprent, en aan de *Kerkenraad van Middelburg* bekend gemaakt had; want in die *Classicale* Brief van den 31 January worden die van *Rotterdam* al gepresen, over haren *Godvrugtigen ernst en yver* (wat schoone namen en dekmantels geeft men al aan vuyle saken) *tegen het* Boek *van D.* Bekker; en haar word toegewenscht *volherdinge* en *segen in hare devoiren, &c.* De gemelde B*rieven*, of *Schend-Schriften*, zijn ook sodanig van eenen trant, en met eenerley expressien, van spreekswijsen, en scheldwoorden, als of alle die *oproerige Schriften* waren geschreven na een Algemeen *Formulier*, of *schetse*, by eenige Hoofden van de *Cabale* opgesteld en voorgeschreven. En als men let op de Collegies die alle dese *oproerige* B*rieven* hebben geschreven, of op de sentimenten en maximen, de welke heerschen by de meerderheid van de Leden derselve Collegies, so kan men niet alleen wel bevroeden, dat de gemelde *Complottery* en *Correspondentie* verder siet, als op *D.* Bekker, en sijn besonder gevoelen, maar men kan ook ligt gissen, wat het is, waar op die *Complotteurs* verder sien! en wat *Personen* en *Sentimenten* zy, behalven

ven de Persoon en het gevoelen van *D. Bekker*, wel geerne *gepersecuteerd*, en, door *Kerkelijke* of Politijke *Heerschappy*, tegengegaan en verdrukt sagen? Het geen in de gemelde *Brieven* word gesegt van *Nieuwigheden*; van *Vertele* en *Libertijnsche verstanden*; van *alle hedendaagsche aanstotelijke Nieuwigheden*, *vreemde Leringen*, *Allegorische verklaringen van Schriftuurplaatsen*; *van opkomende Dwalingen en Ketterijen in de Kerk*, speciaal, die van den Professor *Roël*, *NB. en andere*, *&c.* geeft sulks ook niet duysterlijk te kennen. Het voornoemde *Lasterschrift*, genaamd *Aanmerkingen van eenige Regtsinnige Broederen*, dat mede van den selven hoop komt, en wel van een voornaam Belhamel van die *Complotterende Cabale*, geeft sulks nog klaarder te kennen, sprekende wel duydelijk van *Cartesiaansche* en *Coccejaansche Nieuwigheden*, die men, te gelijk neffens het gevoelen van *D. Bekker*, door *Kerkelijk* en *Politijk gesag*, moest tegen gaan, en uytroeyen, als het dien Auteur na sijn sin en seggen ging. Den woelen lastersieken *Henrik Brink*, die ook wel weet van waar het gemelde *Lasterschrift* komt, spreekt mede op de selve wijs van de sogenoemde *Cartesiaansche* en *Coccejaansche Nieuwigheden*, in de voorrede van sijn onlangs uytgegevene Boek, genaamd, *Toets-steen der Waarheid en der* Meyningen, (welke voorrede ook alleen is gedrukt, onder den schendsieken Tytel van, *Godslasteringen van den Amsterdamschen* Predikant, *&c.*) waar in hy, in 't eynd, die van *Amsterdam* versoekt, om *niet alleen te ontwaken tegen D. Bekker, maar ook NB. tegen haar selve.*

Op al dit *Complotteren*, Schrijven en doen drukken van alle de voornoemde *Oproerige Brieven*, versoek by *Requeste*, *&c.* is dan eyndelijk gevolgd, dat, op het voorstel en aandringen van eenige driftige en onrustige Leden des *Kerkenraads van Amsterdam*, die al dat gewoel mede veroorsaakt hebben, en hoofden van *die Complotterende Cabale* zijn, (hoewel niet alle, en in alles het selve oogmerk hebbende, dat die van *Rotterdam* en *Utregt* hebben) over de saak van *D. Bekker*, die by de Classis, waar van de *Kerkenraad* een Lid is, is afgedaan, wederom is gedelibereerd, wordende in die *Kerkenraad* tegen *D.* Be*kker*, op het Tapijt gebragt, vier Pointen van beschuldiginge, hier in bestaande,

I. *Dat'er van hem D.* Bekker, *en tot syn lof*, *is gemaakt een* Medailje, *of* Penning, *waar van syn Eerw: kennisse sonde hebben.* 't Welk men naderhand heeft bevonden onwaaragtig te zijn; hebbende

 niet

niet alleen *D.Bekker* verklaard, ſulks t'eenemaal buyten ſijn toedoen, of kenniſſe, te zijn geſchied, maar ook ſelfs de Inventeur en Maker van die Medailje hebben verklaard, ſulks te hebben gedaan uyt eigen motive, ſonder dat *D. Bekker*, of iemand anders, daar toe eenige aanleydinge heeft gegeven, of kenniſſe daar van gehad.

II. *Dat* D. *Bekker tegen een Voorſanger ſoude hebben geſegt, dat de Overſettinge des* Bybels *niet en dogt, als niet wel vertaald zijnde*; Neemt eens, hy had dit geſegt; wat een Crimen ſou dit weſen! Is dit iets nieuws? Hoord men dit niet menigmaal op Predikſtoelen, daar verſcheydene plaatſen heel anders worden overgeſet, en verklaard? verſtrekken hier van ook niet tot publijke getuygen, de geleerdſte mannen in onſe Kerk, die in hare publijke Schriften het ſelve hebben geſegt, en verſcheydene Schriftuur-plaatſen heel anders overgeſet, en uyt de grond-text verklaard? Heeft D. *Bekker* niet ook verſcheydene malen in ſijn Boek geſegt, *dat de Nederduytſche Overſettinge des* Bybels, *hoewel mogelijk de beſte, egter vele en verſcheydene gebreken, of miſvertalingen heeft*? En heeft hy van die fouten, of quade vertalinge, niet verſcheydene ſtukken aangeweſen? ſonder dat hem iemand tot nog toe, het zy voor, na, of onder de Proceduren, het tegendeel daar van heeft kunnen of durven aanwijſen? Hoe komt men dit dan, nu die langdurige Proceduren zijn afgedaan, tot een point van beſchuldiginge te maken? en als iets nieuws voor den dag te brengen? ſonder nog het tegendeel te kunnen of durven bewijſen?

III. *Dat ſeker* Man, *die bekend is een Sociniaan te zijn, aan het huys van* D. *Bekker ſoude zijn geweeſt, en gevraagd*, D. *Bekkers gevoelen over ſekere Schriftuurplaatſe, en dat* D. *Bekker hem daar van ſoude hebben onderrigt.* Die misdaad is onvergeeffelijk, en kan onmogelijk door den beugel! Hoe! een *Sociniaan* ter taal te ſtaan, en hem te onderwijſen, op hope van hem te bekeeren! Dat mag immers niet weſen. Als iemand die voor *Sociniaan* bekend is, aan een Predikants huys komt, ſo moet die Predikant, ſonder eens te hooren wat die Man ſijn boodſchap is, en of hy over *Theologiſche* of *Burgerlijke ſaken* komt, daar tegen uytvaren, en ſeggen, Weg Keerel, Ik wil, nog mag u niet ſpreken; gy zijt een *Sociniaan*, &c. In onſe Kerk, daar de *Socinianen*, *Papiſten*, *Joden*, *Arminianen*, en andere van ons verſchelende Geſintheden, niet preſent zijn, mag en moet men tegen haar ageren, haar voor Dwaalgeeſten uytmaken, en ſeggen, dat

ſy ſulke en ſulke pointen, en ſulke of ſulke texten, niet wel verſtaan, nog wel verklaren, en heel grof daarin dwalen; maar aan ſijn huys, of elders, daar die luyden preſent zijn, en bewijs van die dingen, mitsgaders beter onderwijs, komen vragen, moet men haar niet ter taal ſtaan, veel min onderwijſen. Sy mogten eens bekeerd en gewonnen worden; dan was immers het ſchelden uyt, en dan ſou voor veele, welkers Predikatien veeltijds daar in meeſt beſtaan, het Prediken wat ſwaarder vallen.

IV. *Dat D. Bekker ſoude zijn geweeſt in de Sociniaanſche Kerk.* Dit is een beſchuldiginge, die kragt en klem heeft. In de *Sociniaanſche Kerk* te gaan, om te horen wat die luyden leren? ten eynde, om met beſcheydenheyd daar van te kunnen oordelen, en ſig daar tegen te wapenen, dat gaat niet aan. Dat is de meeninge van Paulus niet, wanneer hy ſegt, *dat men de tegenſprekers moet wederleggen, en de mond ſtoppen*, 2 *Tim.* 3: 16. *Tit.* 1: 9. Daar toe heeft men juyſt niet van noden, om te weten, wat die luyden leren? en waar in hare tegenſprekinge beſtaat? Als men daar maar ſo wat na giſt, de luyden dit en dat opdigt, en haar een deel quade namen geeft, ſo is 't al ruym genoeg.

Wat dunkt u, Mijn Heer, van deſe vier beſchuldigingen? Kunnenſe wel frivoolder en belachelijker bedagt worden? Het ſchijnt dat 'er nu niet meer valt te ſeggen, of te ſpreken, van D. Bekkers Boek, de *Betoverde Wereld*; of dat men in de Kerkenraad niet heeft derven ondernemen, nieuwe *gravamina*, of *grieven*, uyt dat Boek te voorſchijn te brengen, of de afgehandelde *grieven* wederom voor den dag halen; veel min, dat men wederom heeft derven ſpreken van hem te doen tekenen, de voornoemde dertien Articulen, die eerſt by de Kerkenraad waren opgeſteld, en waar van D. Bekker, na datſe Claſſicaa gemaakt waren, de ſes eerſte heeft *overgenomen*; nog dat men de Claſſis heeft derven beſchuldigen, van geen devoiren genoeg gedaan, of D. Bekker niet genoeg gecenſureerd te hebben; en dat men daarom, om even wel nog wat beweginge te maken, en hare drift tegen D. Bekker den toom te geven, deſe beſchuldigingen by de weg heeft opgeraapt, en in de Kerkenraad ter baan gebragt; quanſuys als een nieuwe ſaak, waar over die Vergaderinge wel mogt delibereren, ſonder de Claſſis te benadelen, of tegen derſelver Reſolutie, waar by de ſaak van D. Bekker was verklaard finalijk *te zijn afgedaan*, te miſdoen. Het alder informeelſte en onregtveerdigſte, dat omtrent deſe handelinge wierd begaan, of in eenige

ge Vergaderinge omtrent diergelijke verhandelingen begaan kan worden, was, dat de voornoemde beschuldigingen wierden ingebragt, daar over gedelibereerd, en een Resolutie genomen om D. *Bekker* daar over te straffen, sonder hem daar op alvorens te horen, ja sonder hem eens te doen aanseggen, of bekend maken, dat hy beschuldigd, of iets tot sijnen laste ingebragt wierd, en sonder hem selfs bekend te maken de Resolutie die men daar over tot sijnen laste nam. En also'er geproponeerd wierd, dat het gene de Kerkenraad in dese saak soude Resolveren, op den 8 April voorgesteld soude worden aan de Classis, en dat men het gene men tegen D. *Bekker* in sin had, door de Classis soude uytvoeren, indien het wilde gelukken; en indien het daar niet wilde gelukken, dat het dan de Kerkenraad door eigene Authoriteyt soude doen, so was men geweldig verlegen, onder wat naam men de saak in de Classis soude brengen? en uyt wat ingredienten men de te nemene Resolutie soude te samen stellen? want had men alleenlijk gemeld van de voorschreve beschuldigingen, dan had het een nieuwe en te gelijk een nietige saak geweest, geen gemeenschap hebbende met de afgedane saak, om daar op de reeds gegevene Sententie te veranderen, of te verswaren, veel min eenig gewigt of kragt hebbende, om daar op tot een nieuwe Sententie van suspensie, laat staan deportement, tegen hem te doen concluderen en resolveren. En de oude afgedane saak daar in te melden, als of de Classis sig daar in niet wel had gequeten, sulks was te teer, en geensins voegende aan een lager Vergaderinge. Evenwel moest de oude en afgedane saak op de een of op de andere wijse, in het voorstel dat de Kerkenraad in de Classis soude doen, gemeld worden, om eenige Leden van de Classis, die in de voorschreve Resolutie van den 22 January niet hadden bewilligd, daar door op nieuws gaande te maken, op hope, dat, als de saak wederom in omvraag soude komen, eenige van de gene die eertijds hare stem tot het nemen van die Resolutie hadden gegeven, nu door al die beweginge van B*rieven*, *Requeſt*, &c. souden zijn veranderd, en hare stem geven tot het vernietigen of veranderen van die Resolutie; want men wist wel, als die Resolutie in haar geheel bleef, sonder door een nadere Resolutie vernietigd, of eenige veranderinge daar in gemaakt te worden, dat dan al dese nieuwe beweginge geen oortje soude weerd zijn, en op een grote stortinge uytvallen. Dies wierd dan, op den 31 Maart deses Jaars, in de *Kerkenraad van Amsterdam*, in generale termen geresolveerd, *dat uyt de naam en van*

we-

wegen die Kerkenraad *in de Classis van Amsterdam soude worden geadviseerd, en versogt, de ontheffinge van de suspensie van D.* Bekker *niet ter executie te stellen, tot den tijd van de aanstaande Synodus; of dat hy volkomener Satisfactie geve; en dat, in gevalle de Classis dit versoek van de* Kerkenraad *niet wilde inwilligen,* (dat is, ingevalle de Classis by hare genomene finale Resolutie van den 22 January soude blijven persisteren, en D. Bekker in de Vergaderinge van den 8 April deses Jaars, van sijn suspensie soude ontheffen, met hem wederom als een Lid in de Classis te ontvangen, en alle andere delen van sijn dienst te laten waarnemen) *dat die* Kerkenraad *dan van voornemens was daar tegen te protesteren; en sodanig te handelen, als die tot de meeste stigtinge van hare Gemeente soude bevinden te behoren.* Wordende sulks in mandatis gegeven aan de gene die uyt de Kerkenraad op de Classis presend souden zijn.

Dit bleef dan so geresolveerd en staan, tot den 8 April deses Jaars, als wanneer de Classis vergaderde, en de suspensie van *D.* Bekker ten eynde was. De Classis vergaderde dan op den gemelden 8 April, als wanneer *D.* Bekker in de Classicale Vergaderinge quam, en sessie nam, volgens gewoonte. En also de Classis hem daar admitteerde, sonder dat iemand daar tegen seyde, en sonder van sijn saak meer te melden, maar in sijn presentie over andere saken wierd gedelibereerd, so was sulks een effective en dadelijke *ontheffinge van syn suspensie*, of een *dadelijke executie*, of *te werkstellinge*, van die *ontheffinge*, die altijd op sulk een wijse geschied, en nu al voor af ging, eer de presente Leden van de *Kerkenraad van Amsterdam* hare voornoemde Commissie voordroegen. De *Preses*, zijnde *D. Doorreslaar*, ging D. *Bekker* de eerste reys in 't vragen van Advijs, of vergaderen van Stemmen, voorby: 't welk D. Bekker ongemerkt liet heen gaan. Maar doe D. Bekker sag, dat de *Preses* hem de twede reys weder in 't adviseren wilde voorby gaan, vraagde hy aan den selven, *om wat reden hy hem voorby ging?* De *Preses* wetende daar van geen reden te geven, gaf aan D. Bekker tot antwoord, *Excuseerd my, mijn Heer, Ik dagt'er niet om.* En also D. Bekker daar op repliceerde, *dat hy daar op moest denken, also hy daar mede als een Lid van de Vergaderinge sat*, so vraagde hem de *Preses* daar op mede; en so adviseerde D. Bekker mede, en assisteerde in alle Besoignes, die op het Tapijt quamen, tot lang na de middag. Dus sagen de Leden van de Kerkenraad geschieden en ter executie stellen,

dat

dat geene 't welk sy in Commissie hadden om te versoeken, dat belet en uytgesteld mogt worden. En also het grootste gedeelte van de Leden des Kerkenraads, die dese Resolutie hadden genomen, en dese Commissie gegeven, in de Classis present waren, en stilswijgende aansagen, dat de *ontheffinge van D. Bekkers suspensie*, met hem wederom als een Lid in de Classis te admitteeren, by alle de Leden van de Classis, volgens hare Resolutie van den 22 January, *ter executie wierd gesteld*, ja sy leden van de Kerkenraad die *ontheffinge* selve ter excutie hielpen stellen, dewijl sy, sonder het minste woord of protest daar tegen, met en neffens *D. Bekker* delibereerden, en adviseerden, en hem so doende erkenden, so hadden sy naderhand geen regt, om het voornoemde versoek aan de Classis te doen, en die Commissie, of Resolutie, van de Kerkenraad, voor te dragen, maar moeten, volgens alle regt en reden, verstaan worden te hebben geacquiesceerd, en sig vergenoegd, in de *executie van de ontheffinge der suspensie van* D. *Bekker*. Evenwel quamen de Leden van de Kerkenraad lang na de middag (hebbende sig so lang over hare Commissie geschaamt,) met hare Commissie voor den dag, als wanneer gemompeld wierd, of D. *Bekker* niet behoorde buyten te staan? Waar op D. *Bekker* seyde sulks niet te sullen doen; dat hy nu niet meer had buyten te staan, also sijn saak afgedaan, en den gestipuleerden tijd van sijn suspensie uyt was. En also hem wierd gesegt, dat de *Kerkenraad van Amsterdam* iets tot sijnen laste was proponerende, gaf hy tot antwoord, dat die Kerkenraad sulks niet kon, nog mogt doen, also sijn saak by de Classis was afgedaan; dog indien de Kerkenraad sig als Party van hem wilde stellen voor de Classis, dat die Kerkenraad hem dan eerst in 't buyten staan moest voorgaan, en dat hy haar dan soude volgen. Na dat dan de Kerkenraad hare voornoemde propositie en versoek had gedaan, en *D. Bekker* het sijne daar tegen had gesegt, wierd by de Classis het versoek van de Kerkenraad afgeslagen, en verstaan, dat de saak van D. *Bekker*, by de voorschreve Resolutie finalijk afgedaan zijnde, sodanig moest blijven. So dat de Classis by hare voorheen genomene Resolutie bleef persisteren, en D. *Bekker* voor wederom aangenomen erkende; hem nu aanbevolen latende sijn Predikants Ampt, en het waarnemen van alle de delen van sijnen dienst. Maar om dat D. *Bekker* uyt de dreygementen van eenige Leden des Kerkenraads, en andere beginsselen die sig daar toe op deden, nieuwe moeyelijkheden tusschen hem en de Kerkenraad te gemoed sag, die hy sag te kunnen

nen voorkomen, met ſig vrywilliglijk nog voor eenigen tijd van het Prediken te onthouden, ſo preſenteerde hy ſulks van ſelfs; expreſſelijk bedingende, dat het niet ſal ſtrekken tot verlenginge van ſijn ſuſpenſie; gelijk dit alles blijkt, uyt de Claſſicale Reſolutie, daar over genomen op den 8 April voornoemd, luydende van woord tot woord als volgd,

Ex Actis Claſſis Amſtelodamenſis

Den 8 *April* 1692.

„ IS ingekomen een Conſtiſtoriaal Advijs der Kerke van Amſterdam, „ met verſoek, dat de ontheffinge van de ſuſpenſie van D. *Bekker*, niet wierde ter executie geſteld, tot den tijd van de aanſtaande „ Synodus, of dat hy volkomener Satisfactie geve; en dat by ontſtenteniſſe van de inwilliging van dit haar verſoek, die Kerkenraad als dan „ gereſolveerd is, daar tegen te proteſteren, en ſo te handelen, als tot „ de meeſte ſtigtinge van haar Gemeente ſal oordelen te behoren. De „ Eerw. Claſſis, hebbende hare ernſtige gedagten laten gaan over dit „ Conſiſtoriaal Advijs, en de aanklevende Reſolutie van dien, en „ vind nog ſiet geen ſodanige genoegſame gewigtige redenen, om haar „ ſententie te altereren, en de ſuſpenſie van D. *Bekker* te prolongeren, „ latende die in haar geheel. (Dat is, latende de ſaak finalijk *afgedaan*, en D. *Bekker* wederom aangenomen; gelijk by die Claſſicale Sententie is verklaard.)

„ Ondertuſſchen heeft D. *Bekker* vredens halve, om de gemeene „ ruſte, en tot voorkominge van gevreeſde moeyelijkheden, van ſelfs „ een preſentatie gedaan, van alle de deelen van ſijn dienſt te ſullen ſu„ perſederen, tot de naaſt aanſtaande Synodus: mits dat deſe ſijne pre„ ſentatie niet miſduyd werde, als of het was een Prolongatie van ſijn „ Suſpenſie. Heeft ook de geheele Claſſis, en beſonderlijk ſijn Eerw. „ Collegen, vriendelijk verſogt, dat het haar gelieven mogte, tot ſo „ lange alle de deelen van ſijn dienſt te vervullen.

„ De Eerw. Claſſis, heeft met vreugd, en ook met eenparige ſtem„ men, deſe preſentatie aangenomen, als mede tot deſelve ſijnen „ dienſt wel te verſorgen.

„ En sal dese Resolutie door D. *Preses*, en D. *Midlun*, haar Ed:
„ Gr: Agtb: den Heeren Burgermeesteren, bekend gemaakt worden.
„ De presente Leden des Kerkenraads van Amsterdam, gehoord
„ hebbende dese Resolutie des Eerw. Classis, hebben aangenomen
„ daar van raport te doen, ondertusschen tegen deselve protesterende.

Was getekend,

LAMBARTUS ZEGERS.

Classis h. t. Scriba.

Hier uyt blijkt dan, Mijn Heer, dat met al 't voornoemde schrijven van *Brieven*, woelen, complotteren, presenteren van 't voornoemde Request, en nieuwe beweginge van de Kerkenraad van Amsterdam, niet anders is uytgerigt, als dat, daar *D. Bekker* eerst *een* Classicale Resolutie tot sijn voordeel had, waar by sijn saak was verklaard te zijn *afgedaan*, en hy, na verloop van tien weken, dat is, met het begin van 't Classis van den 8. April deses Jaars, wederom was verklaard voor *aangenomen*, en *geadmitteerd in alle de delen van sijn dienst*, hy nu *twe* Classicale Resolutien tot sijn voordeel heeft, die sulks dicteren, en dat hy oversulks by dat gewoel niet verloren maar gewonnen heeft; want dat hy sig tot den tijd van 't aanstaande Synode toe van 't Prediken onthoud, en sijn dienst voor hem word waargenomen, daar hy ondertusschen sijn Tractament trekt, sulks is geen verlies, nog hem nadelig, maar in tegendeel is sulks niet als gemak voor hem, als de Classis in hare Resolutie uytdrukkelijk daar van getuygd, en verklaard, *dat het niet sal worden misduyd*, *als of het was een verlenginge van sijn suspensie.* Dit is even eens, als of een Schutter, om eenige voorsiene questie, of moeyelijkheden, te schuwen, aan sijn Rotsgesellen had versogt, en by die was beloofd en aangenomen, om eenige Maanden alle togten en wagten voor hem waar te nemen. 't Welk elk Schutter altijd kan en mag doen, als sijn Rotsgesellen, en sijn Officiers, daar mede te vreden zijn. Dus soude de Heer *Bekker*, ten tijde van het aanstaande Synode, nog eens kunnen presenteren en overgeven, om nog voor sekeren tijd, al was 't voor tien Jaren, alle de delen van sijn dienst, by sijn Collega's te sullen laten waarnemen, sonder dat sulks tot sijn nadeel

sou-

ſoude kunnen ſtrekken, als hy ſijn Tractament behoud, en ſijn dienſt wel waar genomen word; voornamelijk als ſulks geſchiede ten overſtaan van het Synode, of van het Claſſis, die met een Reſolutie verklaarde, dat ſulks niet ſoude worden miſduyd, *als of het was een ſuſpenſie*, of een *verlenginge van eenige voorgaande ſuſpenſie*. Ook ſoude hem, als ſijn dienſt maar wel wierd genomen, daar uyt niet kunnen te laſte geleyd worden, eenige nalatigheid, of verſuymeniſſe, voornamelijk, als hy daar mede kon voorkomen eenige moeyelijkheden, onluſten en bewegingen in de Kerk, en dat in een Reſolutie wierd verklaard, gelijk in de voorſchreve Claſſicale Reſolutie in deſen is gedaan, dat die preſentatie en overgifte was geſchied uyt ſo een loſfelijk en Chriſtelijk inſigt, namelijk, *vredens halve*, *om de gemeene ruſte*, *en tot voorkominge van gevreeſde moeyelijkheden*. Dat dit niet is het gene de Kerkenraad van Amſterdam ſogt, maar dat de voorſchreve Reſolutie en handelinge daar in begrepen, t' eenemaal is tot voordeel van *D. Bekker*, en tot nadeel van de Kerkenraad, welkers verſoek, *van D. Bekkers ſuſpenſie te verlengen*, daar in rondelijk en abſoluytelijk word afgeſlagen, blijkt uyt het P*roteſt dat de Preſente Leden van de Kerkenraad*, *tegen die Reſolutie hebben gedaan*, gelijk in 't eynd van de ſelve Reſolutie word geſegt.

Was de ſaak nu in deſe termen blijven ſtaan, ſo ſoude het ſchijnen, dat, hoewel de Claſſis door twe diſtincte Reſolutien heeft verklaard, de ſaak van *D. Bekker* te zijn afgedaan, en hy wederom te zijn aangenomen, en geadmitteerd tot alle de delen van ſijn dienſt, egter de Kerkenraad daar mede nog niet te vreden was, en, in gevolge van 't voorſchreve P*roteſt*, door eigene Authotiteit nog iets ſoude willen doen tegen *D. Bekker*, of, dat de ſelve Kerkenraad ſijn ſaak wederom ſoude willen brengen op het aanſtaande Synode, en ſig aldaar ſtellen als aanklager en Party van *D. Bekker*. Maar, behalven dat ſulks een ſeer teere ſaak ſoude zijn, alſo die Kerkenraad, met ſulks te doen, ſig dan ook ſoude ſtellen als aanklager en Party van de Claſſis, waar van die Kerkenraad een Lid is, ſo is ook dat P*roteſt* al afgeſtaan; want de Kerkenraad van Amſterdam, *op den* 14 *April deſes Jaars expreſſelijk vergaderd zijnde*, *om te delibereren over het raport*, *dat de gene die uyt de Kerkenraad op den* 8 *April voornoemd in de Claſſis preſent waren*, *aan de Kerkenraad hadden aangenomen te doen*, *mitſgaders over het* P*roteſt*, *dat de preſente Leden des Kerkenraads*, *in der ſelver naam*, *en in ge-*

volge van hare Commissie, in de Classis, en tegen de Classicale Resolutie van den 8. April deses jaars, hadden gedaan, so heeft die Kerkenraad dat Protest afgestaan, en in de Resolutie des Eerw. Classis geacquiesceerd; (of genoegen genomen.) So dat nu de heele saak glad uyt, en so wel de Kerkenraad als de Classis met *D. Bekker* bevredigd en verdragen is?

Nu is de vraag, of dese saak van *D. Bekker* wel met eenig Regt wederom kan, of apparentlyk wederom sal, komen op het *Synode van Noordholland*? Den Autheur van 't voornoemde *Lasterschrift*, genaamd, *Aanmerkingen van eenige Regtsinnige Broederen*, &c. meend en segt daarin van Ja; en alle die van 't selve soort of slag van volk zyn, als dien Autheur is, seggen ja; maar uyt loutere drift, en door onverstand, of om de Synode daar door te flatteeren en aan te moedigen, tot het usurpeeren, of aanmatigen van een saak, die haar niet aangaat. En dat sal ik vervolgens bewysen.

I. Dewyl de Classis en Kerkenraad van Amsterdam, die de saak eigentlyk aangaat, als zynde aldaar *Domestyk*, nu alle beyde met *D. Bekker* bevredigd en verdragen zyn, en de saak finalyk hebben afgedaan, so sie ik selfs geen apparentie, hoe? en onder wat naam? die saak op het Synode sal, of kan komen? also nog de Kerkenraad nog de Classis de saak nu op het Synode sal of kan brengen, en niemand anders daar mede te doen heeft. En behalven dat, als de Regeeringe van een Stad, mitsgaders de Classis en Kerkenraad van de selve plaatse, met een Predikant te vreden zyn, en hem verdragen willen, niemand anders daar mede te doen heeft; also het aan die drie volkomentlyk staat, en ook niemand anders in het beroepen van een Predikant iets te seggen heeft, mits dien ook niet in 't censureeren, deporteren, of verdragen, &c. so soude ook de geene die de saak van *D. Bekker*, die t' Amsterdam by de Classis en Kerkenraad, met applaudissement en approbatie van de Heeren Burgermeesteren, is afgedaan, nu op het Synode wilde brengen, sig eigentlyk geen aanklager of Party van *D. Bekker* stellen, maar eigentlyk en effectivelyk soude so een sig stellen tot aanklager en Party van de Classis en Kerkenraad van Amsterdam, die het grootste en aansienlykste gedeelte van de *Synode van Noordholland* zyn, en de saak op voorgemelde wyse finalyk, en met volkomen regt, hebben afgedaan; ja selfs soude so een, die de selve saak nu op het *Synode van Noordholland* soude brengen, sig stellen tot aanklager en Party van de Heeren Burgermeesteren van Amsterdam, die hare stem en

approbatie hebben gegeven, aan de voorschreven Resolutie; waar by de saak is verklaard finalyk afgedaan, en *D. Bekker*, na een suspensie van tien weeken, wederom te zijn aangenomen, en geadmitteerd tot alle de deelen van sijnen dienst. So dat het brengen van die saak op het *Synode van Noordholland*, door eenige daar onder behoorende Classis, van een seer sorgelijke en verre-uytsiende grote nasleep soude kunnen zijn, indien de Synode sig inliet, of onderstond, daar over verder te delibereeren, en te disponeeren; also de gemelde Collegies van Amsterdam niet anders kunnen doen, als sig daar tegen stellen, en staan op haar *Regt*, en op hare geallegeerde *uyt-spraak*.

2. Indien'er iemand was, die dit dastige en moeyelijke saak, van sig tegen de voorschrevene Collegies van Amsterdam, tot verder ont-rustinge van Kerk en Land, als aanklager en Party te stellen, op sig hadde willen nemen, en de voorschrevene saak op het *Synode van Noordholland* brengen, die had het *Remedium Appellationis, secundum jus Canonicum* moeten intenteeren, met een behoorlyke tyd en plaatse, in *debita forma*, daar tegen te *protesteeren*, en sijn *Apel* ter behoorlyke tyd en plaatse doen aanteekenen; 't welk niet geschied zijnde, so en is geen Classis van *Noordholland*, of wie het soude mogen wesen, de alderminste schyn van Regt, om de gemelde saak op het *Synode van Noordholland* te brengen. Op wat wyse? door wat weg? en onder wat voor een naam, sal die saak dan nu op dat Synode komen?

3. Maar mogelyk sal iemand vragen, hoe quam dese saak in den voorledenen jare op het *Synode van Noordholland*? Kanse'er nu op de selve wyse niet weder komen? Ik antwoorde neen; om dat'er in den voorledenen jare sodanige omstandigheden niet waren, en sodanige saaken niet voor-af-gegaan, als'er nu zijn, en voorgegaan, en hier te vooren verhaald zijn. Ook is in den voorledenen jare niet op het *Synode van Noordholland* geweest, dese saak, waar van hier word gesproken; te weten, de saak van *D. Bekker*, voor so veel sijn *Persoon* en *Ampt* betreft; maar alleenlyk is de saak doe op het Synode gebragt, voor so verre betreft het *Boek van D. Bekker*; namelyk, of het selve *regtsinnig*, of *onregtsinnig*? te *pryzen* of te *laken*? *aan te nemen*, of te *verwerpen* en te *veroordeelen* was? En so verre raakt de saak iedre *Synode*, niet alleen die van andere Provintien deser Nederlanden, maar ook

de *Synoden* van alle andere Landen, Koningryken, en Natien, hebben dat Regt; ja alle hoge en lage, so *Kerkelyke* als *Polityke Collegies*, en alle *Particuliere menschen*, mogen op sodanigen wyse haar *oordeel* over een Boek laten gaan, en niet allen van haar *oordeel* Notulen of aantekeningen houden, maar ook sulk een Boek, of verbieden, of afraden, of aanprysen en voortsetten, by alle de geene waar over sy te seggen hebben, of die na hare raad, en na haar *oordeel*, willen luysteren, en sig daar aan gedragen. Een Boek gaat overal, wordende overal gelesen, en oversulks de een Provincie, of de een Kerk, so veel rakende, als d'andere. Is een Boek ergerlijk en onstigtelijk; so ergerd, en ontstigt het overal. En gelijk elk regt heeft, om van een Boek te *oordeelen*, of het stigtelijk of onstigtelijk is? so heeft ook elk, die eenig Boek *oordeeld* ergerlijk en onstigtelijk te zijn, een Regt, om, voor so veel hy daar toe magt heeft, te beletten de voortgang van de leeringen, in so een Boek begrepen, en elk daar tegen te waarschouwen. Maar niemand heeft Regt, om daar over rekenschap te eisschen van den Autheur, of hem eenige censure op te leggen, als die geene, onder wiens Jurisdictie den Autheur is, of staat. *D. Bekker* dan, zynde Predikant t'Amsterdam, en oversulks staande onder de *Synode van Noordholland*, die hem kon ontbieden, en sijn defensie hooren, op al het gene aldaar tegen sijn Boek wierd op het Tapijt gebragt, so soude het die *Synode* niet hebben gevoegd, om het Boek van *D. Bekker*, sonder hem alvorens te horen, te *veroordeelen*, gelijk andere *Synoden*, die het *veroordeelen* wilden, moesten doen, om datse niet bevoegd nog geregtigd waren om den Autheur te ontbieden, en hy ook niet gehouden, om voor haar te compareren. De *Synode van Noordholland*, in den voorledenen jare te *Edam* vergaderd zijnde, haar *oordeel* dan willende laten gaan, over het voorsz Boek van *D. Bekker*, vond goed, om niet alleen te ontbieden *D. Bekker*, en sijn defensie te horen, tegen het gene men tegen sijn Boek had, maar om ook te ontbieden de Kerkenraad van Amsterdam, die doe met de selve saak besig was, om daar van te hooren, hoe verre dat'er tegen het Boek van *D. Bekker* al geprocedeerd was? En hoewel *D. Bekker*, op al het geene op 't *Synode* tegen sijn Boek wierd ingebragt, sodanig sijn defensie deed, dat hy over sijn tegenpartyders triumpheerde, en niemand tegen hem stand kon nog dorst houden, so ging egter de drift van eenige mannen op het *Synode*, so verre, dat die *Synodale Vergaderinge* sijn Boek by meerderheyd

heyd van stemmen, *veroordeelde*, als of het was *strydig tegen de H. Schrift, tegen de Formulieren van Eenigheyd, en tegen de leer der Gereformeerde Kerk*; oordeelende voorts, *dat men het selve Boek behoorde te supprimeeren*, (dat is, te verbieden) *het herdrukken, so veel mogelyk is, te beletten*; wordende tot dien eynde *de Gedeputeerde van het Synode belast, om alle officien* (by de *Hoge Overheyd*) *aan te wenden, tot het supprimeeren van 't gemelde Boek*. Dese woorden vind men, in de Resolutie, die de voorschreven *Synode* hier over heeft genomen. Maar van al dit *oordeelen, verklaren*, en *doen*, is de voorschreve *Synode* de redenen schuldig gebleven, die alle onpartydige en waarheydlievende menschen van die Vergaderinge nog zijn verwagtende, eer datse sig aan dat *Synodale oordeel* sulen gedragen, en 't Boek van de Heer *Bekker* voor sodanig houden, als het die Vergaderinge door een groote drift heeft verklaard. Die sig ondertusschen wil gedragen aan haar *oordeel* en *uytspraak* over 't voorsz Boek, die kan het doen; en die 't niet wil doen, die kan het laten: want gelijk het elk vry staat, om sig daar aan te gedragen, of niet; so staat het ook ider *particulier mensch*, en ider *geselschap van menschen*, so vry, om anders van dat Boek te *oordeelen*, als het die *Synodale Vergaderinge* vry stond, om'er van te *oordelen*, soodanig als sy heeft gedaan. Belangende de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Holland en West-vriesland, die hebben sig aan dat *Synodale oordeel* weynig laten gelegen zijn, hebbende in hare vergaderinge hoogwijsselyk en loffelijk geoordeeld, het Boek van *D. Bekker* niet te sullen nog te behoren te verbieden, sonder dat haar Ed. Gr. Mog. alvorens klaarlijk soude zijn gebleken, waar te zijn, dat gene 't welk de Gedeputeerde van 't *Synode van Noordholland* in haar Request seggen, dat sy tot dien eynde aan haar Ed. Gr. Mog. hebben gepresenteerd; mitsgaders het geene daar van word gesegt in de Resolutie van die *Synode*, die aan 't Request ge-annecteerd was; en tot dien eynde hebben haar Ed. Gr. Mog. dat Request gesteld in handen van Commissarissen uyt haar Ed. Gr. Mog. vergaderinge, namelijk, de Heeren van *Leyden*, van *Amsterdam*, en van *Alkmaar*, om het Boek van *D. Bekker* te examineren, de Gedeputeerde van 't *Synode* te horen, om reden en bewijs te geven van 't geene in hare Requeste, en in de *Synodale Resolutie*, positijvelijk is ter neder gesteld; en dan daar tegen te horen de defensie van D. *Bekker*; om na gedane ondersoek en verhoor van Partyen, volkomen rapport en berigt ter Vergaderinge te doen;

om

om dan vervolgens by haar Ed: Gr: Mog: in die ſaak te worden gedaan, en gediſponeerd, ſodanig als haar Ed: Gr: Mog: na regt, reden, en billijkheyd ſouden bevinden te behoren. 't Is nu al omtrent 8 Maanden geleden, dat dit Requeſt is gepreſenteerd; en dat by haar Edele Groot Mog. daar op Appointement is verleend, om op ſodanigen wijſe, en ten ſodanigen eynde, als gemeld is, geſteld te worden, aan de gemelde drie Steden. Maar vermits de Gedeputeerde van 't *Synode* tot nog toe in gebreke zijn gebleven van goed te maken de Poſitijven in hare Requeſte, en in de *Synodale Reſolutie*, begrepen, ſo is ook het doen van rapport ter Vergaderinge, en gevolgelijk het verbieden van D. *Bekkers* Boek, agter wege gebleven; hoewel de Gedeputeerde van 't *Synode*, en andere, ſo veel Maanden agter een, Hemel en Aarde daarom hebben bewogen, en van den voorledenen Jare af, tot nu toe, ſchier hare Beenen daar om aan ſtukken hebben gelopen. Het ſal ook apparentelijk nu noyt geſchieden, want behalven dat het wat vreemds ſoude weſen, een Boek te verbieden na dat het al over 't Jaar publijkelijk over al te koop is geweeſt, en ſodanig onder de Man is, dat'er omtrent vier duyſend van verkogt zijn; ſo ſtaan ook de *Duyvel* ſijn ſaken ſo wel niet in de Vergaderinge van haar Ed: Gr: Mog: dat de ſelve ſig voor hem in de bres ſouden ſtellen; voornamelijk in deſen tijd, nu'er vry wat anders is te doen, waar aan meer is gelegen, als aan de hele *Duyvel*. So veel voeten heeft het in d'aard, om het *oordeel* en *begeren* van een *Synode*, in ſulk een geval, werkſtellig te maken, en eenig verder gevolg te doen hebben, of te maken dat het nagekomen en daar aan gedeferreerd word. En egter is het ſtrijken van ſulk een *oordeel* over een Boek, en 't *verſoeken* aan de *Hoge Overheid*, om ſulk een Boek te verbieden, al het gene dat een *Synode*, in ſulk een geval, kan doen. Dit heeft dan ook de *Synode van Noordholland*, ter ſake van D. *Bekkers* Boek, gedaan. En dat was 't ook al, dat die *Synode* daar in kon doen, ſchoon D. *Bekker* Predikant is, in of onder een Claſſis, dat een Lid van die *Synode* is; want behalven het *oordelen* over *Boeken*, *Overſettingen*, *Bybelſche Kant-tekingen*, en het *oordelen* over 't *Corrigeren*, of *veranderen* van *Confeſſien*, *Catechiſſemuſſen*, *Formulieren*, *Kerkenordeningen*, en ſulke dingen, die tot *alle Kerken* in 't gemeen behoren, verhandelen de *Synoden* geen ſaken, als die by *Apel* aan haar komen, of, die in *mindere Vergaderingen* alreeds hebben gediend, en die men aldaar niet heeft *kunnen* of *willen* verhande-
len

len, en afdoen. So dat de *Synoden* niet hebben te doen, met de *Persoon*, of het *Ampt* van een *Predikant*, *Ouderling*, &c. nog met eenige andere ſaken, die particulier, en hier of daer *Domeſtijck* zijn, als de *Kerkenraden* en *Claſſen* van die plaatſen, daar ſulke ſaken particulier en *Domeſtijk* zijn, de ſelve ſaken kunnen en willen verhandelen, en afdoen. Dewyl dan de Kerkenraad van Amſterdam, in den voorleden jare aan het *Synode van Noordholland* bekend maakte, *dat ſy beſig waren, met het onderſoeken en verhandelen van de ſaak van D. Bekker, en daarin voornemens waren; te continueren, en de ſaak af te handelen, ſodanig als ſy ſouden bevinden te behoren*, &c. ſo kon de *Synode* in de heele ſaak van *D. Bekker* ook anders niet doen, als ſijn Boek *veroordelen*, en de *Hoge Overheyd* te verſoeken om het te verbieden. Daarom verklaarde ook die Synode op de ſelve tijd, dat die ſaak, voor ſo veel *D. Bekkers Perſoon* en *Ampt* betreft, t'Amſterdam *Domeſtijk* was; ſeggende, in de ſelve Reſolutie waar in ſijn Boek wierd *veroordeeld*, en aan de Gedeputeerde van 't Synode belaſt om by de *Hoge Overheid*, alle devoiren aen te wenden, tot het doen *verbieden* van 't ſelve Boek, *dat de Synode het verder verhandelen van die ſaak, voor ſo veel de Perſoon van D.* Bekker *belangt, NB. was latende aan de diſpoſitie en de behandelinge van de Eerw. Kerkenraad en Claſſis van Amſterdam, om daar mede te handelen na Kerken ordre, en ſo als ſy ſouden bevinden te behoren.* Met deſe woorden ſegt en doet de *Synode* twe dingen. Eerſtelijk, verklaard en bekend de *Synode* hier, gelijk de waarheid is, *dat het behandelen van D.* Bekkers *Perſoon, volgens Kerken-ordeningen, t'Amſterdam Domeſtyk is, en behoorende tot de Kerkenraad en Claſſis van Amſterdam.* Ten tweden betuygd en verklaard de *Synode* in en met die woorden effectivelyk, *dat ſy een volkomen goed vertrouwen heeft van de Kerkenraad en Claſſis van Amſterdam, en daarom ook die ſaak volkomentlijk aan haar laat, en verblyft, om daar mede te handelen na Kerken-ordre; met een volkomen vertrouwen, dat de Kerkenraad en Claſſis van Amſterdam daar in ſullen doen, ſo als ſy in goeden gemoede, na regt, reden, en billikheid, tot de meeſte ſtigtinge, en weeringe van ergerniſſen, ſullen bevinden te behoren.* Dit alles dan ſo zijnde, en de *Synode* ſulks ook toeſtaande, bekennende, en uytdrukkelijk verklarende, ſo is die *Synode* ook, volgens de *Kerken-ordeninge* en *Canonyke Wetten*, ja ſelfs volgens hare eigene bekenteniſſe en uytſpraak, niet bevoegd,

om sig ooyt of ooyt meer te bemoeyen met dese saak, voor so veel de *Persoon* en het *Ampt* van *D. Bekker* betreft; of de saak moest by *Apel* aan haar komen; 't welk, gelyk te voren (pag. 110.) getoond is, nu niet geschieden kan; te min, om dat de *Synode* van *Noordholland* in de voorsz. Resolutie verder segt, dat die saak, *uyt de Kerkenraad in de Classis van Amsterdam komende, by de selve Classis NB. finaal sal worden afgedaan.* Hier uyt blykt dan ook klaarlijk, dat de *Synode* van *Noordholland* in geenen deele bevoegd of geregtigd was, om aen de Kerkanraad van Amsterdam te *versoeken*, en te *gelasten, om de handelinge, by de selve Kerkenraad, ten reguarde van D. Bekker aangevangen, sonder eenig tydversuym te voleyndigen, en de selve handelinge te voltrekken voor den eersten september; en het selve gedaan zijnde, te brengen ter kennisse van de Classis, en dat het geene de selve Classis dan verder soude goedvinden, daar in te doen, en te disponeeren, finaal sal worden gedaan binnen den tijd van twe maanden, na dat de saak tot hare deliberatien sal zijn gebragt; en dat dese handelinge van de Classis sal geschieden ten by-wesen, en met advijs, van eenige Gecommitteerde uyt de selve Synode.* En dewijl egter de *Synode* dit alles sodanig heeft geordonneerd, en sulks doen stellen in de voornoemde Resolutie, waar in ook de Gecommitteerde worden genoemd, die op de voorsz. wijse in de Classis van Amsterdam sessie souden nemen, gelijk sy gedaan hebben, so kan sulks voor niet anders worden aangesien, en gehouden, als een notoire *usurpatie*, strydig tegen de K*erken-ordeningen*, en *Canonijke Wetten*, en tegen het indisputabele regt van iedere Classis; ja selfs tegen de voornoemde verklaringe, bekentenisse en uytspraak, die de selve *Synode* heeft gedaan, in de selve Resolutie waar in de voornoemde *usurpatie*, of *onwettige aanmatinge*, word begaan; en besteld. Oversulks was de Kerkenraad niet gehouden die *onwettige ordre*, van de voorsz. handelinge binnen den tijd van vier weken te voltrekken, te gehoorsamen, of na te komen; nog de Classis was niet gehouden om te gehoorsamen en na te komen het *Synodale goed vinden*, en *ordonneeren*, om het geene sy in de saak van *D. Bekker* souden goed vinden te doen, binnen den tijd van twe maanden te doen; veel min was de selve Classis gehouden, om die handelinge te verrigten, ten by-wesen, en met advys van de Gecommitteer-

de

de uyt het *Synode*, en de selve tot dien eynde in hare Vergaderinge te admitteren, waer buyten sy kunnen tn mogen houden, elk die daar niet hoord. Dat de Classis en Kerkenraad van Amsterdam ook verstaan, niet gehouden te zijn, de voornoemde, of diergelijke ordres en dispositiës van het *Synode* te gehoorsamen, en na te komen, hebben niet alleen verscheydene Leden des Classis aan de Gecommitteerde van 't *Synode* te kennen gegeven; gelijk men sulks ook in de termen van Receptie niet duysterlijk heeft te kennen gegeven; maar sulks blijkt ook daar uyt, dat de Classis de voorsz. saak niet heeft afgedaan binnen twe maanden, maar by de vijf maanden daar mede is besig geweest; hebbende ook daar over gedelibereerd, en de saak *finaal afgedaan*, in absentie van de Gecommitteerde van 't *Synode*, en sonder met de selve daar over in hare vergaderinge te delibereeren, en te adviseeren; en dat ook de Kerkenraad, in plaatse van nog maar vier weken over *D. Bekkers* saak te handelen, en hare handelinge te voltrekken voor den eersten Septemb. des jaars 1691., nog daar over in hare vergaderinge heeft gehandeld, na dat de saak al lang by 't Classis was afgedaan; hebbende hare handelinge over die saak eerst voltrokken op den 14 April deses jaars, als wanneer sy haar voornoemde *Protest* afstonden, en in de voorsz. Resolutie van de Classis acquiesceerden.

4. Sommigen meenen, en geven voor, dat de Classis van Amsterdam, met de Gecommitteerde van 't *Synode* in hare vergaderinge te ontvangen, en in derselver presentie, en met derselver communicatie en advijs, over *D. Bekkers* saak te delibereeren, sig soude hebben onderworpen aan de voorsz. ordre van 't *Synode*, en dienvolgende gehouden soude zijn geweest, om die saak binnen twe maanden af te doen, en sulks ten overstaan, en met advijs, van die Gecommitteerde uyt het *Synode*. Maar, behalven dat hier van het tegendeel blijkt uyt de voorsz. handelinge van de Classis, en dat het admitteeren en ontvangen van de Gecommitteerde van 't *Synode* maar is geschied uyt complaisantie, en beleefdheyd, en om daar mede te tonen, dat men (gelijk het spreekwoord segt) met opene deuren wilde wandelen, en in die saak niets doen, dat niet mogt gesien en gehoord, en

 aan

aan de *Synode* gerapporteerd worden, so soude ook, indien al waar was, dat de Classis sig aan de voorsz. ordre van de *Synode* had onderworpen, (waar van egter het tegendeel blijkt) daar uyt niet volgen, dat de *Synode* eenig regt had, om wederom in hare vergaderinge over de dus afgedane saak van *D. Bekker* te delibereeren, en iets verders daar in te disponeeren; maar in tegendeel soude sulks een bewijs zijn, dat de *Synode*, schoonse te vooren eenig regt mogt gehad hebben, om over de saak van *D. Bekkers Persoon* en *Ampt* te delibereeren, en disponeeren, egter nu geen regt altoos daar toe heeft, nog hebben kan, also de Classis van Amsterdam, te samen met de Gecommitteerde van 't *Synode*, in sulken gevalle, waarlijk souden zijn, en niet anders geconsidereerd kunnen worden, als, een Collegie van *Gedelegeerde Regteren*, of *Gecommitteerde van 't Synode*; met volkomene last en ordre, om de saak van *D. Bekker* finalijk af te doen, sodanig als sy souden goed vinden, en oordeelen te behoren. En 't geen sulk een Collegie deed, soude immers moeten worden geconsidereerd, en ook waarlijk sodanig zijn, als of het de *Synode* selve deed. En dewijl in de *Synodale Resolutie* word gesegt, dat de Classis van Amsterdam, na dat de saak uyt de Kerkenraad in hare vergaderinge soude zijn gebragt, NB. *des nodig zijnde, daarin soude doen, sodanig, als sy soude bevinden te behoren*, so soude het aan dese *Gedelegeerde*, of *Gecommitteerde Regteren*, hare keur hebben gestaan, of sy daarin iets verders wilden doen, als de Kerkenraad had gedaan? of niet? Dat is, sy mogten en moesten daar van *oordeelen*, of het nodig was, om in die saak iets verders te doen? en wat? En als sy het *nodig bevonden*, om iets verders te doen, so mogten en moesten sy 'er ook van *oordelen*, wat sy verder souden doen? Dit alles leyd klaarlijk in de woorden, *Des nodig zijnde*. De Kerkenraad nu, had in de saak van *D. Bekker* niet anders gedaan, als het doen opstellen en aan hem voorstellen van de voornoemde dertien Articulen, versoekende en belastende aan *D. Bekker* om die te teekenen; 't welk hy, met die Articulen voor onaannemelijk te verklaren, weigerende, en daar op aan de Kerkenraad in schrift overleverende de voornoemde sijne bekende aanbiedinge van den 30 Augusti, so verwierp de Kerkenraad die aanbiedindin

ge

ge, hem aanſeggende dat hy beter *voldoeninge* moeſt geven, ſonder te ſeggen *wat voldoeninge*? En alſo hy aan de Kerkenraad geen nader *voldoeninge* gaf, ſo bleef de ſaak, ten regarde van de Kerkenraad, daer by beruſten; wordende de heele ſaak, op den 3 Septemb. des jaars 1691. uyt de Kerkenraad in de Claſſis gebragt. Had nu de Claſſis eens goed gevonden, om de ſaak in ſodanige termen, alſſe doe was, te laten beruſten, en niets ter wereld daar in te doen, ſo ſoude immers de *Synode* daar mede hebben moeten te vreden zijn. En indien men de Claſſis moeſt conſidereeren, als ſig te hebben onderworpen aan de voorſz. *Synodale Reſolutie*, en dienvolgende over die ſaak te delibereeren uyt kragte van die *Reſolutie*, en als *Gecommitteerde Regters*, ſo ſoude immers moeten volgen, dat het geene by die Claſſis, daar in was verſtaan, by de *Synode* ſelve was gedaan, en verſtaan. Wil men dan ſeggen, dat de Claſſis, ſig aan die *Synodale Reſolutie* onderworpen hebbende, en uyt dien hoofde over die ſaak vergaderd zijnde, en daer over delibereerende, ook gehouden was, al 't geene ſy goed vond in die ſaak te doen, binnen den tijd van twe maanden te doen? en dat het geene na verloop van die twe maanden, en in abſentie van de Gecommitteerde van 't *Synode*, is gedaan, informeel, nul en kragteloos is? Ik ſal ſulks, op dat ontoegeſtaane preſuppooſt, eens ſo toeſtaan, en ſeggen, dat daar uyt dan ſoude ſpruyten een abſoluyt regt, en ge-opende weg voor *D. Bekker*, om aan de *Synode*, of aan de *Hoge Overheyd*, te appelleeren, over de proceduren die men na verloop van die twe maanden in ſijn ſaak, en tegen hem, heeft gehouden; en dat men ook, van Regtſweegen, in ſulken gevalle, alle ſodanige Proceduren, die de Claſſis na verloop van die twe maanden tegen hem heeft gehouden, ſoude moeten vernietigen, als wegens notoire *informaliteyt*, nulliter, qualijk, en ten onregte gedaan zijnde; maar daar uyt ſoude evenwel in geenen deele volgen, dat de *Synode* wederom over die ſaak ſoude mogen delibereeren, en iets verders daarin diſponeeren; alſo het gedurende die twe maanden na dat de ſaak uyt de Kerkenraad in de Claſſis was gebragt, niet alleen volkomentlijk aan het *oordeel* van de Claſſis ſtond, *of het nodig was*, iets verders in die ſaak te doen, als de Kerkenraad gedaan had? maar ook in de keur en vryheyd van

die Classis, om daar in te doen so als sy soude bevinden te behoren; en te *oordeelen*, wat? en hoedanig daar in verder te doen, *nodig was*? en oversulks het laatste dat die Classis, gedurende die twe maanden, ter presentie van de Gecommitteerde van de *Synode*, daar in had goed gevonden te doen, verstaan en gehouden soude moeten worden, te zijn de volkomene en *finale afdoeninge*; waar by de saak soude moeten berusten; al was 't maar een reprimende geweest; of een aansegginge, dat hy qualijk had gedaan, met so een Boek uyt te geven sonder voorgaande communicatie daar over te houden met sijn Ampt-genoten, en andere geleerde mannen; en dat hem nu aangesogt wierd, niets meer over die saak in 't ligt te geven, als na voorgaande visitatie en approbatie des Classis; 't welk hem de Classis, gedurende die twe maanden, verscheydene malen heeft gesegt. Ja neemt eens, de Classis had in die twe maanden *D. Bekkers* saak ondersogt, en daar over gedelibereerd, sonder egter iets daar in te disponeeren, of eenige uytspraak te doen; so soude men noodsakelijk moeten verstaan, dat de Classis, om dese en gene redenen, en motiven, niet had goed gevonden, iets verders daar in te doen, en te disponeeren; of eenige Resolutie daar over te nemen, en uytspraak te doen; maar dat sy in tegendeel stilswijgende hadden verstaan, van meerder stigtinge, en minder ergernisse, en andere quade gevolgen, te zijn, die saak stilletjes aan een spijker te hangen, en so te laten dood bloeden; want de *Synode* heeft het gesteld aan 't *oordeel* van de Classis, of het *nodig* en *dienstig* was iets verders daar in te doen, als de Kerkenraad had gedaan? of niet? Indien de Classis dan, om het admitteeren en ontvangen van de Gecommitteerde van 't *Synode*, in hare vergaderinge, of om eenige andere redenen, die iemand soude kunnen of willen allegeeren, verstaan moest worden, sig aan de voorsz. ordres van de *Synode*, in de gemelde Resolutie begrepen, te hebben onderworpen, en dat dien volgende die *Resolutie van 't Synode* in alles ge-observeerd soude moeten worden, so soude noodsakelijk moeten volgen, dat het laatste dat binnen den tijd van die twe maanden by de Classis in die saak van *D. Bekker* is gedaan, het zy veel, of weynig, of niet altoos anders, als de Kerkenraad daar in had gedaan, gehouden

den moeſt worden voor de *finale diſpoſitie*, waar by de heele ſaak ſoude moeten beruſten, en waar mede ſelfs de *Synode* ſoude moeten te vreden zijn, als zijnde geſchied by hare *Gedelegeerde* of *Gecommitteerde Regters*, door *Synodale ordre*, en in derſelver naam, en overſulks even eens, als of het de *Synode* ſelve had gedaan. So dat het geene, in den voorſz. onderſtelden gevalle, na verloop van de twee maanden in de voorſz. ſaak is gedaan, wel een regt aan *D. Bekker* ſoude hebben gegeven, om, in gevalle hy ſig daar by beſwaard vond, daar over aan de *Synode*, of aan de *Hoge Overheyd*, te apelleren; en een regt aan de *Synode*, of aan de *Hoge Overheyd*, om al het gene na verloop van die twee maanden in de gemelde ſaak was gedaan, te verklaren voor nul, kragteloos, en van onwaarde, en te vernietigen, als *informeel*, qualijck en ten onregte gedaan; maar geen regt aan de *Synode* om verder over die ſaak te delibereeren, en anders daar in te diſponeeren, of te doen, als in die twee maanden was gedaan by de voornoemde Claſſis. Maar dat de Claſſis van Amſterdam ſig niet heeft onderworpen aan de voorſz. *Synodale Reſolutie*, of daarin begrepene ordres, en de Gecommitteerde van 't *Synode* niet daarom, maar uyt een heel ander inſigt, in hare vergaderinge heeft ontvangen, is te voren (pag. 115.) uyt de handelinge der ſelve Claſſis bewelen; gelijck mede (pag. 114.) dat de Claſſis niet was gehouden die ordres te reſpecteeren, of ſig daar aan te onderwerpen. En dewijl getoond is, dat het geven van ſodanige ordres aan de Claſſis, een notoire *uſurpatie* is, ſo kan uyt die *uſurpatie*, of uyt het toelaten van die *uſurpatie*, voor een tijd, geen *Regt* voor de *Synode* worden geboren, om ſig nog meer dingen, die haar niet toekomen, aan te matigen. En die voor eenigen tijd, en om eenige redenen, ſodanige *uſurpatie* toelaat, word daar door niet verſteken van ſijn *Regt*, om naderhand te doen ſodanig als hy Regtſwegen vermag, en ook goed vind te doen, ſonder op ſodanige *uſurpatie*, of op den *uſurpateur*, te letten. De *Synode* dan geen *Regt* hebbende, om ſulke ordres te geven, en de Claſſis niet gehouden zijnde, om de *Synode* daarin te gehoorſamen, nog die Gecommitteerde van 't *Synode* in hare vergaderinge te ontfangen, of langer daar in te dulden, als ſy wilde, ſo was de Claſſis nog veel min gehouden na die Gecom-

mitteerde van 't *Synode* te wagten, of deselve wederom te halen, doe sy van selfs, sonder verjaagd te worden, vertrokken, en niet wederom wilden komen; want niemand is ooyt of ooyt gehouden, een usurpateur, die weg blijft, wederom in te halen. Oversulks was de Classis van Amsterdam, in 't verhandelen en afdoen van *D. Bekkers* saak, aan geen tijd gebonden, nog gehouden na iemand te wagten, of om te sien. Dat ook de meeninge van de *Synode*, in 't noemen van een tijd van twe maanden, maar is geweest, als offe gesegt hadde, dat de Classis so spoedig als mogelijk was met de voorsz. saak soude voort gaan, en dat de *Synode* geensins van intentie is geweest om het geene na verloop van twe maanden daarin wierd gedaan, voor *informeel*, *nul*, kragteloos, en van onwaarde te houden, en de saak in hare vergaderinge te trekken, om aldaar anders en verder daarin gedaan en gedisponeerd te worden, blijkt daar uyt, datse sulks in hare voorsz. Resolutie niet hebben gesegt, nog aan hare Gecommitteerde belast, om daar tegen te protesteeren, als de Classis na verloop van die twe maanden nog langer daar over soude willen delibereeren, en de saak na dien tijd uytspreken, en finalijk afdoen; 't welk uytdrukkelijk hadde moeten belast en gedaan worden, indien sulks de meeninge van de *Synode* was geweest. Dat ook de vier Gecommitteerde van 't *Synode* het noemen van twe maanden sodanig niet hebben verstaan, als of sy na verloop van die twe maanden niet meer in de Classis van Amsterdam mogten komen, om over de saak van *D. Bekker* te helpen delibereeren, adviseeren, en deselve finalijk te helpen afdoen, blijkt daar uyt, dat die Gecommitteerde van 't *Synode* na verloop van die twe maanden nog in twe Classen t' Amsterdam zijn geweest, en over *D. Bekkers* saak hebben helpen delibereeren, en adviseeren op wat wijse men de selve finalijk soude afdoen? want de saak op den 3 Septemb. des jaars 1691. uyt de Kerkenraad in de Classis gebragt zijnde, so waren de twe maanden verstreken den 3 November desselven jaars. En na dien tijd zijn de Gecommitteerde van 't *Synode* nog geweest in de drie-daagse Classis van den 5, 6, en 7 November, mitsgaders in die van den 20 November, des jaars 1691. Hebbende oversulks seventien dagen na verloop van die twe maanden nog daar over gedelibe-

libe-

libereerd, en in twe Classen geadviseerd, en gekuypt, om de saak finalijk af te doen. Dat nu de Gecommitteerde van 't *Synode* in de Classis van den 20 November voornoemd, als wanneer de saak van *D.* B*ekker* nog voor twe maanden wierd uytgesteld, haar afscheyd hebben genomen, seggende, dat haren tijd was verstreken, en sy aldaar nu niet meer te doen hadden, sulks was niet, gelijk sy voorgaven, om hare commissie en ordre, in de *Synodale Resolutie* begrepen, strictelijk te observeeren, also die Commissie en Resolutie, indiense strictelijk geobserveerd moest worden, doe alreeds heel verre by haar was overtreden, gelijk getoond is; maar sy bemerkten, dat al haar kuypen en woelen *in faveur van de Duyvel*, te vergeefs was, en dat sy in de Classis haar oogmerk niet konden bereyken van *D.* B*ekker* te doen deporteeren; maar dat de Classis hem in tegendeel soude verdragen, en de saak op een heel Christelijke wijse afdoen, sonder te letten op hare contrarie advijsen, die niet konden gelden, als sy de meerderheyd van stemmen niet op hare zijde hadden. Om nu tot het deporteeren van *D.* B*ekker* ('t welk sy niet beoogden door *Synodale last*, maar uyt eigene, particuliere, bitse en nydige drift) de meerderheyd van stemmen in de Classis te krygen, daar toe sagen sy geen kans meer. En dat was de reden dat sy haar afscheyd namen, en in de Classis aan den 22. January deses jaars niet wilden komen. Maar hadden sy eenige kans gesien, om hare particuliere driftige en nydige desseynen in en door de Classis uyt te voeren, sy souden 'er op den 22 January deses jaars so wel zijn gekomen, als in de Classis van den 5, 6, 7. en die van den 20 November, des voorledenen jaars; also de twe maanden, die quansuys in de *Synodale Resolutie* worden genoemd, doe so wel voorby waren, als op den 22 January deses jaars.

5. Indien de *Synode* eenig oogmerk of intentie had gehad, om de Classis te bepalen van de saak van *D.* B*ekker*, op sulk, of sulk een wyse, ten overstaan en met advys van hare Gecommitteerde, af te doen, en sulks precisselijck binnen den tyd van twe maanden, op pœne van nulliteyt, en van het geene de Classis na die twe maanden, of in absentie van die Gecommitteerde, daarin mogt doen, en disponeeren, by de *Synode* te sien verklaren voor nul, kragteloos en van onwaarde; so soude de *Synode* niet in hare Resolutie

heb-

hebben moeten ſtellen, dat de Claſſis als de ſaak uyt de Kerkenraad in hare Vergaderinge quam, en overſulks die twe maanden haren aanvang namen, ſoude *oordeelen*, *of het nodig was*, om iets verders in die ſaak te doen, als de Kerkenraad had gedaan? en daar in, *des nodig zijnde*, te doen *ſo als ſy ſouden bevinden te behoren*; maar daar had uytdrukkelijk in de *Synodale Reſolutie* moeten ſtaan, dat de ſaak op ſulk of ſulk een wyſe by de Claſſis moeſt worden afgedaan, en ſulks preciſelijk binnen den tyd van twe maanden, ten overſtaan en met advys van de Gecommitteerde uyt het *Synode*, en dat op ſulke of ſulke pœnen. Ook hadden, in ſulken gevalle, de Gecommitteerde van 't *Synode*, uytdrukkelijke en ſpeciale laſt moeten hebben, om, in gevalle de Claſſis, binnen die twe maanden, de voorſz. ſaak op eenige andere wyſe als by de *Synode* was bepaald, wilde afdoen, of effectivelijk afdeed, als dan, uyt de naam van de *Synode*, daar tegen te proteſteeren: gelijk mede, in ſulken gevalle, die Gecommitteerde uytdrukkelyke laſt en ordre hadden moeten hebben, om, als binnen dien preciſen tyd van twe maanden de voorſz. ſaak niet by de Claſſis, op ſodanigen wyſe als by de *Synode* was bepaald, wierd afgedaan, als dan, na verloop van die twe maanden, aanſtonds haar afſcheyd te nemen, en voor haar vertrek niet alleen te proteſteeren, over de ongehoorſaamheyd en nalatigheyd van de Claſſis, in 't volbrengen van de laſt en ordre der *Synode*, maar ook, uyt de naam van de *Synode*, te proteſteeren, van nul, kragteloos en van onwaarde te ſullen houden, al 't geene na dien tyd, en in hare abſentie, in de voorſz. ſaak, ſoude worden gedaan, of gediſponeerd. Maar dit niet by *Synode* zijnde geordonneerd, nog by hare Gecommitteerde gedaan, ſo kan ook met de alderminſte ſchyn van reden niet worden geſegt, of gedagt, dat de *Synode* van *Noordholland* verder ſal delibereeren over de voorſz. ſaak, of daar in iets anders of verders diſponeeren, als by de Claſſis en Kerkenraad van Amſterdam, met approbatie van de Heeren Burgermeeſteren der ſelver Stad, en met genoegen van het beſte en meerdere gedeelte der Gemeente, is gedaan. Veel min is 'er dan eenige ſchijn van reden, om te geloven, of te denken, dat de Gecommitteerde van 't *Synode*, gelyk ſommige onruſtige (of onkundige) menſchen meenen en uytſtrooyen,

yen,

yen, souden willen of derven bestaan, op haar te nemen, dat seer lastige en steekclagtige pak, van sig voor de *Synode*, als aanklagers en party te stellen tegen de Classis en Kerkenraad, ja selfs tegen de Heeren Burgemeesteren der Stad Amsterdam, over het afdoen der gemelde saak op de voorsz. wyse, dewijl de selve Gecommitteerde tegen de voorsz. afdoeninge, waar by de Classis haar heeft versogt, en sy geweigerd te komen, niet hebben geprotesteerd, nog sig ter behoorlijker tyd en plaatse party gesteld; en sig ook oversulks nu niet voor de *Synode* party kunnen stellen, als hebbende nu geen regt om sulks te doen, en de saak aldaar te brengen. So dat de Gecommitteerde van 't *Synode* nu anders niet kunnen doen, als aan de *Synode* rapport te doen van al 't geene in de Classis van Amsterdam in de voorsz. saak is gedaan, terwyl sy aldaar present zijn geweest; en de *Synode* na regten anders niet kan doen, als dat rapport aan te hooren; gelyk mede het rapport van de ordinaire Gedeputeerde van 't selve *Synode*, die te vertellen sullen hebben, hoedanig sy by de Heeren Staten van Holland en Westvriesland, gelyk mede by verscheydene leden van die Vergaderinge daar sy om het verbieden van *D. Bekkers* Boek hebben gesolliciteerd, bot gevangen hebben.

6. Al had de *Synode* van *Noordholland* een vast oogmerk en intentie gehad, (des nogtans van neen,) om de Classis te bepalen aan den precisen tyd van twe maanden, mitsgaders om de voorsz. saak op een sekere bepaalde wyse af te doen, en dat dit alles had gestaan in de *Synodale Resolutie*, met sodanige uytdrukkelijke pœnaliteyten, als te vooren is gemeld; en dat ook de Gecommitteerde, door uytdrukkelijke last van de *Synode*, hadden geprotesteerd tegen al het geene, contrarie die *Synodale Resolutie*, was gedaan, mitsgaders tegen al het geene de Classis na haar vertrek, in hare absentie, en na verloop van die twe maanden, in de voorsz. saak mogt komen te doen, so soude de *Synode* daar door evenwel geen Regt hebben gekregen, om de saak van *D. Bekker* tot hare judicatuur en deliberatie te trekken, en daarin anders of verder te disponeeren, als de Classis en Kerkenraad van Amsterdam, met approbatie van de Heeren Burgermeesteren, en met applaudissement van alle welmeenende in de Gemeen-

meente, aldaar, daarin heeft gedaan; alſo niemand, met een vaſt oogmerk en intentie te hebben, tot iets, waar toe men geen Regt heeft, nog ook met effectivelijk in 't werk te ſtellen en te begeeren, dat geene waar toe men geen Regt heeft, en te proteſteeren als die *uſurpatie* en *onregtmatige pretenſie* word geweigerd, afgeſlagen, en voorby gegaan, door ſulk oogmerk en intentie, en pretenſie, nog ook door ſulk proteſt, eenig Regt krygt, tot dat geene 't welk hem niet toekomt, en waar toe hy geen Regt altoos heeft. De *Synodale Reſolutie* mogt dan luyden ſo alſſe wilde, en de Gecommitteerde van 't *Synode* mogten doen, en proteſteeren, wat ſy gewild hadden, de *Synode* ſoude daar door geen Regt altoos hebben gekregen, tot het behandelen van, en diſponeeren in een ſaak, die haar in 't alderminſte niet aangaat, en waar toe de *Synode* geen Regt heeft, of de ſaak moeſt, uyt een lager Vergaderinge, by *Apel* aan haar komen, of men moeſt die ſaak in lager Vergaderingen, t'Amſterdam, niet hebben kunnen of willen afdoen; nog de Claſſis van Amſterdam ſoude door eenige *Synodale Reſolutie*, nog door het doen, en Proteſteeren van de Gecommitteerde van 't *Synode*, hoedanig, en in wat termen, die *Reſolutie*, *Ordre*, en *Proteſtatie*, ook mogt weſen, niet hebben kunnen benadeeld worden, in haar indiſputabel Regt, van de voorſz. ſaak van *D. Bekker*, betreffende ſijn *Perſoon* en *Ampt*, te behandelen, en af te doen, ſodanig, en binnen ſodanigen tyd, als ſy in goeden gemoede, na regt, reden en billykheyd, bevonden te behoren; als zijnde die ſaak, volgens de *Kerken-ordeninge*, en ſelfs volgens de bekenteniſſe en uytſpraak van de *Sijnode*, t'Amſterdam *Domeſtijk*, en niemand rakende, nog aangaande, als de *Magiſtraat*, *Claſſis* en *Kerkenraad* van die Stad. De *Sijnode* dan geen Regt altoos hebbende tot het diſponeeren, over de *Perſoon* en het *Ampt* van een Predikant, &c. nog tot het behandelen en afdoen van alle andere ſaken, die hier of daar *Domeſtijk* zijn, of het moeſt weſen, dat men ſodanige ſaken, in die Vergaderingen daarſe *Domeſtijk* zijn, niet konde of wilde afdoen, of dat ſodanige *Domeſtijke ſaken*, in mindere Vergaderingen behandeld en uytgeſproken zijnde, by *Apel* aan de *Synode* quamen, ſo kan de ſaak van *D. Bekker*, na *Kerken-ordeninge*, en *Canonijke Regten*, nooyt ter Judicatuur en
diſ-

dispositie van de *Sijnode* komen, also men die saak in de mindere vergaderingen, daarse *Domestijk* is, niet alleen heeft *kunnen*, maar ook *willen afdoen*, en ook effectivelijk, op de voorsz. wyse, finalijk afgedaan heeft, sonder dat iemand in *debita forma*, of ter behoorlijker tijd en plaatse, *secundum jus Canonicum*, daar tegen heeft geprotesteerd, en sig *Party Apellant* gesteld.

Hier mede vervalt en verdwijnt dan al 't getalm, dat den Auteur van 't voorsz. Lasterschrift, genaamd, *Aanmerkingen van eenige Regtsinnige broederen*, &c. maakt, als of het geene de Classis van Amsterdam, op de voorsz. wijse, in de saak van *D. Bekker* heeft gedisponeerd, *informeel, nul en kragteloos was, om dat het is geschied na verloop van de twe maanden, in de Synodale Resolutie genoemd; dat de Classis van Amsterdam niet gewettigd soude zijn geweest, om de voorsz. saak aldus te behandelen, veel min te termineeren; dat so wel de last en Commissie van de Classis, als van de 4 Gecommitteerde des Synodi, uyt soude zijn geweest, en derhalven alles als informeel en onwettig soude moeten gehouden worden; dat de Classis oversulks voor de Synode reekenschap soude schuldig zijn, en responsabel voor het geene gedaan is, ja censure weerdig soude zijn; en dat dese saak niet van de Synode soude kunnen afgehouden worden*, &c. (pag. 4, 18, 19) en diergelijke sotheden meer, die hier te voren in 't breed aangewesen, en wederleyd zijn. 't Is genoeg, ja meer als te veel gerespecteerd, dat de Classis van Amsterdam die Gecommitteerde van 't *Synode* in hare vergaderinge heeft geadmitteerd, en, so lang als sy wilden, present laten zijn by alle hare handelingen in de saak van *D. Bekker*, en dat men haar over alles, die saak betreffende, mede heeft laten delibereeren, en adviseeren. Niemand heeft haar ook weg gejaagd, maar sy zijn van selfs vertrokken. En hoewel de Classis niet gehouden was sodanige Gecommitteerde van 't *Synode* in hare vergaderinge, als of sy daar stem en sessie hadden, te admitteeren, en sy daar ook so veel te doen hadden, als het vijfde rad aan de wagen, egter heeft de Classis, om die Gecommitteerde de maat vol te meeten, en te toonen, dat men haar wel by alles present wilde laten zijn, en met haar over die saak delibereeren en adviseeren, haar versogt, om by de handelinge des Classis van den 22 January deses jaars, als wanneer de saak, op de voorsz. wyse,

 fina-

finalijk wierd afgedaan, present te willen zijn, en mede daar over te willen delibereeren en adviseeren; maar de Gecommitteerde van 't *Synode* sulks weygerende, en niet wederom willende komen, so was 't ook qualijk de pijne weerd om haar met geweld te halen, alSo men 't te Amsterdam gemakkelijk sonder haar kon stellen, en sy, mitsgaders het heele *Synode van Nordholland*, t' Amsterdam in de Classis so veel te doen hebben, als de Heeren van den *Hogen*-en *Provincialen-Rade in Holland* te doen hebben in de Steden en Dorpen van Holland, en Zeeland, van waer de saken by *Apel* aan haar komen.

Daar is ook weynig aan gelegen, *of de Gecommitteerde van 't Synode vergenoegt of misnoegd uyt de Classis van Amsterdam zijn vertrokken.* En dat sy in haar *afscheyds-spraak eenige sensibele dreygmenten souden hebben laten influeeren, van over verscheydene dingen aan de Synode te sullen klagen*, gelijk den Auteur van 't gemelde *Lasterschrift*, (pag. 4, en pag. 19.) segt, is onwaaragtig, en 't soude ook belachelijk zijn, indien sy sulks gedaan hadden; dewijl sy, hebbende geen ordre om te protesteeren, gelijkse ook niet geprotesteerd hebben, ook by gevolg in haar afscheyd-spraak geen dreygementen hadden te doen, gelijkse die ook niet gedaan hebben. Maar sy seyden in hare afscheyd-spraak, *datse te sijner tijd aan de Synode rapport souden doen, van hare Receptie in de Classis van Amsterdam, en van 't geene aldaar in hare presentie, in de saak van D. Bekker was gedaan.* En dit weet elk, dat hare pligt is, als zijnde tot dien eynde gesonden.

Belachelijk en sot is ook het geene den Autheur van 't voorsz. *Lasterschrift* (pag. 18.) segt, dat de Classis van Amsterdam, in 't behandelen van *D. Bekker*, en sijn saak, *ook gesorgt moest hebben voor 't genoegen van alle Leeraren, Kerken, en Synoden van Nederland, die met de voorsz. satisfactie van D. Bekker niet te vreden zijn.* Wie hoorde ooyt dwaser seggen? Soude de Heer *Bekker* een satisfactie geven, daar de heele *Gereformeerde Kerk*, dat is, alle *Kerken*, alle *Synoden*, en andere *Kerkelijke Collegies*, en alle *Leraren*, en alle andere *Personen*, die sig *Gereformeerd* noemen, en belydenisse van de *Gereformeerde Religie* doen, mede te vreden waren? dan was hy niet alleen te beklagen, maar 't soude ook onmogelijk zijn, sulk een overal-voldoende, en elk-voldoende-

satis-

satisfactie te geven; want het geene de eene *Synode*, of *Classis*, of *Kerkenraad*, van Nederland, behaagd, soude de andere mishagen; en 't geen d'een Predikant, of Ledemaat, *satisfactoir* noemd, sou d'andere wel ergerlijk noemen, en daar mede t' onvreden zijn; also niet alleen in iedere *Synode*, *Classis*, of *Kerkenraad* van *Nederland*, besondere sentimenten heerschen, die by andere diergelijke Collegies van de Nederlandsche Kerk voor onregtsinnig en valsch worden gehouden, maar ook selfs geen *Synode*, *Classis*, of *Kerkenraad* in heel Nederland is, daar de leden alle eenerly sentimenten hebben, en alle schriftuurplaatsen, mitsgaders alle plaatsen in de Confessie, Catechismus en Formulieren, die sy alle hebben onderteekend, op een en deselve wijse verstaan, en verklaren; ja dat meer is, daar zijn in heel Nederland, ja in de heele wereld, geen tien, en mogelijk geen twe, *Leraren*, of geoeffende *Ledematen* van de *Gereformeerde*, of eenige andere Religie, die over alle schriftuurplaatsen, mitsgaders alle deelen van de Confessie, Formulieren en Catechismus, van hare Kerk, en alle pointen van *Theologie*, of *Religie*, een en de selve gedagten hebben. In de *Philosophie* is dese verscheydenheyd van sentimenten nog veel groter. Hoe kan dan de Heer *Bekker* een *satisfactie* geven, daar alle die menschen, welke, hoewelse een en de selve coleur van huyk tot haar opperkleed dragen, so veele en verscheydene, ja tegenstrijdige sentimenten, tot haar onderkleden en voêringen hebben, gesamentelijk mede te vreden zijn? Neemt eens, de *Satisfactie* die *D.* Bekker heeft gegeven, behaagde die van *Rotterdam*, *Utregt*, &c. dan soudese immers sekerlijk die van *Amsterdam*, en andere plaatsen, by meerderheyd van stemmen, mishagen, gelijk nu, die van *Rotterdam*, en Utregt, &c. mishaagd, dat geene, 't welk die van Amsterdam behaagd, en aldaar is genoemd, *satisfactie*, en ook als sodanig aangenomen. En behalven, dat die van *Rotterdam*, *Utregt*, en andere plaatsen, publykelijk haar misnoegen hebben verklaard tegen de voorsz. *Articulen van satisfactie*, die *D. Bekker* aan de Classis van Amsterdam heeft overgeleverd, en waar op de saak finalyk is afgedaan, so heeft ook *D. Brink*, Predikant tot Utregt, in sijn voornoemde voorrede, publykelijk sijn misnoegen verklaard, tegen de 13 Articulen van de Kerkenraad

van

van Amsterdam, die men *D.* B*ekker*, om de selve te teekenen, en de saak daar op af te doen, voorhield, en waar van hy naderhand, doese Classicaal waren gemaakt, de 6 eerste heeft overgenomen. Selfs heeft B*rink*, in sijn gemelde voorrede, op de gemelde Articulen gecritiseerd, voornamelijk op de 6 eerste, die *D.* B*ekker* nu heeft overgenomen; waarin hy veele en verscheydene onregtsinnigheden en dwalingen, heeft getragt aan te wijsen, en sodoende de Classis en Kerkenraad van Amsterdam publijkelijk van onregtsinnigheyd en dwalinge heeft beschuldigd; gelijk mede word gedaan in 't voornoemde *Lasterschrift*, genaamd *Aanmerkingen*, &c. dat mede van *Utregt* is gekomen, en waar van *H.* B*rink* niet onbewust is. Die voorrede van B*rink* waarin die 13. Articulen van de Kerkenraad en Classis worden geheekeld, was al in 't ligt, eer de saak van *D.* B*ekker* wierd afgedaan; zijnde ook uytgegeven na voorgaande visitatie en approbatie des Classis van *Utregt*. Hadden die van *Amsterdam* haar dat doe eens aangetrokken, en hare opgestelde Articulen tegen die van *Uytregt* verdeedigd, so sou men tusschen die van *Amsterdam* en *Uytregt*, die alle beyde *satisfactie* van *D.* B*ekker* begeerden, een publijk dispuyt hebben gesien, over de Articulen die hy soude teekenen, en over de *satisfactie* die de *Gereformeerde Kerk* van hem begeerde. Nu vraag ik eens aan elk redelijk en onpartydig mensch, hoe het mogelijk is, dat *D.* B*ekker* een volkomene *satisfactie*, of *voldoeninge*, soude kunnen geven, aan de geene die malkanderen niet kunnen verstaan, nog voldoen? en nog questie hebben over de *satisfactie* die men van hem begeerd? Daar-en-boven vraag ik, of selfs het eysschen van sulke, of diergelijke *satisfactie*, niet heel consternatieus en bedugtelijk moet voorkomen aan alle de gene, die eenige nieuwe, of besondere gevoelens hebben, en in eenige saken, het zy *Theologie*, of *Philosophie*, van 't gemeen, of van veele, verschelen? want als om sodanigen redenen een Predikant soude moeten worden gedeporteerd, dan was de weg tot verdere *Reformatie*, en ontdekkinge van Waarheden, afgesneden, en de Predikanten souden d'een den ander moeten deporteeren, en uyt de Kerk bannen, tot de laatste, of tot *een* toe; en *die een*, als men wederom Predikanten wilde hebben, soude dan het modell, of Formulier,

lier, moeten zyn, alle welkers gedagten en ſentimenten de nieuw-aankomende Predikanten dan ſouden moeten tekenen en opvolgen, en met een blinde onderwerpinge, van hem, als van een *onfeylbare Paus*, de gedurige *dictata* en *uytſpraken*, in cas van *Theologie*, *Philoſophie*, en alle andere waarheden, ſouden moeten halen, en afwagten. Dan moeſt'er ook een ſtrenge *inquiſitie*, met *ban* en andere ſtraffen, geoeffend worden, over alle Ledematen, of Particuliere menſchen, die ſig niet blindeling wilden onderwerpen, en geloven wat de Kerk geloofde. Wie ſiet dan niet, de ongerijmdheyd van het eiſſchen van een *algemeene ſatisfactie*, van *D. Bekker*? En wie ſiet in tegendeel niet, dat elk menſch, hy zy Predikant, of wat hy ſoude mogen weſen, volſtaan kan, en volſtaan moet, met *ſatisfactie* te geven, aan de Magiſtraat, Claſſis, en Kerkenraad van ſijn plaatſe? Dit nu heeft *D. Bekker* gedaan. En daar mede is het uyt.

Na dat den Autheur van 't voornoemde *Laſterſchrift*, ſijn angſtvallige en ſwaarmoedige ſiel heeft uytgeſchud, over het doorgaan en verbreyden van *D. Bekkers* gevoelen, ſo ſegt hy eyndelijk, pag. 17. *Het ſtaat voor te eeten, gelijk de kanker. En wat middelen om te ſtuyten? 't En zy de Synoden opwaken, en de Hoge Regeeringe ſig tonen voedſter-Heeren te zyn, van Chriſti Kerk, tot beſcherminge van haar, die de beproefde Waarheyd en Godvrugtigheyd, getrouwelijk tegen laſteringen en beſpottingen verdedigen.* Maar ſo lang als'er geen ander kankers voort-eeten, als de waarheden, die *D. Bekker* in ſijn Boek heeft verkondigd en ontdekt, ſo is'er niet aan gelegen. 't Was te wenſchen, dat den Auteur van 't gemelde *Laſterſchrift*, en alle andere menſchen, die kanker ook op het lijf kregen, en de waarheyd gehoor gaven. Ik twijffel ook geenſins daar aan, maar ben'er heel geruſt in, dat God die waarheden ſal doen door gaan, en ingang vinden, by alle de geene die het weerdig zyn, in ſpijt van de gene die het leed is, en ſig daar tegen aan kanten. Hy, in wiens hand *D. Bekker* een geſegend Inſtrument is, ſal wel ſorg dragen, dat die waarheden, waar door ſijn Eer en Heerlijkheyd op het alderdeſtigſte verbreyd, en het wangeloof ten toon geſteld word, niet geſtuyt worden, maar een vrye doorgang hebben; want het *geene van God is*, ſeyde *Gamaliel*, tegen den Joodſchen

schen Raad, *kan door geen menschen handen gestuyt werden*, Act. 5: 38, 39. Wel ten regte vraagd dan den Auteur van 't gemelde *Lasterschrift*, *wat middelen*, *om te stuyten*? want neemt eens alle de *Synoden* waakten op, gelijk hy hoopt, so kunnen sy daarin evenwel niet doen; gelijk te voren is getoond. Dat de *Hoge Regeringe sig sullen tonen voedsterheeren van Christi Kerk te zijn*, *tot bescherming van haar*, *die de beproefde waarheyd en Godvrugtigheyd getrouwelijk tegen lasteringen en bespottingen verdedigen*, daar aan is niet te twijffelen. Dit hebben de Heeren Staten van Holland en Westvriesland ook getoond, doe sy alle de lasteringen en bespottingen, die men overal tegen *D. Bekker* uytwerpt, en waar door men haar Ed. Gr. Mog. ook heeft getragt gaande te maken, in de wind hebben geslagen, en *D. Bekker* met het verbreyden en verdedigen van de *beproefde Waarheyd* en *Godvrugtigheyd*, tegen al sijn vervolgers, bespotters en lasteraren, hebben laten begaan. En mogelijk sullen de hooggemelde Heeren Staten dit nog verder tonen, wanneer haar Ed. Gr. Mog. aan de geene die nu nog tegen *D. Bekker* woelen, en Land en Kerk beroeren, eens sullen gebieden daar van op te houden, en stil te sitten, en niet meer te blasen de Trompetten van twist, twedragt, en opschuddinge, onder de Gemeente. Maar dat haar Ed. Gr. Mog. de geene die tot ontrusting van Land en Kerk, so tegen *D. Bekker* woelen, souden houden voor de beste beschermers van de *beproefde Waarheid en Godvrugtigheyd*, en uyt dien hoofde tegen *D. Bekker*, en tegen de *Waarheyd*, souden gebruyken de magt die sy van God hebben, tot *bescherminge van 't goede*, *en tot straf van 't quade*, &c. daar toe sie ik geen apparentie. Hadden haar Ed. Gr. Mog. *D. Bekker* en sijn *Partyen* voor sodanig gekend en gehouden, sy hadden al lang na de sin van den Auteur des gemelden *Lasterschrifts* te werk gegaan. Maar na dat ik heb gehoord van eenige leden van Staat, welke ik d'eer heb van te kennen, en met welk ik over de saak van *D. Bekker* heb gesproken, so leyd het by haar Ed. Gr. Mog. heel anders, als den Auteur van 't gemelde *Lasterschrift* meend. Egter schijnt hy sig te hebben ingebeeld, sekerlijk te sullen hebben gesien, dat haar Ed. Gr. Mog. het sweerd tegen *D. Bekker* souden hebben opgenomen; want op de voorsz. woorden vervolgd hy aldus,

Ondertusschen kan dese hoope ons niet ontgaan, &c. En dat hy, spre-kende van de *Hooge Regeeringe*, de Hoge Regeringe van dese Provincie, en oversulks de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, in 't oog heeft, blijkt daar uyt, dat hy sig voor een *Hollander* uytgeeft, en op de Tytel van sijn *Lasterschrift* heeft doen setten, Gedrukt *tot Leyden, by Frederik Haring*, daar het in tegendeel is geschreven door iemand, die te *Utregt* woond, en ook te *Utregt* is gedrukt by de Weduwe van *Willem Klerk*, ordinaire Drukster van *Henrik Brink*, die ook niet vreemd is van den Auteur van dat *Lasterschrift*. Maar de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland zijn veel te wijs, en ook veel te Godvrugtig daar toe, dat sy sig door sulke *schriften* (al warense in Holland geschreven en gedrukt) souden laten op-ruyen, om voor de *Duyvel* het sweerd te gebruyken, tot nadeel van de Waarheyd, en derselver voorstanders. Heeft het voor-noemde Request van de Gedeputeerde van so een aansienlijke vergaderinge, als de *Synode* van *Noordholland* is, gesterkt door een præ-advijs van die *Synode*, dit niet kunnen te wege bren-gen, so sullen 't sulke blauwboekjes, en walgelijke Lasterschrif-ten, nog veel minder doen.

Men moet sig waarlijk verwonderen, over de geene die se-dert de afdoeninge van de saak van *D. Bekker*, op de voorsz. wijse, tegen hem hebben gewoeld, dat, daarse voorwenden het behertigen van de ruste der Gemeente, en de Vrede en Eendragt der Kerke, hare handelingen en beogingen in te-gendeel tot geen ander eynde kunnen strekken, als om den Staat deser Landen te ontrusten, en de rust en vrede der Ker-ke te verstoren; want dewijl het seker is, dat *D. Bekker* sijn Boek niet sal herroepen, en oversulks niet nader sal nog kan komen, als hy in de voorsz. *Articulen van satisfactie* heeft ge-daan, so soude, indien 'er iets verders in de saak van *D. Bekker* wierd gedaan, sulks anders niet kunnen wesen als een *depor-tement*, of *affettinge van sijn Ampt*; mitsgaders een Resolutie, om alle Leeraren te belasten, van tegen sijn gevoelen te wa-ken, en hem te bestryden; welke beyde dingen van seer ge-vaarlijke gevolgen voor den Staat, en de Kerk deser Landen, souden zyn; want behalven dat het een seer gevaarlijke maxi-

me is, en altijd quade gevolgen heeft gehand, de *Concilien* en *Synoden* so ligt te laten treden tot *Decisie* in *Theologische* en *Philosophische verschillen*, die niet van het grootste belang zyn, also daar op altijd volgen scheuringen, Factien, verdeeltheden, en opschuddingen in Landen en Kerken, staande d'eene voor hare *decisie*, of gedane *uytspraak*, en d'andere voor hare ingeschapene en van God-verkregene *vryheyd*, om, in cas van waarheyd of dwalinge, te mogen *oordeelen* en *doen* na hare eygene innerlijke *overtuyginge*, en daar door aan onrustige en qualijk-geintentioneerde menschen occasie word gegeven om sig op te werpen tot Hoofden van dese of geene Partyen, en, onder pretext van hare gevoelens te verdedigen en voor te staan, hare *Politijke Desseynen* uyt te voeren; so soude het *Deporteren* van *D. Bekker*, en het doen van verder *decisie*, nopende sijn gevoelen, so onvermydelijk na sig sleepen een groot gevaar van ontrustinge des Staats en der Kerke deser Landen, dat men nu alreeds ogenschijnelijk kan sien en aanwijsen, de onheylen en quade gevolgen, die, op het *deporteeren van D. Bekker*, en het doen van eenige verdere *decisie*, ten opsigte van sijn gevoelen, den Staat en de Kerk deser Landen souden treffen; want indien men *D. Bekker deporteerde*, so soude men hem ook moeten affnyden van het H. Avondmaal, en sluyten buyten de gemeenschap van de *Gereformeerde Kerk*; want die sodanige gevoelens heeft, waarom hy geen *Leeraar* in een Kerk mag wesen, die mag ook in de selve Kerk geen Lidmaat zyn. En als men hem van de *Gereformeerde Kerk* en *Communie* affneed, om sijn besonder gevoelen, so soude men ook noodsakelijk moeten affnyden, en buyten de *Gemeenschap der Gereformeerde Kerk* sluyten, alle de geene die sijn besonder gevoelen aangenomen, en alreeds ten deele gehad hebben, eer hy sijn Boek uytgaf. Dese affnydinge nu, soude te beurt vallen omtrent de helft van de Gemeente der Stad Amsterdam, met een grote menigte in andere Steden en Plaatsen, in en buyten Holland; want omtrent de helft van de Gemeente der Stad Amsterdam is voor het wesentlijke point van *D. Bekkers* besondere gevoelen, hoewel sommige van hem, en ook de een van den ander, in sommige omstandigheden zyn verschelende; behalven dat die in Amsterdam voor hem zyn, ook

zijn

zyn het deftigste en fatsoenelijkste gedeelte van de Gemeente, gelijk mede het meerder gedeelte van de Regeeringe aldaar. En hoewel de geene die in andere Steden en Plaatsen, in en buyten dese Provincie, voor *D. Bekkers gevoelen* zyn, niet het grootste gedeelte uytmaken, so zyn egter daar onder begrepen de fatsoenlijkste, de geleerdste, en die van de hoogste rang; gelijk mede verscheydene Predikanten; hoewelse nog niet hebben kunnen goed vinden, om sig publijkelijk daar voor te verklaren. Maar tegen goede vrienden schromen sy het niet te seggen; gelijk het verscheydene tegen my hebben gesegt. Maar de geene die onder geen *Kerkelijke banden* zyn, verklaren sig meest overal, daar het te pas komt, heel openhertiglijk. Selfs heb ik in den Haag gesien en aangehoord, dat Leden uyt de Vergaderinge van de Heeren Staten van Holland, van Gecommitteerde Raden, van Staten Generaal, Raad van Staten, en van beyde de Hoven van Justitie, sig hier en daar in geselschappen, daar ik present ben geweest, met de aldergrootste openhertigheyd en yver voor D. *Bekker*, en sijn besondere gevoelen, hebben verklaard. Dit dan so bekend zijnde, en so publijkelijk geschiedende, so kan geen *Synode*, of wie het soude mogen wesen, ignoreeren, of voorwenden onkundig daar van te zyn, dat *D. Bekker* een groten aanhang, en sulk een considerabel gedeelte van de *Gereformeerde* Kerk tot medestanders in sijn gevoelen heeft. Voornamelijk kan men hier van niet onkundig zyn, t'Amsterdam, daar, gelijk'er een Request tegen *D.* B*ekker* is gepresenteerd, ook twe verscheydene Requesten tot sijn voordeel zyn opgesteld, en gepresenteerd aan de Classis der Stad Amsterdam, zynde elk van die twe Requesten, in faveur van *D.* B*ekker*, getekend van omtrent drie honderd bekende Ledematen der *Gereformeerde* Kerk aldaar; die sig dusdoende, met ondertekeninge van hare hand, voor *D.* B*ekker*, en sijn besonder gevoelen, hebben verklaard. Wordende in een van die Requesten uytdrukkelijk gesegt, *dat sy bedroefd zijn over de grote opschuddinge onder de Gemeente, tegen D.* Bekker, *ter occasie van sijn* Boek, *de* Betoverde *Wereld; en over de veelvuldige lasteringen, die men daarover tegen D.* Bekker *uytbraakt*; versoekende, *dat de voorsz. opschuddinge gestild, en alles in de vorige rust en vrede hersteld mag worden; en dat tot dien eyn-*

de NB *alle Proceduren tegen* D. *Bekker mogen ophouden*; *of dat anderſins de goede Gemeente*, *van de* (gepretendeerde) *verfoeyelijkheyd*, *en 't* (gepretendeerde) *ſchandaal van ſijn* Boek, *door een openbare ſchriftelijke wederlegginge*, *aan hunne conſcientien mogten overtuygd worden*, &c. Dat is dingtaal. Sy verwagten een openbare ſchriftelijke *wederlegginge* van D. *Bekkers* Boek, en wel ſulk een *wederlegging*, die hare gemoederen, door kragt van reden en waarheyd, kan *overtuygen*, of dat men anders ophoude van langer tegen D. *Bekker* te procedeeren. Al wierd D. *Bekker gedeporteerd*, en ſijn Boek overal *veroordeeld*, ja al *herriep* hy ſijn voorſchreve Boek, om ſijn Ampt te behouden, de geene die waarheyd kennen, en door ſijn Boek overtuygd zyn, ſouden het daarom niet te minder agten. Daarom ſou waarheyd evenwel waarheyd blyven. Kan dan de *Synode*, of eenige *Claſſis*, of *Kerkenraad*, of wie het ſoude mogen weſen, het Boek van D. *Bekker* bondig, en in alle deelen, *wederleggen*, en de gemoederen der geene die in D. *Bekkers* gevoelen zijn, overtuygen, met haar te doen ſien en begrijpen, dat ſy met D. *Bekker* dwalen, dan is't uyt, en ſal door ſulk een ſchriftelijke *wederlegginge* meer uytgewerkt worden, als door eenig *Kerkelijke* of *Politijke Proceduyren*, ja ſelfs door een *herroepinge des Auteurs*, ſal of kan geſchieden. Maar kan men ſulk een *wederlegginge* niet in 't ligt brengen, dan is 't beſt ſtil geſwegen, en met alle Proceduren tegen den Auteur t'huys gebleven; alſo men, met verder tegen hem te Procedeeren, en tot een *deportement* te komen, het beſte en fatſoenelijkſte gedeelte van de Ledematen uyt de *Gereformeerde* Kerk ſoude jagen, alſo de ſelve hem ſouden volgen, of door, en in gevolge van ſijn afſnydinge, mede ſouden moeten afgeſneeden worden. En dit ſou nog maar het begin van de ſcheuringe weſen, die hoe langer hoe groter ſoude worden, alſo het gevoelen van *D. Bekker* hoe langer hoe meer door breekt. Sulk een ſcheuringe ſou in den tegenwoordigen tijd, daar wy, om een grote buytenlandſche vyand te reſiſteeren, de binnenlandſche ruſt, vrede en eendragt, ten hoogſten nodig hebben, des te gevaarlijker zijn. Daar by ſoude het ook een ſeer ſchandelijke ſcheuringe zijn, en ſchijnen, als of ons ſo veel aan de *Duyvel*, en ſijn *Spookery*, was gelegen, dat wy 't niet minder konden doen, als de ruſt en vrede

van Kerk en Land daar aan te hazardeeren, en op te offeren Gelijk dan de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland omtrent 20 jaren geleden, doe men de opkomende verschillen tusschen *Coccejanen* en *Voetianen* in *Synoden* wilde *decideren*, en daar door een scheuringe soude hebben veroorsaakt, aan hare *Polityke Commissarissen* last gaven, om niet meer van die verschillen op *Synoden* te laten spreken, door welk middel sy die scheuringe belet, en die hevige dispuyten en opschuddinge onder de gemeente, in een tamelijke rust en vrede hebben veranderd; so souden ook haar Ed. Gr. Mog. tegenwoordig, tot voorkominge van verdere onheylen en moyelijkheden, in Kerk en Land, tot wegneminge van alle opschuddinge, beweginge en ergernissen onder de Gemeente, tot herstellinge van de voorige rust en vrede, mitsgaders tot bescherminge der waarheyd, en tot voorstand van de gulde *vryheyd des gemoeds*, geen beter middel by der hand kunnen nemen, als met aan hare *Politijke Commissarissen* te belasten, om, in hare *Synoden* van *Noord* en *Zuydholland*, het verder verhandelen of *decideren* van de saak van D. *Bekker*, so ten opsigte van sijn *Persoon* en *Ampt*, als van sijn gevoelen, van de hand af te wijsen en te beletten.

Blyve na cordiale groetenisse,

Mijn Heer,

's Gravenhage den 18. *Mey* 1692.

U Ed. Agtb. dienstwillige Dienaar

ERICUS WALTEN,
S. S. Th. Ut. Jur. & Phil. Doctor.